

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

MENEN IEPERSTRAAT (prov. WEST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Bart BOT
Redactie: Tina BRUYNINCKX

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2017/13

Afbeelding op schutblad: Overzichtsfoto.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☐		Prospectie ☒	
Vergunningsnummer: 2016/013			
Datum aanvraag: 22/01/2016			
Naam aanvrager: BOT Bart			
Naam site: Menen, Ieperstraat			
Naam aanvrager metaaldetectie: BOT Bart			
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2016/013 (2)			
Opdrachtgever:		De Steenoven nv Kwadestraat 151A bus 51 8800 Roeselare	
Uitvoerder:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Bevoegde Vlaamse overheid:		Jessica Vandevelde (erfgoedconsulent Onroerend Erfgoed prov. West-Vlaanderen)	
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:		/	
Projectleider:		Bart Bartholomieux	
Leidinggevend archeoloog:		Bart Bot	
Archeologisch team:		Bart Bot, Nele Vanholme	
Plannen:		Sarah Dalle	
Conservatie:		/	
Materiaaltekeningen:		/	
Start veldwerk:		25/01/2016	
Einde veldwerk:		27/01/2016	
Wetenschappelijke begeleiding:		/	
Projectcode:		MEIE16	
Provincie:		West-Vlaanderen	
Gemeente:		Menen	
Deelgemeente:		Menen	
Plaats:		Ieperstraat - Dolfijnstraat	
Lambertcoördinaten:		X: 64776, Y: 165922; X: 61834, Y: 165905, X: 68124, Y: 165864; X: 61789, Y: 165867; Z: +18,00m TAW	
Kadastrale gegevens:		Menen, Afdeling 1, Sectie E, Percelen 585B, 589D, 590N	
Beheer opgravingsdata:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Beheer vondsten:		De Steenoven nv Kwadestraat 151A bus 51 8800 Roeselare	
Titel:		Archeologische prospectie Menen Ieperstraat (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport.	
Rapportnummer:		2017/13	
Contact:		info@monument.be; T: +32 51 31 60 80	

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	2
1. INHOUDSTAFEL.....	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. GEOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING	8
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	9
4.1. MENEN.....	9
4.1.1. <i>Historische informatie</i>	9
4.1.2. <i>Archeologische informatie</i>	16
4.2. MENEN 'IEPERSTRAAT'	17
4.2.1. <i>Historische en archeologische informatie</i>	17
4.2.2. <i>Bouwhistorisch onderzoek 'De Paulientjes'</i>	27
4.3. SAMENVATTING	33
5. ONDERZOEKSMETHODE	35
5.1. ALGEMEEN.....	35
5.1.1. <i>Vraagstelling</i>	35
5.1.2. <i>Raadpleging specialisten</i>	37
5.1.3. <i>Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname</i>	37
5.2. BESCHRIJVING	39
5.2.1. <i>Vorbereiding</i>	39
5.2.2. <i>Veldwerk</i>	39
5.2.3. <i>Vondstverwerking en rapportage</i>	40
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN	41
6.1. STRATIGRAFIE	41
6.2. BESCHRIJVING	43
6.2.1. <i>Algemeen</i>	43
6.2.2. <i>Metaaltijden/Romeinse periode</i>	45
6.2.3. <i>15de-16de-eeuwse afvalkuilen</i>	47
6.2.4. <i>18de-eeuwse bomkraters</i>	50
6.2.5. <i>18de-, 19de- tot 20ste-eeuwse bewoningssporen</i>	54
7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	71
8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	75
9. SYNTHESE	77
10. LITERATUUR	79

---

11. BIJLAGEN	81
---------------------------	-----------

2. INLEIDING

In het kader van een geplande nieuwbouw op de percelen van het voormalige klooster “De Paulientjes” op de hoek van de Ieperstraat en de Dolfijnstraat te Menen (West-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv een archeologische prospectie uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was projectontwikkelaar De Steenoven NV uit Roeselare. Het projectgebied was circa 0,3ha groot en bestond uit een bebouwd deel en een tuinzone. Aangezien de geplande nieuwbouw gepaard gaat met een verstoring van de bodem adviseerde Onroerend Erfgoed voorafgaand aan de werken een archeologische evaluatie door middel van proefsleuven en proefputten. Op die manier kan het archeologisch potentieel van de site ingeschat worden. Het terreinwerk vond plaats gedurende de week van 25 januari 2016.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verder onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt met kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde plannen opgenomen, alsook de vooraf uitgevoerde bureaustudie van Ph. Despriet. Bij het rapport hoort een USB-kaart met daarop een overzichtsplan, een fotolijst en de digitale versie van de bijlagen en deze tekst. De verschillende inventarislijsten en foto's kunnen geraadpleegd worden via <http://www.monarcheo.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via info@monument.be.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Jessica Vandavelde en Sam De Decker (Onroerend Erfgoed), Steven De Baets (Projectmanager De Steenoven nv), Walter Sevenants (directievoering Triharch onderzoek & advies bvba), Philippe Despriet (Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw), Marc Pyncket (Heemkring Menen), Luc Vanmoerkerke en Albert Koopman.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

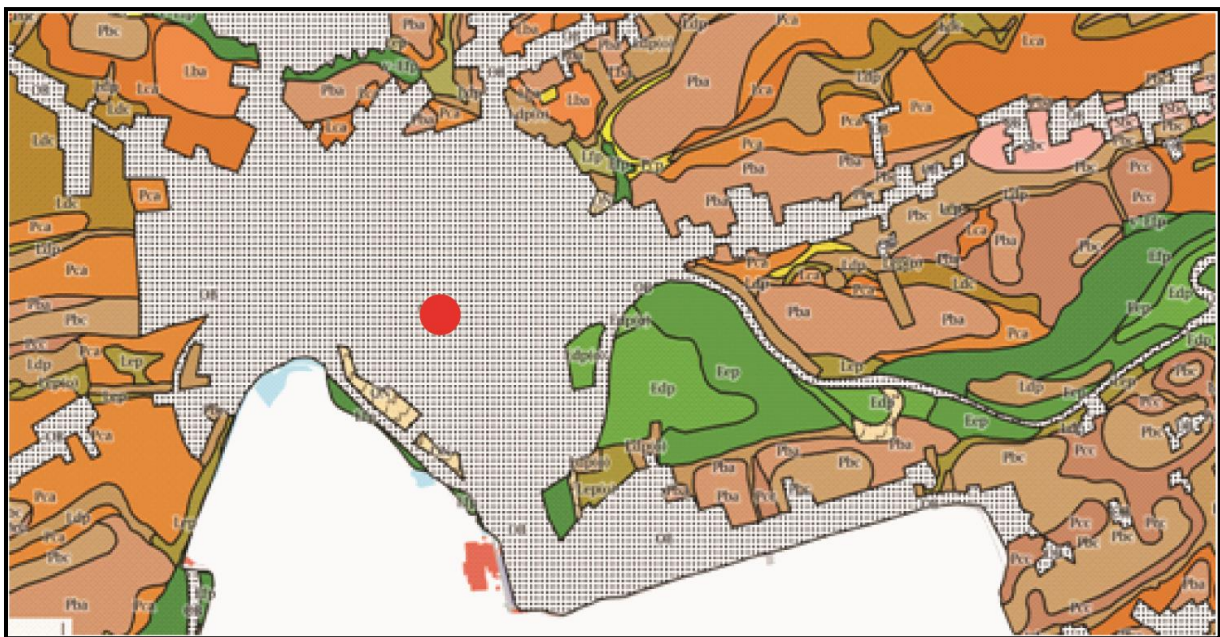
3.1. Geografische en topografische situering

Menen is gelegen in het zuiden van West-Vlaanderen langs de Leie. De Leie speelt een belangrijke rol in de economische ontwikkeling van de stad. Door de vestiging van bedrijven langsheen deze rivier ontstond tussen Menen en Harelbeke een aaneengesloten industriële as. De Leie vormt in het zuiden de natuurlijke grens met Frankrijk. Daarnaast grenst de stad in het zuiden aan de Franse stad Halluin, in het noorden aan de gemeente Moorsele, in het oosten aan de gemeente Wevelgem en in het westen aan de gemeente Wervik en de deelgemeente Geluwe. Het te onderzoeken terrein situeert zich ter hoogte van de hoek van de Dolfijnstraat met de Ieperstraat. Concreet gaat het om percelen 585B, 589D en 590N, Afdeling 1, Sectie E.

Figuur 1: Aanduiding van het te onderzoeken terrein (rode rechthoek) (© <https://www.google.be/maps>).

Menen is gelegen in een vrij vlak landschap, met een TAW-waarde die schommelt tussen +17m en +20m. In het noorden en het oosten komen voornamelijk matig natte tot droge zandleembodems voor. In het oosten bevinden zich daarnaast ook matige gleyige kleibodems. In het zuiden komen dan weer zeer sterk gleyige kleiige bodems voor als gevolg van de aanwezigheid van de Leie. Het te onderzoeken perceel staat op de bodemkaart aangeduid als OB (bebouwde zone).

Figuur 2: Bodemkaart van Menen met aanduiding van het onderzoeksterrein (rode bol) (© <https://www.dov.vlaanderen.be>).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Voor de geschiedenis, en dan meer specifiek het archeologische verleden van Menen, wordt verwezen naar de zeer recente publicatie uitgebracht door Philippe Despriet, “10.000 jaar Menen, 40 jaar opgravingen 1969-2009”, in de reeks ‘Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen’. In het werk wordt duidelijk hoe amateurarcheologen door systematische archeologische veldverkenningen, archief-onderzoek en opvolgingen van werken in de stad Menen gedurende 40 jaar naar schatting zo’n 235-tal archeologisch waardevolle sites aan het licht hebben gebracht en daarmee een enorm grote bijdrage geleverd hebben tot de kennis van de historische rijkdom van Menen. Daarbij slaagden deze vrijwilligers er tussen 1996 en 2006 in om 21 noodopgravingen in Menen uit te voeren, die in het werk uitvoerig worden besproken.

4.1. Menen

4.1.1. *Historische informatie*¹

Menen zou ontstaan zijn aan de kruising van de Leie met de baan die onder meer Torhout en Rijsel met elkaar verbond. De kern van de eerste nederzetting lag in de nabijheid van de Leieovergang, ongeveer ter hoogte van het huidige kruispunt van de Oude Leielaan met de Waalvest en de Rijselstraat.

De eerste historische vermelding van Menen is te vinden in een Latijnse keure uit 1087 waarin de bisschop van Noyon en Doornik, Ratbodo, de inkomsten en het patronaatsrecht van de parochiekerk van Menen toewijst aan de Noord-Franse Benedictijnerabdij van Hasnon-sur-la-Scarpa. De nederzetting groeide uit tot een heerlijkheid en werd tot 1288 bestuurd door de familie van Menen. Geografisch was de heerlijkheid begrensd door de Leie, de zanderige kouters bij de weg naar Kortrijk en een dode Leiearm. Deze laatste vormde tevens de grens tussen de kasselrijen Kortrijk en Rijsel.

Binnen de oudste nederzetting - Bruel genaamd - stond vermoedelijk de herenburcht van de heren van Menen, het Saelhof, een op een motteheuvel gelegen goed omgeven door een watergracht. In de onmiddellijke omgeving hiervan lagen de Sint-Vedastuskerk - de oudste parochiekerk van de stad, voor het eerst vermeld in 1087 - en het voormalige Passantenliedengasthuis - de huidige Sint-Joriskliniek opgericht in de 13^{de}

---

¹ <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21790>

eeuw. Verder was er een wind- en watermolen en de Sint-Janskapel. Menen en Halewijn waren verbonden door een brug over de Leie. De heerlijkheid telde omstreeks 1270 een 80-tal huizen.

De stad en tevens de heerlijkheid vormden één van de twaalf burchtgenootschappen van het kasteel van Kortrijk. Het grondgebied van ridder en heer Jan van Menen besloeg ongeveer 63,7 ha. Hij haalde zijn inkomsten voornamelijk uit tolheffingen op het goederenverkeer langs de wegen en over het water. In 1288 ontnam de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre, hem al zijn rechten op de heerlijkheid Menen. Dit gebeurde vermoedelijk omwille van grafelijke schulden. Hierdoor werd de graaf van Vlaanderen heer van Menen. Het beheer van de heerlijkheid werd toevertrouwd aan een baljuw en de herenburcht werd grafelijk eigendom. Vanaf 1298 viel Vlaanderen onder het bewind van de Franse koning, die de heerlijkheid van Menen in naam van Filips de Schone in leen toewees aan ridder Willem van Mossere. In 1305 kwam de heerlijkheid, die vrij snel groeide door de gunstig gelegen economische positie, weer in grafelijke handen terecht. Politiek en administratief behoorde de stad toen dus tot het graafschap Vlaanderen en daarbinnen tot de kasselrij van Kortrijk die zelf was onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Menen, met de stad Menen als hoofdplaats. De roede had bestuurlijke en rechterlijke macht over vijftien omliggende gemeenten. Daarnaast kende Menen ook een stedelijk bestuur, bestaande uit een stadsmagistraat en zijn schepenen.

Vanaf 1351, na het toekennen van de stadsrechten door Lodewijk van Male, heer van Menen, nam de economische bloei van de stad een aanvang. De stad verkreeg de toestemming tot de oprichting van een lakenproductie en een stapelplaats voor woldraad. Verder mocht er een wekelijkse markt georganiseerd worden op zaterdag en een jaarlijkse buitengewone markt van drie dagen. Hierdoor ontwikkelde de heerlijkheid zich binnen afzienbare tijd tot een gereputeerde lakenstad, waarin ook de brouwerijnijverheid aan belang won. De stad vormde een tegengewicht voor grote steden zoals Kortrijk en Gent.

In 1353 werd geconstateerd dat de wolstapelplaats te Menen niet optimaal was wat de ligging betrof. Plattelandsspinners waren niet bereid om naar de stad te komen waardoor de stapelplaats naar Moorsele verhuisde. Hierdoor ging voor Menen een erg belangrijke economische activiteit verloren. Menen procedeerde tot 1408 om deze maatregel te herzien, maar zonder resultaat. Sinds het begin van de 15de eeuw kende de lakennijverheid, ook die te Menen, een zware terugval. Op het einde van de eeuw kende

de nijverheid terug een bloeiperiode, ondanks de stadsbrand van 1488 die driekwart van de stad in de as legde.

De eerste helft van de 15de eeuw werd gekenmerkt door de oprichting en de heropbouw van verschillende gebouwen, onder meer het Sint-Jorishospitaal. De oude Sint-Vedastuskerk werd gesloopt en in 1454 werd de nieuwe kerk opgetrokken. De motte van de herenburcht werd afgegraven, de grachten gedempt en het terrein werd bebouwd. De stad breidde zich uit naar het noordwesten, richting Grote Markt, en ontwikkelde zich rond het kruispunt van de oude baan Brugge-Rijsel met de baan Kortrijk-Ieper. De oude stadskern lag op de linkeroever van de thans gedempte Leiearm, langs de as Ieperstraat-Grote Markt-Rijselstraat-Kerkomtrek.

In 1488 werd de stad geplunderd door de troepen van Frederik III omdat het in opstand was gekomen tegen het gezag van Maximiliaan van Oostenrijk. De stad had vaak te lijden onder militaire acties, dit door haar ligging op de grens tussen de kasselrijen van Kortrijk en Rijsel, door haar economisch belang en door de strategische waarde van de brug tussen Menen en Halewijn.

In 1548 was Menen een stad zonder vestingen bestaande uit een 20-tal straten. Het centrum had een tamelijk dicht stratennet. Toch waren er vooral op de uiteinden van de straten een aantal gronden onbebouwd. In het centrum en langs de hoofdstraten was er een doorgaans gesloten bebouwing waarbij op geregelde afstand brandgangen en waterputten aanwezig waren. Op 9 mei 1548 werd Menen geteisterd door een stadsbrand waarbij naar schatting 570 van de 700 woningen verloren gingen. Keizer Karel vaardigde de nodige financiële tegemoetkomingen uit om de stad te helpen.

Na 1560 onderging het stadsbeeld verschillende wijzigingen. Een aantal nieuwe openbare gebouwen waaronder het stadhuis, de lakenhal en het vleeshuis werden opgetrokken. De bouw van het belfort vond plaats in 1574 naar ontwerp van de Gentse meester-steenhouwer Bartholomeus de Haze. Door de godsdienstoorlogen moest de bouw worden stilgelegd in 1575. Tijdens de Beeldenstorm (1566) werden de interieurs van het Sint-Jorishospitaal en de Sint-Vedastuskerk geplunderd. Na de stadsbrand werd het marktplein vergroot. Tussen de Markt en het *Nieuhof* (een gedeelte van de huidige Grote Markt) werd in 1567 de Vismarkt opgericht. Rond 1571 bestond Menen uit een 30-tal straten met ca. 890 huizen en een parochiekerk.

Daar waar de brouwactiviteit in de 14de en 15de eeuw voornamelijk in de lokale behoefte voorzag, kende deze gedurende de 16de eeuw een enorme groei. De industrie bestond uit

een 64-tal brouwerijen die grotendeels gesitueerd waren in het lagere stadsdeel omwille van de aanwezigheid van de Leie. De ligging van Menen aan de Leie vergemakkelijkte de aanvoer van graan en turf, die het succes van de nijverheid verklaart.

In 1576 kwamen de 17 Provinciën in opstand tegen de Spaanse bezetting. Nog voor de laatste werken aan de vestingen (zie hoofdstuk 4.3.) voltooid waren, werd de stad ingenomen door de Malcontenten onder aanvoering van Emmanuel de Lalaing, baron van Montigny. Menen zou in hun handen blijven tot 22 oktober 1579, toen de stad vanuit Kortrijk door Schotse troepen werd heroverd en opnieuw bij de Staten-Generaal werd gevoegd. In de stad was er een garnizoen onder leiding van de Schot Bafour gekazerneerd. In 1582 werd Menen bevrijd door Spaanse troepen onder leiding van Alexander Farnese.

Tijdens de eerste helft van de 17de eeuw bleef Menen gespaard van oorlogen en plunderingen. Dit gaf de gelegenheid tot het bouwen van enkele belangrijke complexen zoals het Kapucijnenklooster aan de westelijke stadsrand. Het werd opgericht tussen 1603 en 1627. In 1608 werd de kloosterkerk gewijd. De bouw van het belfort werd opnieuw aangevat in 1602 en voltooid in 1610 onder leiding van de Kortrijkse meester-metselaar Jan Persyn.

In 1635 verklaarde Frankrijk de oorlog aan Spanje. De oorlog, die tot 1678 zou duren, werd eerst uitgevochten in Picardië en Artesië, maar vanaf 1644 in Vlaanderen. Menen, tot dan nog steeds in Spaanse handen, werd in 1645 ingenomen door het Franse leger onder leiding van maarschalk Jean de Gassion. Datzelfde jaar werd de stad geplunderd en deels vernield door Spanjaarden. In 1658 werd Menen echter weer Frans bezit. Door de vrede van de Pyreneeën (1658) werd de stad opnieuw bij de Spaanse Nederlanden gevoegd. In overtuiging van een definitieve vrede werden de wallen en bastions afgebroken, de grachten werden gedempt en enkel de stadspoorten bleven overeind. De oorlog tussen Frankrijk en Spanje kende echter nog een vervolg met de Devolutieoorlog in 1667 en 1668. Door het verdrag van Nijmegen (1678) werd Menen van de kasselrij van Kortrijk losgemaakt en werd het opnieuw Frans grondgebied.

Door de bezetting van de Nederlanden door de Spanjaarden werd door Sébastiaan Le Prestre, markies van Vauban en Louvois en minister van oorlog onder Lodewijk XIV, het plan opgevat om de noordgrens van Frankrijk te versterken met een dubbele verdedigingsgordel. Om invallen tegen te gaan, werden tussen 1679 en 1689 de vestigingsmuren aangepast aan het ontwerp van Vauban.

In het begin van de 18de eeuw zorgde de Spaanse successieoorlog (1702-1723) ervoor dat Menen nogmaals werd belegerd. In 1706 trokken de geallieerde troepen onder leiding van de hertog van Marlborough door Vlaanderen. Op 17 juni werd Kortrijk veroverd en van daaruit werd de noordelijke Franse grens belegerd. De belegering van Menen begon op 24 juli 1706. Op 22 augustus capituleerde de stad en werden de Franse legers verdreven. De schade was zeer groot. Zo lagen de Sint-Vedastuskerk, het stadhuis en de kloosters van de Benedictijnen en de Kapucijnen in puin. Ook het belfort werd deels vernield in 1706, maar werd vrijwel onmiddellijk gerestaureerd. De heropbouw van de kloostergebouwen van de Kapucijnen werd reeds in 1710 aangevat. Met de vrede van Utrecht in 1713 werd Menen toegevoegd aan het Oostenrijks grondgebied. Door het Barrièretractaat van 1715 werden in Menen Hollandse troepen gelegerd om een Franse uitval te voorkomen.

Met de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1748) verklaarde Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk en trok het de Nederlanden in. Op 30 mei 1744 werd gestart met een systematisch bombardement van de stad Menen dat op 4 juni eindigde. Het Hollands garnizoen gaf zich over en één dag later deed Lodewijk XV zijn plechtige intrede in de stad. Na het beleg werden de Franse kazematten opgeblazen en de meeste militaire gebouwen afgebroken. Menen werd weer een open stad. Met het bombardement van 1744 werd de Kapucijnenkerk opnieuw in de as gelegd. Een jaar later werden de herstellingswerken aangevat onder impuls van Lodewijk XV. Door het verdrag van Aken (1748) werden de Zuidelijke Nederlanden opnieuw onder Oostenrijks bewind geplaatst. Er werden plannen gemaakt om de vestingen te herstellen, maar Keizer Jozef II ging in 1782 over tot de verkoop van de militaire terreinen. Menen verloor als open stad zijn militaire waarde.

Tussen 1792 en 1794 verwisselde Menen opnieuw verschillende malen van bezetter. Op 18 juni 1792 werd het veroverd door Franse troepen onder leiding van maarschalk Luckner, die vanuit Menen ook Kortrijk onderwierp. Op 29 juni werden de Fransen opnieuw verdreven door de Oostenrijkse troepen. In 1793 werd Menen afwisselend bezet door Fransen, Oostenrijkers, Hollanders, nogmaals Fransen en opnieuw Oostenrijkers. De stad werd op 28 en 29 april 1794 opnieuw zwaar geteisterd door een Frans bombardement vanuit Halewijn. Op 30 april capituleerden de Oostenrijkse troepen en werd Menen opnieuw Frans bezit. De beschietingen hadden als gevolg dat één tiende van de woningen in puin lag, de hallen en de waag achter het stadhuis werden vernield en de Sint-Vedastuskerk zwaar was beschadigd. De peervormige spits van het belfort brandde af en werd niet meer vervangen. De vestingen werden grotendeels platgebombardeerd. Slechts enkele delen in het noordwesten van de stad en

twee bolwerken bij de Leie bleven bewaard. Alle kerkelijke eigendommen werden in 1794 verbeurd verklaard en verkocht. Twee kloosters - het klooster van de Benedictinessen en het Sint-Jorisklooster - bleven gespaard omdat de zusters zich ten dienste stelden van het openbaar nut, namelijk de armen en geesteszieken. De Sint-Vedastuskerk werd gesloten en de kerk van de Kapucijnen deed dienst als opslagplaats en stal.

Economisch kende Menen een korte bloeiperiode na 1748. Als grensstad had het een grote aantrekkingskracht voor bedrijven. De steenweg Kortrijk-Menen werd aangelegd en de aarden weg Menen-Roeselare-Brugge werd heraangelegd. Door dit versteend wegennet steeg de economische activiteit. Nieuwe industrietakken zoals de tabaksindustrie vervingen de tanende brouwactiviteiten (de brouwersgilde was in 1750 teruggevallen tot vier leden). Ook de wol, katoen- en garenindustrie kenden een heropleving. Bovendien kon men als grensstad profiteren van de bloeiende grenssmokkel. Lakens en kousen werden vanuit Frankrijk binnen gesmokkeld in ruil voor vlas, wol en vee. Door deze economische bloeiperiode werd er, vooral door particulieren, druk gebouwd in de stadskern. Ook de overheid realiseerde enkele bouwwerken. In 1782 werd het landhuis (huidig stadhuis), gebruikt door het stadsbestuur en de roede van Menen, opgericht.

Menen zou Frans grondgebied blijven tot in 1814, toen het Franse bewind werd verdreven en de Hollandse periode aanbrak. Na het congres van Wenen in 1815 werden een aantal steden aan de grens met Frankrijk versterkt als voorzorgsmaatregel tegen eventuele nieuwe aanvallen. Door zijn rol als bufferstad tegen Frankrijk werd Menen opnieuw voorzien van vestingen. De Hollandse periode werd gekenmerkt door actieve heropbouw. De Sint-Vedastuskerk, grotendeels vernield door een storm in 1801, werd heropgebouwd tussen 1807 en 1820. In 1823 werd gewag gemaakt van het herbouwen van de waag en de hallen. Het zou echter tot 1840 duren voor de werken definitief werden uitgevoerd. De oorspronkelijk vierkante vorm rond een binnenplein werd behouden. In de drie nieuw gerealiseerde vierkantsvleugels werd de functie van stadswaag opgenomen; in plaats van hallen werden vijf woningen met winkelruimte voorzien en twee ruime burgerhuizen.

In 1830 telde Menen zo'n 8.000 inwoners. Het was een kleine stad met nauwelijks bebouwing in de omgeving van de vestingmuren. In 1852 werden de vestingen gedeeltelijk ontmanteld. Enkele militaire gronden en gebouwen werden verkocht in juli 1856. Het militair hospitaal werd eerst omgevormd tot kazerne en nadien tot regimentsschool. De stad kreeg in 1857 de kloostergebouwen van de Kapucijnen in

concessie. De Sint-Vedastuskerk werd te klein en de oprichting van een tweede parochie drong zich op. Het duurde echter nog tot 1873 vooraleer de Sint-Franciscuskerk, de kerk van de Kapucijnen, werd opengesteld voor erediensten. De andere kloostergebouwen werden omgevormd en in gebruik genomen als klaslokaal, pastorie en vredegerecht.

De ontmanteling van de vestingen en de bevolkingsaangroei heeft het bewoningspatroon in de tweede helft van de 19de eeuw ingrijpend gewijzigd. De stad werd beter aangesloten op het wegennet. Spoorwegverbindingen met de West-Vlaamse gewesten en de Franse stad Tourcoing kwamen tot stand respectievelijk in 1853 en 1879. In 1846 werd de steenweg naar Wervik in gebruik genomen, in 1869 deze naar Moeskroen/Dottignies. Verder werd er heel wat aandacht besteed aan het verbeteren van het stedelijk comfort door het plaveien van straten, de aanleg van een rioleringsnet en het installeren van gasverlichting. Een plan van stadsarchitect Demazière voor een wijk tussen het station en de stadskern werd goedgekeurd.

De bevolking van Menen kende een grote stijging naar het einde van de 19de eeuw toe. De groei is voor een groot deel te verklaren door de industriële ontwikkeling van het Noord-Franse gebied en zijn behoefte aan arbeidskrachten. Heel wat Franse grensarbeiders vestigden zich in de stad waardoor er overal in Menen kleine arbeidersbeluiken ontstonden. In de periode 1891-1895 werd er ten zuiden van de stadskern, aan de grens met Frankrijk, een nieuwe wijk met arbeiderswoningen opgericht, zogenaamd De Barakken. De wijk kende een enorme expansie en werd in 1897 als aparte parochie ingericht waarbinnen de Sint-Jozefkerk werd opgetrokken.

De economische heropbloei van voornamelijk vlas- en tabaksnijverheid in Menen kende een einde door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Vanaf 14 oktober 1914 werd Menen bezet door de Duitse troepen. De stad moest instaan voor de kazernering van de soldaten en werd een verzamelpunt voor nieuwe troepen en een rustplaats voor de troepen die terugkeerden van het front. Twee *Ortskommandaturen* werden opgericht en verschillende gebouwen in de stad werden opgeëist en ingericht voor militaire doeleinden.

De Tweede Wereldoorlog vormde ook een breekpunt. Er kwamen betere en snellere verbindingen tussen de verschillende steden en de mechanisatie in de landbouw kwam op. In 1947 bereikte de bloei van de stad een hoogtepunt. Bijna de helft van de actieve bevolking werkte buiten de stad, waarvan een groot deel in Frankrijk. Pas vanaf 1962 daalde de pendelarbeid en was er een lichte terugval in inwonersaantal.

4.1.2. Archeologische informatie

De archeologische vondsten te Menen tussen 1969 en 2009 worden uitvoerig beschreven in het werk van Philippe Despriet. Getuigen van de zeer vroege menselijke aanwezigheid in de omgeving zijn de paleolithische vondsten (35.000-10.000 v. Chr.) op de grens met Moorsele en de neolithische vondsten (2500-1800 v.Chr.) op de grens met Wevelgem en in de Wervikstraat. Een kuil uit het midden-neolithicum (Michelsbergcultuur) werd ontdekt tijdens de opgraving in 2006-2007 voorafgaand aan de uitbreiding van het bedrijventerrein in Menen-oost.² Verschillende vondsten getuigen van Romeinse landelijke bewoning rond Menen: de ontdekking tijdens een noodopgraving in 1994 van een kleine Gallo-Romeinse nederzetting uit het derde kwart van de 1ste eeuw na Chr. langs de Moorselestraat aan 'T Voske en uiteraard de reeds aangehaalde opgraving van 2006-2007 te Menen-oost, waarbij een inheems-Romeinse nederzetting volledig kon worden opgegraven.³

In 2010 voerde Monument Vandekerckhove nv een opgraving uit aan het woonzorgcentrum Huize Ter Walle.⁴ Daarbij werden o.a. restanten van de Hollandse versterkingen aangetroffen (1817-1826). Er werd in Menen reeds heel wat onderzoek verricht naar versterkingen en kazematten. Het was J. Demeulemeester die in 1977 melding maakte van kazematten.

---

² DESPRIET Ph. 2009, pp. 42-46.

³ DESPRIET Ph. 2009, pp. 71-86. Er wordt hierbij ook verwezen naar het intern VIOE-rapport met de resultaten van de opgraving: DHAEZE & VERBRUGGE, Archeologisch onderzoek langs de Kortewagenstraat te Menen (2006-2007), p. 145.

⁴ BRADT T. 2010, p. 35.

4.2. Menen 'Ieperstraat'

In dit hoofdstuk zal met kaartmateriaal de evolutie van het onderzoeksgebied geschetst worden. Daarbij zal de nadruk liggen op de verhouding van het terrein binnen de historische evolutie van de stad Menen.

4.2.1. *Historische en archeologische informatie*

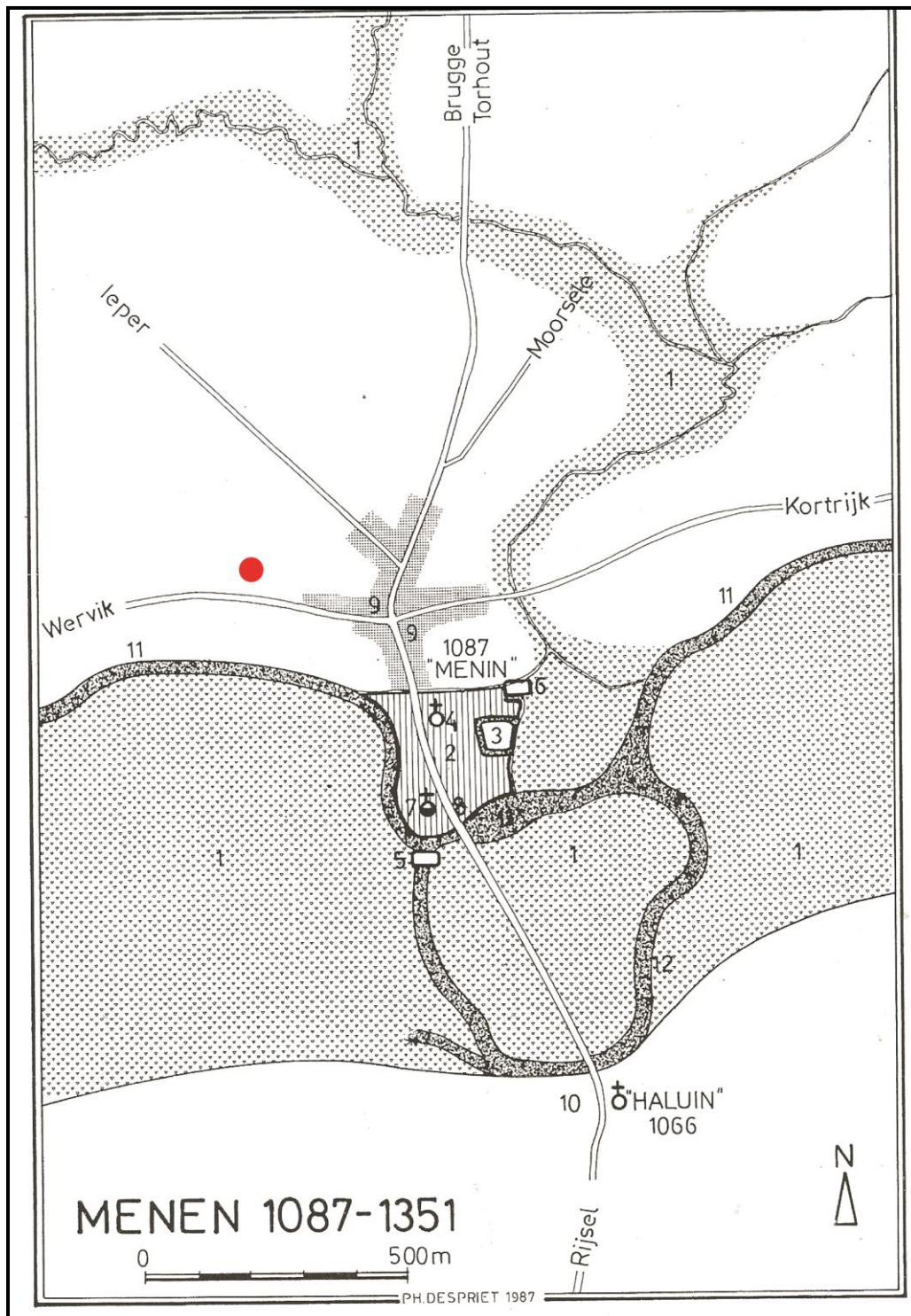
Menen als feodale dorpskern (tot 1351)

Het eerste kaartmateriaal betreft een reconstructieschets met daarop de oudste kern van Menen. Het opgravingsterrein is aangeduid met een rood bolletje (zie figuur 3). Op de kaart is te zien dat de site nog een heel stuk buiten de oorspronkelijke kern lag.

Van 1351 tot 1566: Menen wordt stad

Met een grafelijke heerlijkheid als kern van een vlug aangroeiende, gunstig gelegen economische plaats, waren voor Menen belangrijke kansen weggelegd. Het stimuleren van de plaatselijke handel en nijverheid zou niet enkel de inwoners te goede komen, maar ook de graaf die via zijn tolrechten en taksen op handel en nijverheid op aanzienlijke meerinkomsten kon rekenen.

Tijdens de 14de eeuw kwam er als gevolg van de economische ontwikkeling (draperie, brouwerijen en linnennijverheid) nieuwbouw tot stand rond onder meer de huidige Markt, de Nieuwstraat, de Ieperstraat en de noordzijde van de stad. Ook op de plaats van het opgravingsterrein (zie figuur 4, rood bolletje) is al bewoning zichtbaar. Het ging toen om huizen opgebouwd uit zeer brandbaar materiaal. Deze sterk brandbare materialen zorgden trouwens voor een enorme stadsbrand in 1548. Op de kaart van Deventer uit 1567-1573 (zie figuur 5) is te zien dat op de plaats van het opgravingsterrein randbebouwing aanwezig was en dat Menen toen nog een onversterkte open agglomeratie was.

Figuur 3: Het ontstaan van Menen, 1087-1351. 1. Overstromingsgebieden van Leie en Geluwebeek. 2. De laaggelegen "Bruel", kern van de heerlijkheid van Menen. 3. De herenwoning met walgracht. 4. De parochiale Sint-Vedastuskerk. 5-6. De twee watermolens van de heer van Menen. 7. Het Sint-Jorisgasthuis. 8. De belangrijke handelsweg Brugge-Rijsel, waarop de heren van Menen tol heffen. 9. De woonzone, ontstaan bij de kern van de heerlijkheid Menen en de kruising van twee wegen. 10. De nederzetting van Halewijn in de kasselrij van Rijsel. 11. De Leie. 12. De Dode Leie. 13. De Wael of Leiekom (DESPRIET PH. *et.al.* 1987, pp. 10-12).

Figuur 4: De ontwikkeling van Menen tussen 1351 en 1578. 1. Overstromingsgebieden van de Leie en de Geluwebeek. 2. Sint-Vedastus, de enige parochiekerk in Menen. 3. Kapel van Sint-Jan (Kerkhof). 4. Kapel van Sint-Jan. 5. Sint-Jorisgasthuis. 6. Kapel van H. Maria Magdalena. 7. Omstreeks 1570 nog zichtbare resten van de walgracht rond de voormalige herenwoning. 8. 't Ghelandt. 9. Salines. 10. Nieuwenhove (westelijke deel van de huidige Markt). 11. Blekerijen. 12-14. Watermolens. 15-16. Windmolens. 17. Bebouwde kom (gearceerd=woningen). 18. Reckebilck. 19. Kasteel van de heren van Halewijn. 20. Parochiale kerk van Halewijn. 21. Fort van Halewijn (1582-1583). 22. Kapel van O.L.-Vrouw-van-Moorsele. 23. Vestingen (gebouwd vanaf 1578, voltooid eind 16de eeuw, gesloopt in 1664). 24. Leie. 25. Dode Leie. 26. Wael. 27. Achterwaal. 28. Leie- of Rijselse poort (DESPRIET PH. *et.al.* 1987, p. 14).

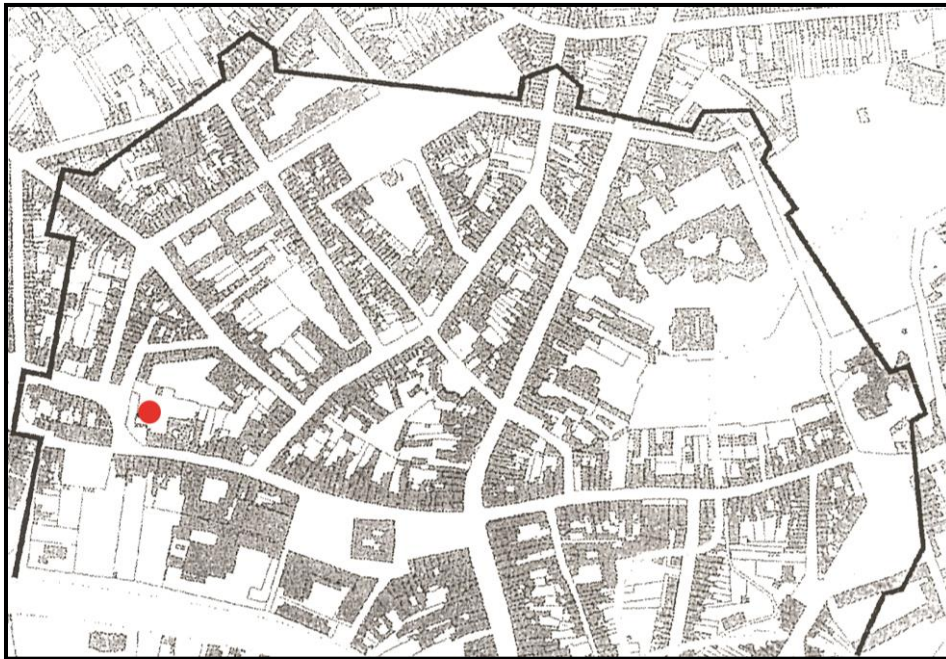

Figuur 5: Deventer kaart uit 1567-1573 (PYNCKET M. 2014, p. 13).

Vanaf 1578: Menen wordt door een vesting omgeven

De grote ingreep in het uitzicht van de stad was de aanleg van een versterkingssysteem tussen 1566 en 1600 (zie figuur 6), waardoor Menen een gesloten stad en ongewild een strategisch waardevolle stelling werd. Het gaat onder meer om een aarden wal en een brede watergracht met bastions op de hoeken. Er waren ook vijf stadspoorten. Het opgravingsterrein bevond zich binnen deze verdedigingsgordel. In 1679-1689 werd de Vaubanvesting aangelegd (zie figuur 7).

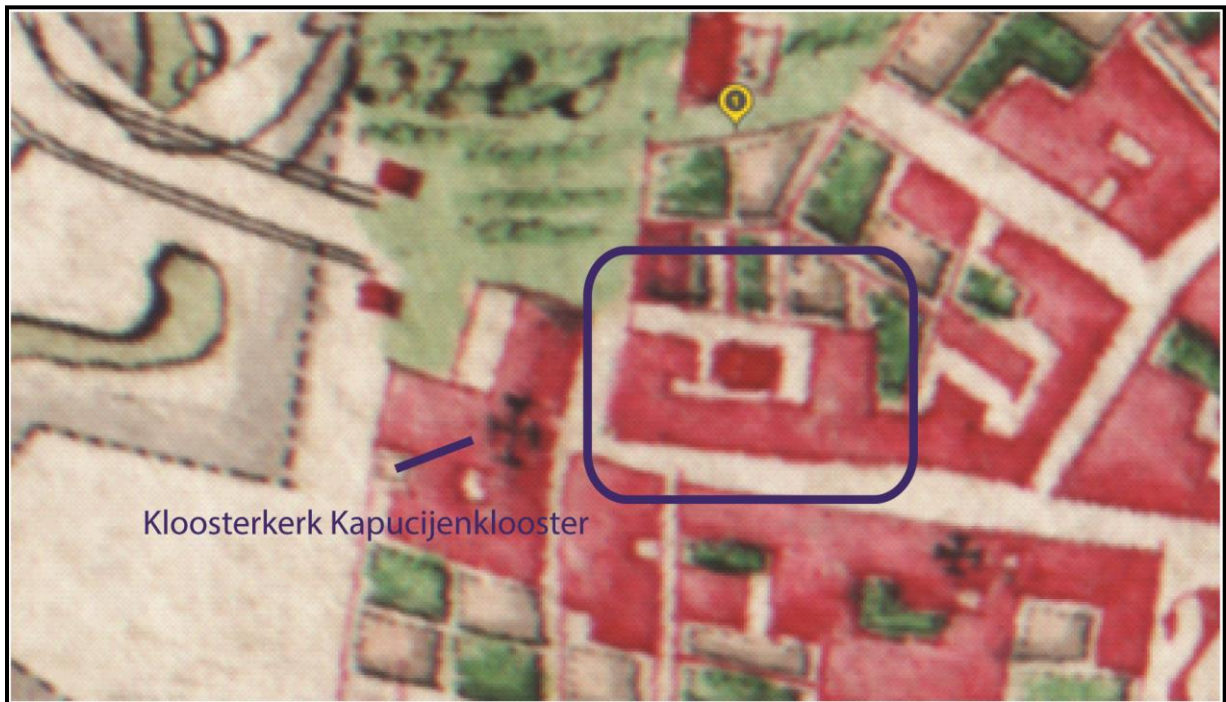
Figuur 6: Reconstructie van de vesting in 1578 op basis van archief en cartografie (PYNCKET M. 2014, p. 29).

Figuur 7: Situering van het opgravingssterrein t.o.v. de Vaubanvesting (1679-1689) (DESPRIET PH. *et.al.* 1987).

19de eeuw: bouw van het Kapucijnenklooster

Op de Ferrariskaart van 1777 (zie figuur 8) is het klooster van de Kapucijnen (gebouwd in 1603) met de bijhorende kloosterkerk te zien.⁵ Vanaf 1873 werd deze kerk parochiekerk. Ter hoogte van het onderzoeksterrein is bewoning te zien. Langs de huidige Ieperstraat is ook nog een kapel zichtbaar.

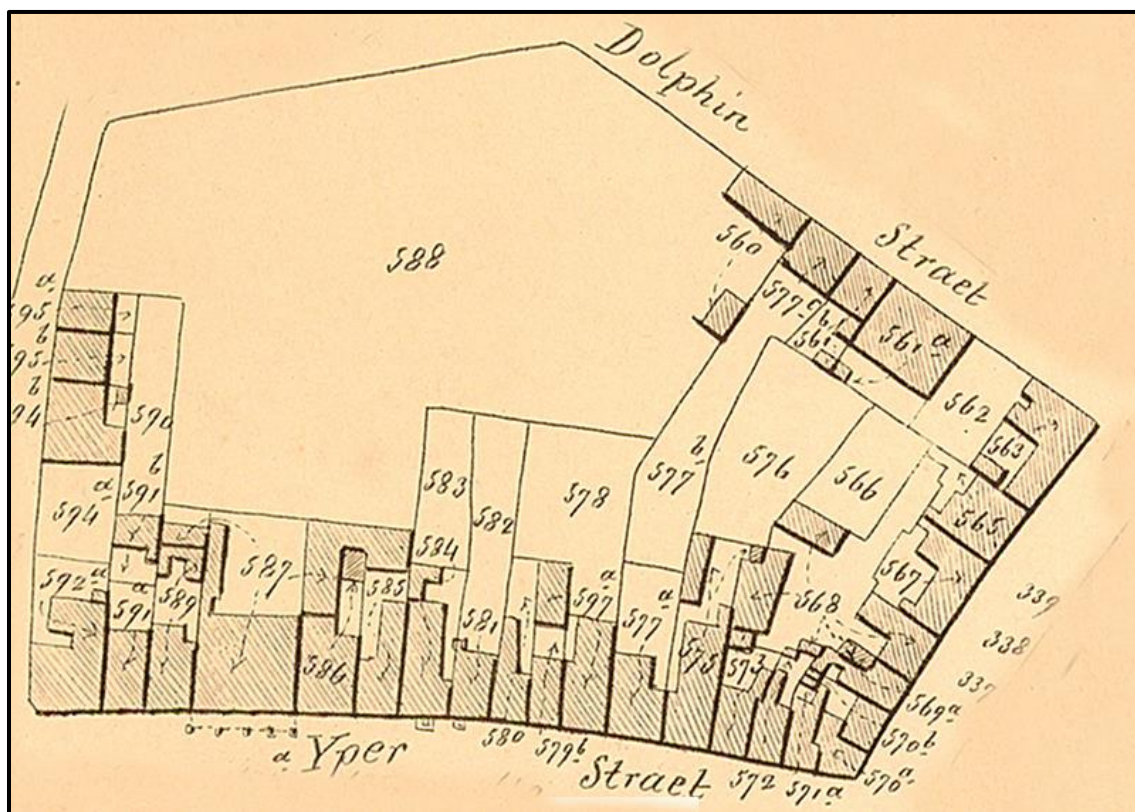
Figuur 8: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (blauw kader) (© <http://www.geopunt.be/>).

Op de verschillende mutaties van het kadaster is de evolutie van het perceel goed te volgen. Op het primitief kadasterplan (ca. 1815; zie figuur 9) omvat het onderzoeksgebied de oude percelen 587 (huis met aanbouw, zijvleugel en tuin), 588 (tuin), 585 (huis met koer en bijgebouw). De oostelijke zijvleugel lijkt nog niet rechtstreeks verbonden met het huis. Op de kaart van 1855 (zie figuur 10) is een rechthoekig gebouw te zien bestaande uit een kerk (kapel) (588b) en school (590a).

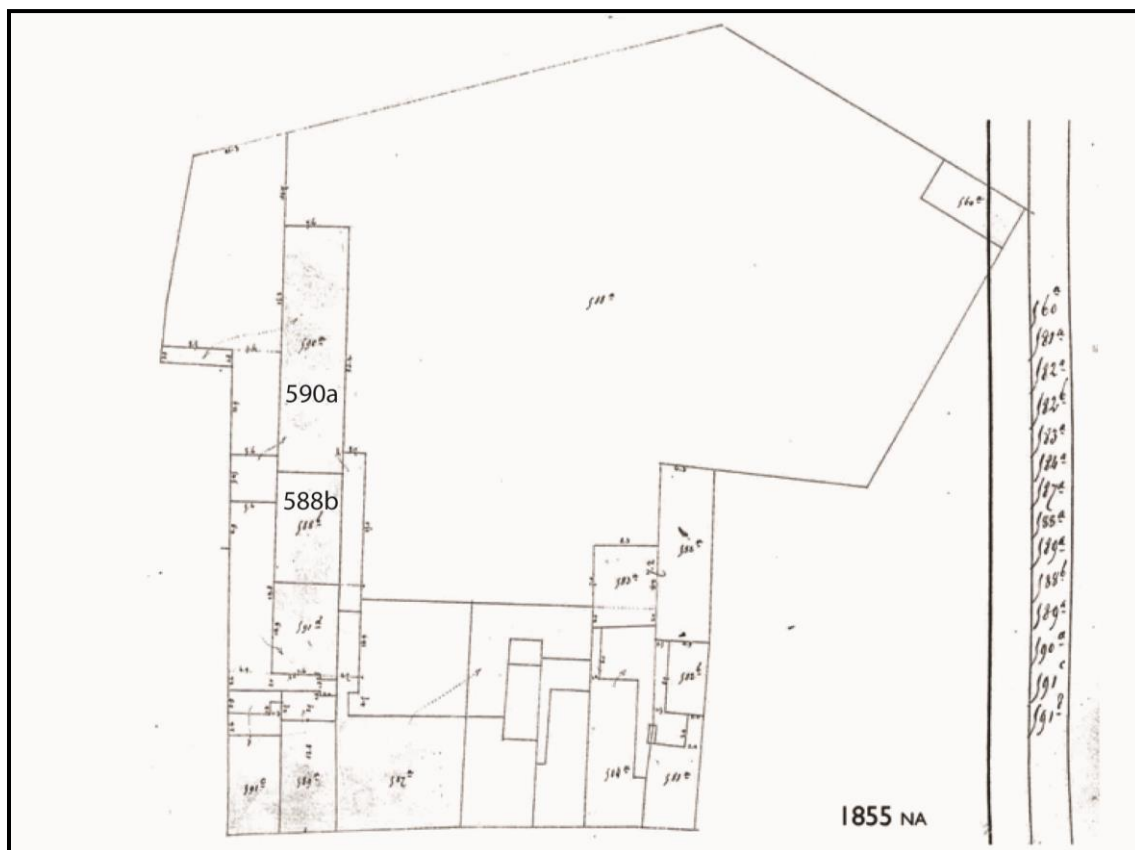
---

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/55804>

Figuur 9: Primitief kadasterplan 1815 (PYNCKET M.).

Figuur 10: Kadasterplan uit 1855 (PYNCKET M.).

Stichting klooster 'De Paulienen'⁶

In 1833 stichtte een zekere juffrouw Barreel uit Kortrijk de orde 'De Paulienen' in Kortrijk. Hun doel lag helemaal in de lijn van de H. Vincentius a Paulo.⁷ Ze trokken door de straten van de stad om de in het vuil ravottende arbeiderskinderen op te vangen en ze gratis onderwijs te geven. Na 2 jaar waren de gebouwen te klein. Op 27 april 1853 kocht Moeder Barreel in de Ieperstraat een oud huis van de familie de Rouzé-de Madré. Het was de derde maar de definitieve vestiging. Het huis grensde aan de uithoek van het 'Quartier Latin' of 'Quartier noble'. In de volksmond sprak men van 'Stocks 'n blok'. Hoewel ze in een 'deftige' herenhuizenwijk gelegen waren, was hun onderwijs vooral voor de armen. Rijke dames uit de stad, de 'Dames der Barmhartigheid' genoemd, kwamen het 'Asile' regelmatig bezoeken. Onder hen de families Cappelle, Vanden Berghe, Vuylsteke, Lefevre en Casteleyn.

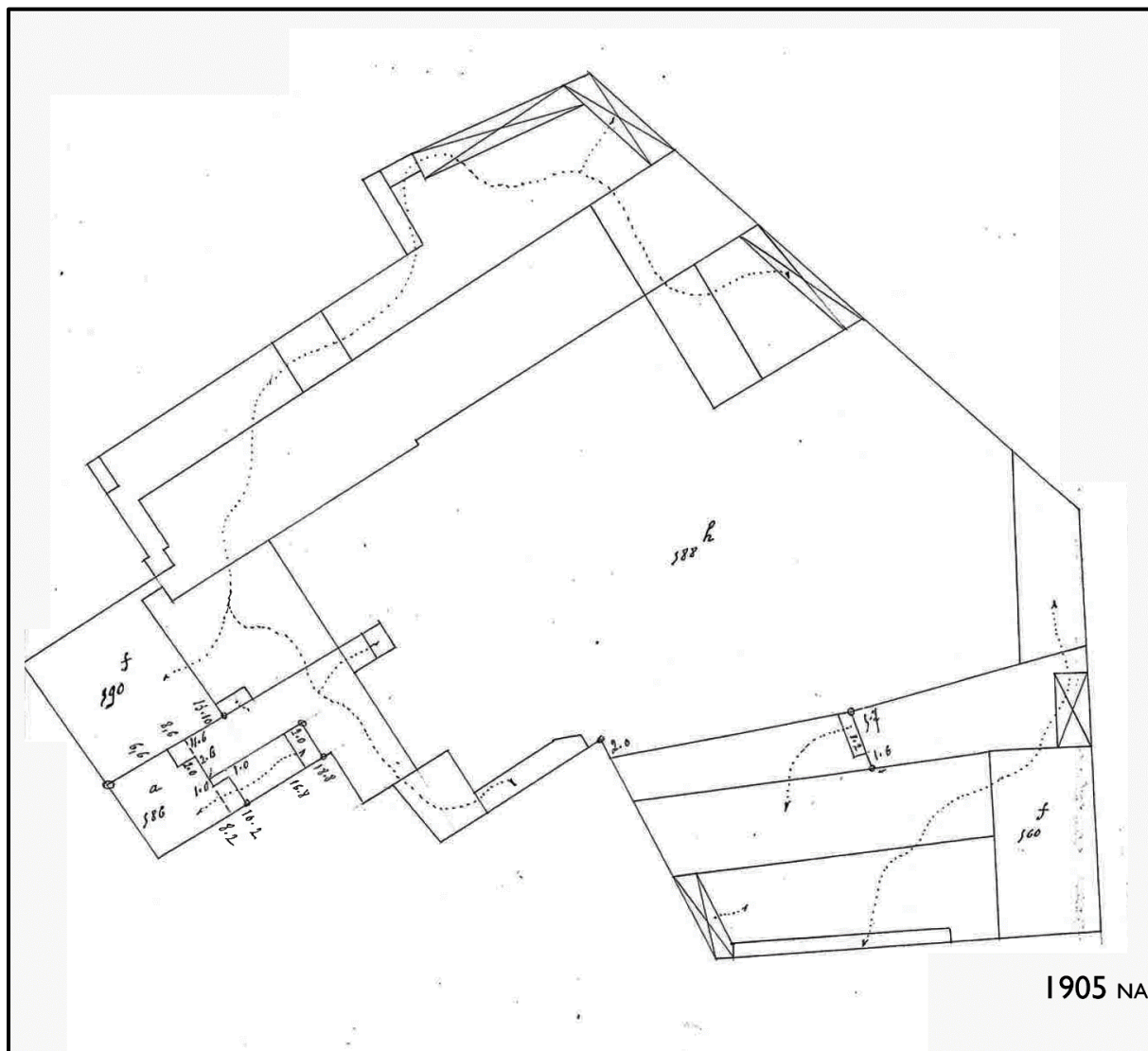
Op de kaart van 1865 is een perceelswijziging zichtbaar, waarbij het perceelsnummer van het klooster wijzigde van 587a in 590b. In 1877 vond een perceelswijziging van de zijvleugel plaats. In 1905 (zie figuur 11) vond er een interne herstructurering van de perceelsgrenzen van perceel 586 plaats. Waarschijnlijk was er een verbouwing van het achterste deel van de langsgevel en kwam er een verbinding met de zijvleugel. Mogelijk dateert de dakconstructie van dan (of toch de voorloper ervan). In 1932 werd perceel 586 (huis) opgenomen in 590g. Mogelijk werd dan ook de voorgevel eenvormig gemaakt. De afstand tussen de vensters van de voorgevel is niet overal identiek. Dit betekent dat de oude structuren niet totaal zijn afgebroken en de perceelsindeling werd behouden. In 1953 (zie figuur 13) werd een nieuwe doorgang (gang) van het klooster naar de kapel gebouwd; ook waren er grenswijzigingen voor de oostelijke zijde van het gebouw. De ruimtes werden herverdeeld. Perceel 590g omvatte in 1953 wel al de zijvleugel. Mogelijk gebeurden er enkel interne aanpassingen. Het is niet duidelijk of de bouw van een nieuwe dakconstructie aan deze periode kan worden gelinkt. Tussen 1965 en 1973 werden de kapel en het bijhorende schoolgedeelte afgebroken (geen mutatieschets van deze periode). In 1980 werd de huidige school gebouwd. In 1998

---

⁶ Dank aan Luc Vanmoerkerke voor de info.

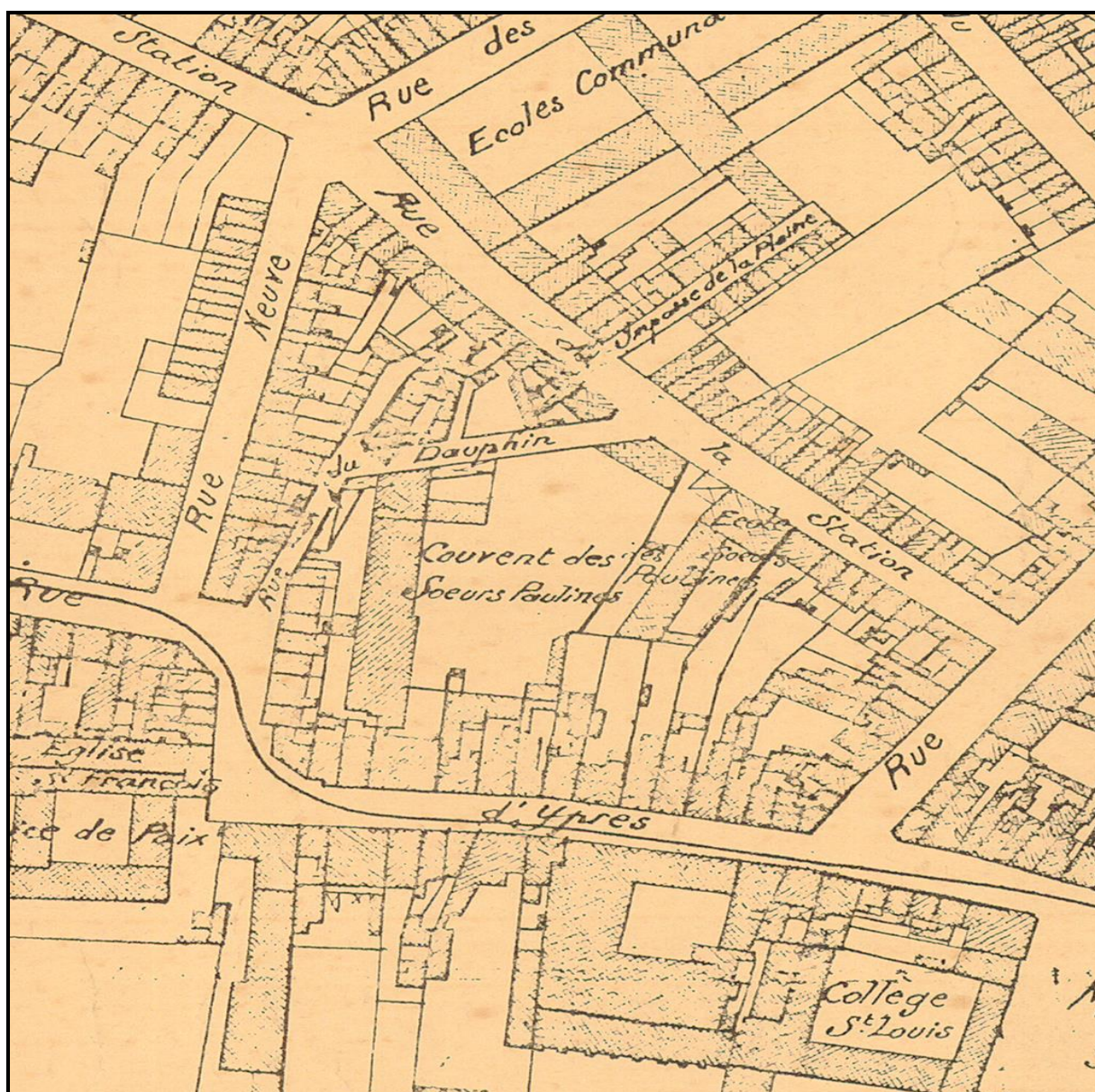
⁷ In 1617 stichtte hij een vrouwenvereniging die zich wijdde aan de zorg voor armen en zieken. In 1625 stichtte hij de Congregatie der Missie, vanwege de naam van hun eerste klooster (het voormalige melaatsenhuis St. Lazare) ook wel de Lazaristen genoemd. In 1633 stichtte hij samen met de heilige Louise Legras-de Marillac een zustercongregatie "de dochters van Liefde", die nog altijd een grote congregatie is. Aan zijn volgelingen zei hij: "Ik geef je als klooster de straat, als cel de ziekenkamers, als kapel de parochiekerk, als slot de gehoorzaamheid en als sluier de ingetogenheid." En ook: "Je verliest er niets bij zusters, wanneer je het gebed of de Eucharistie moet verlaten om naar de armen te gaan, want je gaat naar God als je de armen gaat dienen."

werden het klooster en de school verkocht en bouwde men de garageboxen en de veranda.

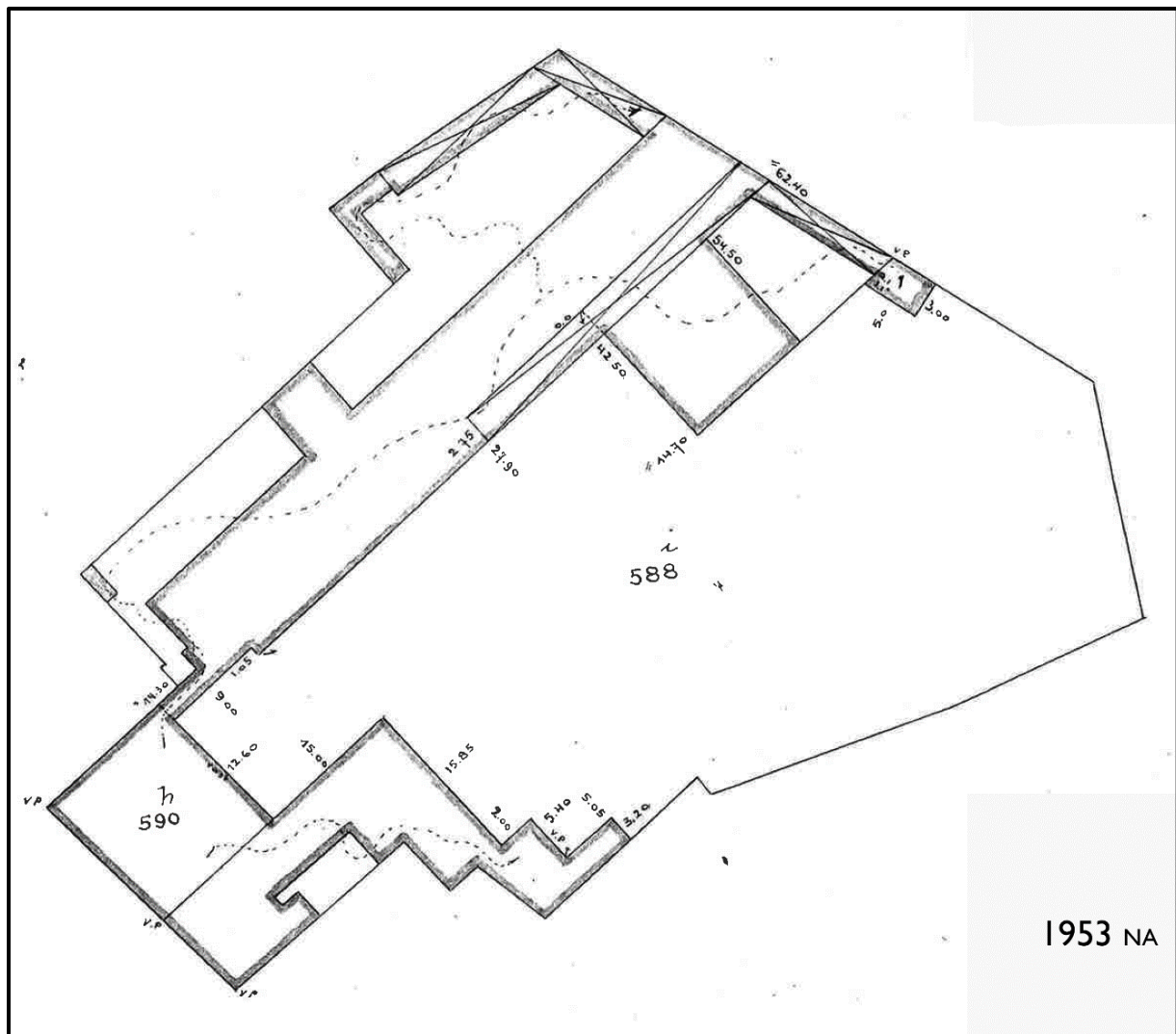
Figuur 11: De percelen in 1905 (PYNCKET M.).

Figuur 12: Plan uit 1918 (PYNCKET M.).

Figuur 13: De percelen in 1953 (PYCKET M.).

4.2.2. Bouwhistorisch onderzoek 'De Paulientjes'

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werd een bouwhistorisch onderzoek in de kelders van het klooster uitgevoerd. Onder de hoofdvleugel van het klooster (langsheen de Ieperstraat) zijn twee ondergrondse ruimtes aanwezig. De eerste is gelegen onder de westelijke zijde van het gebouw en bestaat oorspronkelijk uit twee kelders. De tweede ruimte, onder het oostelijk deel, heeft drie verschillende kelders. Een derde ondergrondse ruimte, bestaande uit één grote kelder, bevindt zich onder een 19de-eeuwse zijvleugel (zie figuur 14). Omwille van zijn recente aard wordt deze laatste hier niet verder besproken.

Figuur 14: Recente kelder onder de 19de-eeuwse zijvleugel.

De projectie van de grondplannen van de kelders op het primitief kadasterplan van circa 1815 geeft aan dat de westelijke kelder in oorsprong toebehoorde aan het huis met kadasternummer 587. Deze vrij brede woning met aanbouw en koer was niet volledig onderkelderd. De twee kelder behoorde tot het huis met kadasternummer 586. Deze kelders zijn al wat rest van de oude woningen die met de bouw van het kloostergebouw zijn gesloopt (cfr. supra: bouwhistorisch onderzoek). In samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed werd besloten de kelders te registreren aan de hand van schetsmatige tekeningen en foto's. Tijdens de registratie heeft elke oorspronkelijke kelder een nummer gekregen (zie bijlagen 3 en 4).

Kelder 1 meet 3,9m op 6,75m. Het gewelf is maximaal 2,35m hoog. Het is opgetrokken uit bakstenen met een afmeting van 20cm x 10,5cm x 5cm. Het geheel is duidelijk verschillende keren met kalkverf (her)beschilderd. Tegen de westkant zijn bakken aanwezig, opgebouwd in baksteen (zie figuur 15). Deze dienden voor de opslag van allerlei waren. Er zijn duidelijk twee verschillende fases te herkennen. In de noordwand zit een keldergat waarbij de onderlatei uit natuursteen bestaat. Deze opening is bijna volledig dichtgemetseld. De vloer bestaat uit verschillende soorten vierkante tegels. Centraal loopt een soort gootje, bestaande uit bakstenen.

Een recente deur in de zuidelijke muur geeft uit op **kelder 2** (zie figuur 16). Deze ruimte mat in oorsprong ca. 5m bij 5,20m maar is in twee opgedeeld door middel van een muur in recente baksteen. In de noordelijk wand zit een dichtgemetste opening. Het is niet duidelijk waar die op uitgaf. Mogelijk is er een ruimte onder de trap die op deze manier bereikbaar was. Aan de straatzijde is een keldergat aanwezig. De volledige vloer bestaat uit tegels met formaat 0,17m x 0,17m.

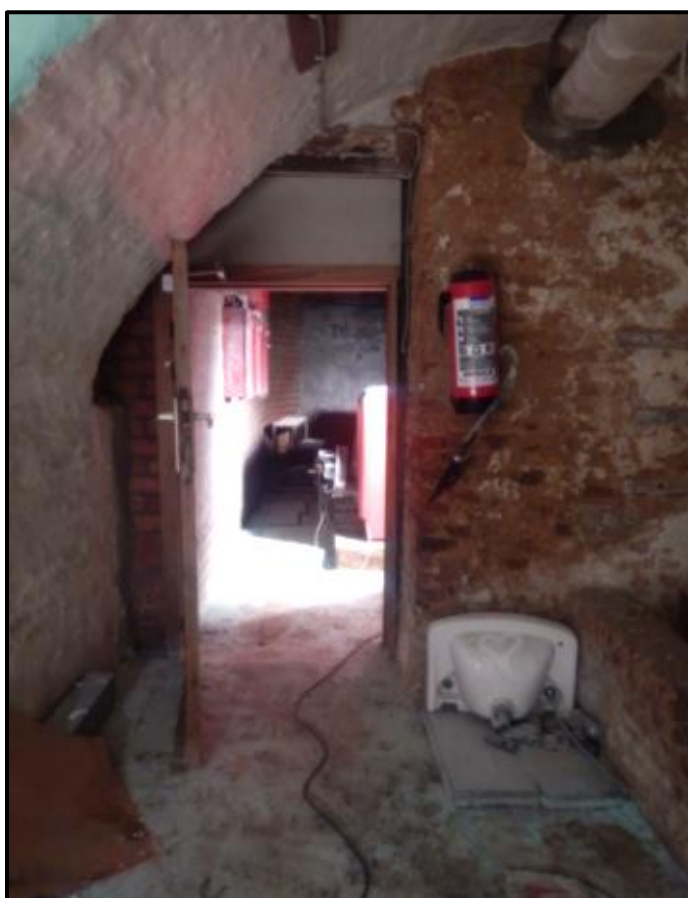
Kelder 3 is toegankelijk door middel van een trap aan de andere zijde van het gebouw (zie figuur 17). Deze kleine ruimte van 2,55m x 3,65m is overwelfd (1,9m hoog) en vertoont aan de trapzijde twee dichtgemaakte kelderopeningen. Mogelijk gaven deze in oorsprong uit op een binnenplaats. Daarnaast zijn ook twee kleine vierkante gaten aanwezig waarvan de functie niet is gekend. Ook in de oostzijde is een keldergat aanwezig. Dit is echter dichtgemetseld. Daarnaast is ook een taps toelopende structuur aanwezig die lijkt op een kleine steunbeer. In de zuidwand is een deuropening voorzien naar de 4de kelderruimte. In dezelfde muur zit een grillige vensteropening die verschillende maal lijkt te zijn aangepast (zie figuur 18). De vloer bestaat voornamelijk uit bakstenen maar met verschillende formaten. Dit, maar ook het plaatselijk gebruik van vierkante tegels, wijst op herhaaldelijk herstel. Centraal is een vierkante structuur aanwezig. Het gaat in oorsprong om het deksel van een (water)put.

Kelder 4 meet 2,5m op 4m en is 1,8m hoog. Het gewelf loopt parallel met dat van kelder 3. In de gevel die uitgeeft op de straat zit een keldergat met trap (zie figuur 19). Dit wijst erop dat toegang vanaf de straatzijde mogelijk was langs deze opening. Het gat is deels dichtgemetseld. De vloer is gelegd met bakstenen. Naast de trap is in de vloer een veegputje aanwezig. Een deuropening in de westelijke zijde geeft uit op kelder 5.

Kelder 5 is lang en smal (1,85m op 4,4m) en heeft een gewelf dat haaks staat op de overige gewelven. De vloer ligt ca. 20cm lager dan in kelder 4. In de noordzijde is de aanzet van een trap zichtbaar (zie figuur 20). In de oostzijde is een deel van een keldergat aanwezig. De vloer bestaat uit onregelmatig gelegde bakstenen van 21,5cm op 10,5cm. De dikte kon niet worden bepaald. Zowel het hoogteverschil als de aanzet van de trap duiden er mogelijk op dat deze kelder in oorsprong niet tot hetzelfde gebouw behoorde als kelders 3 en 4.

Figuur 15: Voorraadbakken in kelder 1.

Figuur 16: Recente deur en deuropening tussen kelder 1 en 2.

Figuur 17: Kelder 3: trap naar de gelijkvloerse verdieping. Links een keldergat, rechts de mogelijke steunbeer.

Figuur 18: Zicht op de grillige vensteropening vanuit kelder 3 naar kelder 4. Op de voorgrond de mogelijke steunbeer, rechts de deuropening. De vloer bestaat uit bakstenen in onregelmatig verband.

Figuur 19: Het keldergat van kelder 4 met trap richting straatzijde.

Figuur 20: Zicht op de noordelijke wand van kelder 5 met rechts de aanzet van een trap.

4.3. Samenvatting

Een belangrijk element in het ontstaan van Menen in de 11de eeuw is de ligging aan een kruispunt van verbindingswegen (Leie, weg Torhout-Rijsel). Menen groeide uit tot een heerlijkheid met herenburcht en parochiekerk. Cruciaal in de ontwikkeling waren de inkomsten uit tolheffingen op het goederenverkeer langs de wegen en over water. In de 14de eeuw werd de heerlijkheid opgenomen in het graafschap Vlaanderen. Vanaf 1351 werden stadsrechten toegekend. Vanaf dan kende Menen een bloeiende lakenproductie. In 1488 en 1548 legden felle branden de stad gedeeltelijk in as. In 1566 werden vestingen gebouwd, voordien was een Menen een open stad. De vestingen werden door Vauban aangepast in de 17de eeuw. Ondanks de verschillende oorlogen groeide de stad vanaf de 16de eeuw (bouwwoede). Tot circa 1962 groeide het bevolkingsaantal en kende de stad een economische groei dankzij haar functie als pendelstad.

Op kaartmateriaal van Jacob van Deventer uit de 16de eeuw (zie figuur 5) is er reeds bewoning zichtbaar op de plaats van de onderzoekslocatie. Menen was toen een zogenaamd open stad. Daarin kwam verandering in 1566. Vanaf dan bevond het onderzoeksterrein zich binnen een verdedigingswal. In 1853 kochten de zusters 'De Paulienen' een burgerwoning binnen het plangebied. In de loop van de 19de eeuw werden verschillende verbouwingen gedaan, waarvan de belangrijkste en meest ingrijpende de bouw van een kerk en een school in 1855. De andere verbouwingen zijn goed te volgen op verschillende mutatieschetsen. Op het einde van de 20ste eeuw werd het klooster verkocht.

Tijdens het bouwhistorisch onderzoek werden drie ruimtes waargenomen onder het klooster. De zuidelijke ruimte was een 19de-eeuwse kelder. De twee ruimtes aan de straatzijde werden grondig verbouwd in de loop der jaren, met als gevolg dat er weinig oorspronkelijke elementen overbleven. De kelders kunnen wel gekoppeld worden aan de kadastragegevens uit 1815.

De geplande archeologische werken zullen de ondergrond grondig verstoren (ondergrondse parkeergarage). Er wordt niet verwacht dat er binnen het huidige gebouw waardevolle archeologische resten verstoord zullen worden. Er zijn geen elementen aanwezig die doen vermoeden dat er oudere kernen binnen het gebouw aanwezig zijn. Op basis van het bureauonderzoek is de kans echter reëel dat er in de tuinzone wel archeologische overblijfselen zullen worden verstoord door de voorziene graafwerken. Daarbij wordt o.a. gedacht aan (bij)gebouwen die op het oude kaartmateriaal te zien zijn. Hoe de bodemopbouw er op het terrein of op de aanpalende

terreinen uitziet is niet duidelijk aangezien er nergens in de directe omgeving voorheen geregistreerde bodemingrepen hebben plaatsgevonden. Wel is duidelijk dat de ondergrond op de locatie van de aanwezige kapel in de tuinzone wellicht zodanig is verstoord dat er op die locatie geen archeologische resten te verwachten zijn.

Op basis van het historisch en bouwhistorisch onderzoek dienen er voor de prospectie verder geen bijkomende vraagstellingen geformuleerd te worden naast deze uit de BVS. Het prospectieonderzoek dient zich te focussen op de tuinzone waarbij verdeeld over het terrein een aantal proefsleuven/-putten dienen te worden uitgezet. In bijlage 2 is de voorgestelde verdeling van deze proefputten op het terrein af te lezen. Het betreft in totaal 4 proefputten. Bedoeling van putten 1, 2 en 3 is trachten te bepalen waar de grens zich bevond tussen de effectieve bebouwing (langs de straatzijde) en het achtererf. Indien restanten van bebouwing worden aangetroffen dient getracht te worden deze in de tijd te plaatsen. Sleuven 2, 3 en 4 kunnen mogelijk ook aanwijzingen opleveren omtrent de vroegere percellering van dit terrein en de inrichting/organisatie van de achtererven. Daarnaast is op de kadasterkaart van circa 1855 (zie figuur 10) eveneens bebouwing te zien op een aantal achtererven. Sleuven 2 en 3 bevinden zich ter hoogte van deze bebouwing en kunnen hier mogelijk nog restanten van detecteren.

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

Voorafgaand aan de archeologische prospectie werden een bureaustudie en een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd (cfr. supra). In de Bijzondere Voorwaarden werden volgende vraagstellingen hieromtrent geformuleerd:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- Hoe was de oude perceelsindeling?
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

Bij de bouwhistorische opname werd in de eerste plaats gefocust op volgende vragen:

- Bevatten de huidige 18de-eeuwse panden een oudere kern?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten van oudere fasen onder het huidige vloerniveau?
- Zijn er bovengrondse structuren die een weerslag hebben op het archeologisch bodemarchief (zoals stortkokers, waterputten, ...)?

Bovenstaande onderzoeksvragen werden reeds in voorgaande hoofdstukken aangehaald en behandeld. Daarnaast werden ook voor de prospectie met ingreep in de bodem een aantal specifieke vraagstellingen naar voren geschoven:

- Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?

- Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
  - 1. Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
  - 2. Wat is de omvang?
  - 3. Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte (omvang, verspreiding, indeling site, ruimtelijke relaties) en functie (inclusief de argumentatie)?
- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen / van de verschillende afbakeningen / van de vindplaats in zijn geheel?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
  - 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
  - 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

5.1.2. Raadpleging specialisten

Tijdens het veldwerk kwam de heer Philip Despriet, amateurarcheoloog en -historicus met ruime ervaring voor de regio Zuid-West-Vlaanderen, geregeld langs om de resultaten te overlopen met de vergunninghoudende archeoloog.

5.1.3. Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname

De aangetroffen structuren en sporen waren niet van die orde dat zij zich leenden tot staalname in functie van verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

5.2. Beschrijving

5.2.1. Voorbereiding

Voorafgaand aan het eigenlijke archeologische onderzoek werden een bureaustudie (zie bijlage 1) en een bouwhistorisch onderzoek in de kelder uitgevoerd. Na de bureaustudie werd een sleuvenplan ter goedkeuring voorgelegd aan de verschillende betrokken partners.

5.2.2. Veldwerk

In totaal werden vier sleuven aangelegd op het terrein. Figuur 21 bestaat uit een tabel die de details van deze sleuven op een rijtje zet. In totaal werd 137,67m² onderzocht, waarbij ca. 60m² werd verdiept tot op de moederbodem.

	Lengte (meter)	Breedte (meter)	Oppervlakte
Sleuf 1	14,3	2,9	41,47
Sleuf 2	5,9	2,9	17,11
Sleuf 3	11,6 en 5,4	3,4 en 2,7	52,7
Sleuf 4	9,1	2 en 3,6	26,39

Figuur 21: Tabel met de dimensies van de vier sleuven.

Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed. De bodem werd afgegraven tot op het eerste archeologisch relevante niveau, waar de sporen zichtbaar werden. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de leidinggevende archeoloog om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven, waarna het grondplan kon worden opgemeten met behulp van de Total Station. Een aantal sporen werd gecoupeerd om een beter zicht te krijgen op hun opbouw. De profielen van de coupes werden eveneens gefotografeerd, beschreven en getekend op schaal 1:20. Teneinde een goed beeld te krijgen op de bodemopbouw werd in de sleuven steeds een wandprofiel schoongemaakt, gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje. Er werd één bulkmonster genomen, maar geen pollenmonsters of andere stalen gezien de sporen zich hier niet toe leenden.

5.2.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de code MEIE16 (MEnen – IEperstraat 2016) gebruikt. De vondsten werden gewassen, gedroogd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd overgegaan tot het opmaken van de grondplannen, de profielen en enkele coupetekeningen met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. De foto's, de spoorformulieren, de vondsten en de tekeningen werden samengebracht en kunnen digitaal geraadpleegd worden op volgende internetlink: <https://apps.monument.be/web/monument/archeologie>. Als laatste werd het rapport geschreven.

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN

6.1. Stratigrafie

In alle sleuven werden diepere putten aangelegd om de stratigrafische opbouw van de site te onderzoeken. Een viertal profielen (zie bijlage 5) boden meer duidelijkheid omtrent de bodemkundige opbouw. In sleuf 1 werd aan de westelijke kant van de sleuf een profielput aangelegd. Op dit profiel 1 (zie figuur 22) is aan de bovenzijde een vrij dik (op sommige plaatsen 70cm) antropogeen pakket zichtbaar. Deze laag bevatte veel kalkmortelspikkels en baksteenbrokjes. Onder deze laag kon een lichtgrijs zandlemig pakket herkend worden. Het betreft een stuk oude bodem (A-horizont). Onder dit pakket kon de natuurlijke bodem herkend worden. Deze varieerde naar onderen toe van lemig naar eerder zandige leem.

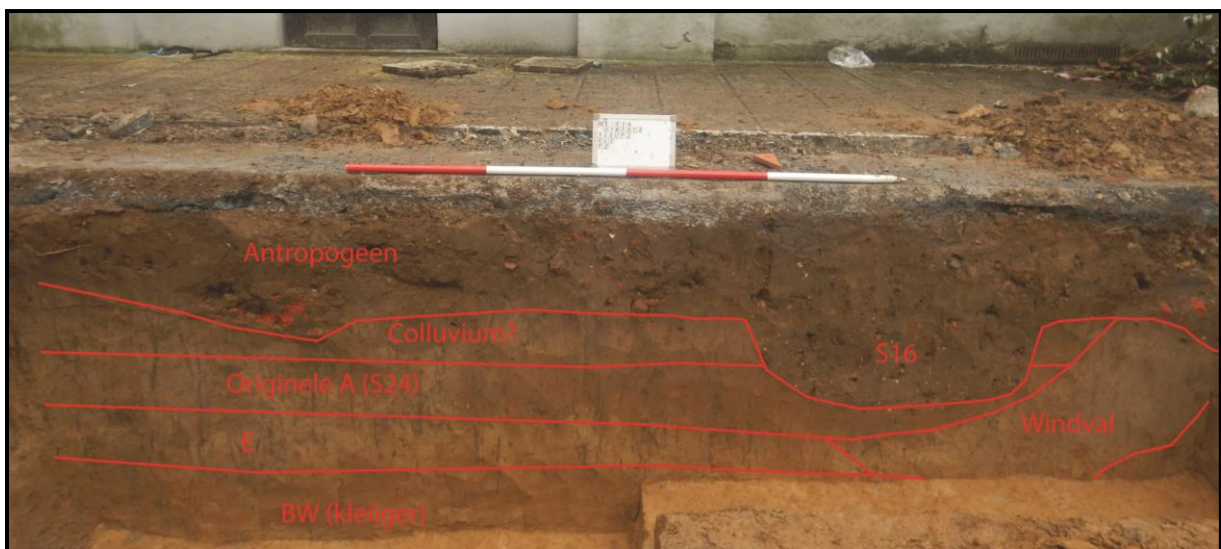

Figuur 22: profiel 1 in sleuf 1.

Profiel 2 (zie figuur 23) werd aangelegd aan de zuidelijke kant van sleuf 2. Het bovenste pakket was een vrij dikke antropogene laag met baksteenbrokken en kalkmortelbrokjes. Onder deze laag was een vrij dik driedelig pakket zichtbaar. Het betrof een goed ontwikkelde oude begraven bodem met onderaan een dunne E-horizont of uitlogingshorizont en bovenaan een colluviumpakket. Onder dit driedelig pakket was tenslotte een Bt-horizont zichtbaar (aangereikt met klei door kleimigratie).

Profiel 4 (zie figuur 24) werd aangelegd in sleuf 3. Ook op dit profiel was de oude bodem zichtbaar, weliswaar minder goed.

Figuur 23: profiel 2 in sleuf 2.

Figuur 24: profiel 4 in sleuf 3.

6.2. Beschrijving

6.2.1. Algemeen

In totaal werden dus 4 sleuven aangelegd (zie figuren 25 t.e.m. 27). In sleuf 1 bevond de niet-geroerde grond zich op een hoogte van +17,02m TAW, in sleuf 2 op +17,23m TAW, en in sleuf 3 op +17,15m TAW. In sleuf 4 werd de moederbodem niet bereikt.

In dit onderdeel zullen de verschillende aangetroffen archeologische sporen chronologisch (opklimmend van de oudste tot de recentste) besproken worden. Er kan verwezen worden naar bijlagen 3 en 4 voor de grondplannen van elke sleuf en naar bijlage 5 voor de profielen.

Figuur 25: Ligging en overzicht sleuf 1.

Figuur 26: Ligging en overzicht sleuven 2 en 3.

Figuur 27: Ligging en overzicht sleuf 4.

6.2.2. Metaaltijden/Romeinse periode

6.2.2.1. Oude bodem en windvallen

Zowel in sleuf 1, 2 als 3 werd op verschillende plaatsen een oude A-horizont opgemerkt (zie hoofdstuk 6.1.). Deze oude cultuurlaag werd het best opgemerkt in sleuf 2. Op profiel 2 van deze sleuf is duidelijk een lichtgrijze, uitgeloogde laag zichtbaar. Echter het loopniveau van deze A-horizont moet hoger gelegen hebben.

Naast deze laag konden in het profiel en het vlak van sleuf 2 twee afgelijnde lichtgrijze sporen opgetekend worden. Deze sporen kunnen vermoedelijk als natuurlijk geïnterpreteerd worden, meer bepaald als boomvallen. Uit één van deze boomvallen (**S24**; zie figuur 28) kon aardewerk gerecupereerd worden. Van de A-horizont op profiel 2 in sleuf 2 werd één bulkmonster (10 liter) genomen.

Figuur 28: Zicht op sleuf 2 met aanduiding van S24.

6.2.2.2. Vondsten

Uit één van de boomvallen konden vier niet-diagnostische wandscherfjes handgevormd aardewerk verzameld worden. De scherfjes waren verschaald met chamotte. Naast die drie scherfjes handgevormd kon één scherfje gedraaid aardewerk herkend worden.

Figuur 29: Vier scherfjes handgevormd aardewerk en één scherfje gedraaid (bovenaan).

6.2.2.3. Interpretatie

De aangetroffen handgevormde scherfjes zijn een indicatie voor menselijke activiteit gedurende de ijzertijd en/of Romeinse periode. In Menen werd eerder al een La Tène kuil met handgevormd aardewerk aangetroffen tijdens een interventie van amateurarcheologen tijdens rioleringswerken. De kuil bevond zich tussen de Werviksestraat en de Legeweg.⁸

---

⁸ DESPRIET PH. 1997, p.3.

Wat betreft de Romeinse periode werd door Wouter Dhaeze en Arne Verbrugge in 2006-2007 een inheems-Romeinse nederzetting opgegraven te Menen-Oost, meer bepaald ter hoogte van het zuidelijke tracé van de voormalige Kortewaagstraat.⁹

6.2.3. 15de-16de-eeuwse afvalkuilen

6.2.3.1. Sporen

Twee kuilen kunnen in de 15de-16de eeuw gedateerd worden. Het gaat om twee kuilen met interfaces S7 en S30. **S7** werd opgetekend in sleuf 1 (zie figuren 30 t.e.m. 32). Het spoor had in vlak een vrij ronde vorm met een diameter van maximaal 1,9m. In doorsnede had de kuil vrij steile wanden en een vlakke bodem (de bodem bevond zich op +16,39m TAW). De vulling S57 was een lichtgrijze zandleem met weinig inclusie van houtskool. Interface **S30** werd aangetroffen in sleuf 3. De kuil had een vermoedelijk vierkante vorm met afgeronde hoeken. In doorsnede werd een vrij steile kuil bekomen met een vlakke bodem (bevond zich op +16,30m TAW). De vulling (zie figuur 33) betrof bruine zandleem, lichter naar onderen toe met weinig inclusies van baksteen en houtskool.

Figuur 30: S7 in vlak.

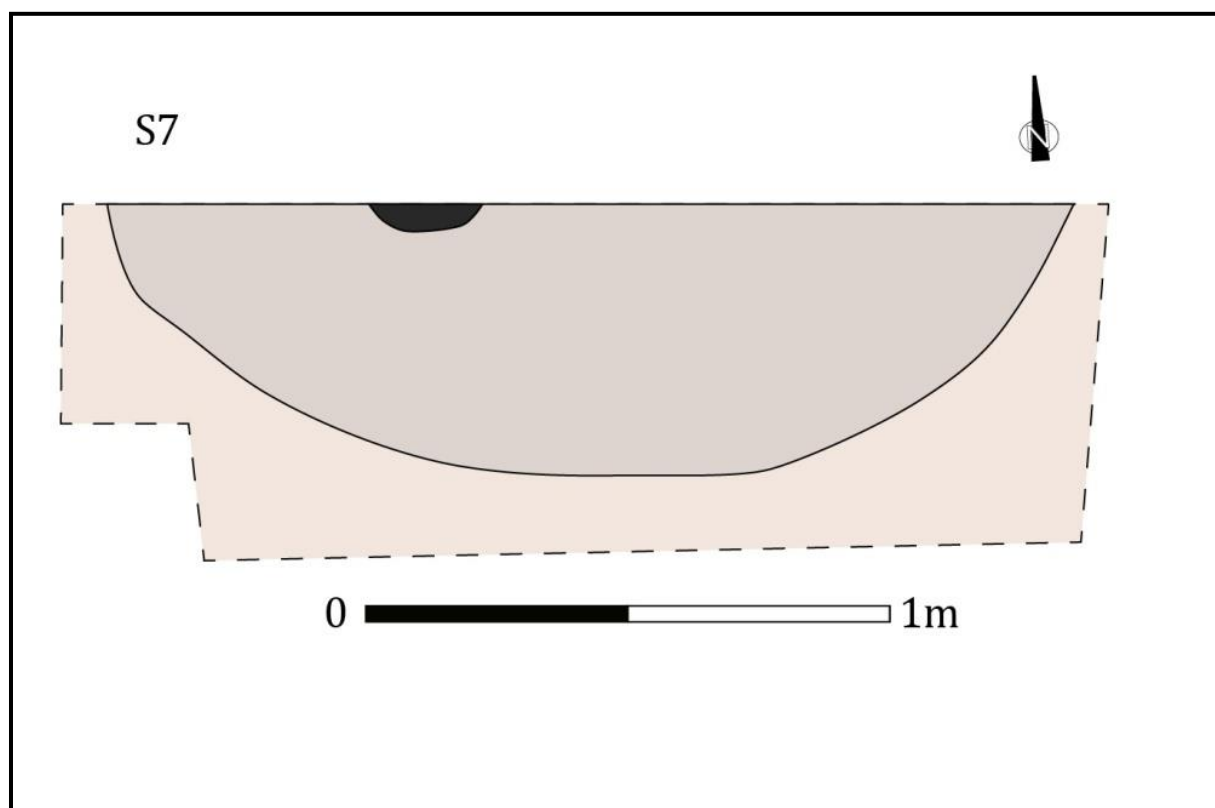
---

⁹ DESPRIET PH. 2009, p.71.

Figuur 31: Doorsnede op S7.

Figuur 32: Coupetekening van S7.

Figuur 33: Doorsnede op interface S30.

6.2.3.2. Vondsten

Uit kuilen S7 en S30 werden verschillende fragmenten rood aardewerk aangetroffen. De term rood aardewerk beslaat in principe al het aardewerk dat gebakken is in een oxiderende atmosfeer, wat de oorzaak is van het kenmerkende rode baksel.

Teil uit S7

Een teil is een wijde, open vorm, gekenmerkt door de aanwezigheid van een brede schenklip. Uit S7 werden diverse randscherven van één individu op standvinnen aangetroffen.

Grape en kruik uit S30

Een andere vorm is de grape. De grape is een gesloten potvorm op drie pootjes bedoeld als kookpot. Uit context S30 werd een praktisch volledig exemplaar van een grape aangetroffen (zie figuur 34). Het spoor leverde tevens twee scherven op die van een kruik afkomstig waren (zie figuur 34).

Figuur 34: Scherven van een grape (links) en een kruik (rechts) uit S30.

6.2.2.3. Interpretatie

De afvalkuilen hebben vermoedelijk te maken met de bewoning in de 15de-16de eeuw (zie figuur 5: kaart Deventer). Waarschijnlijk hebben de toen aanwezige bewoners van de huisjes hun stuk gegaan servies gedumpt in een kuil op het achtererf.

6.2.4. 18de-eeuwse bomkraters

6.2.4.1. Sporen

In sleuf 3 werden twee kuilen aangetroffen die als bomkraters geïnterpreteerd kunnen worden. Het ging om S33 en S35. Kuil **S33** had in vlak een vrij donkere kleur en zeer veel houtskoolspikkels. Na onderzoek met een metaaldetector werd een grote mortierbom uitgehaald. **S35** was een grillige kuil en had in doorsnede vrij steile wanden. Onderaan de kuil konden fragmenten ijzer opgemerkt worden.

Figuur 35: Sleuf 3 met vooraan de cirkelvormige kuil waarin de mortierbom zich bevond.

Figuur 36: S35 in doorsnede. Onderaan zijn de fragmenten van vermoedelijk een mortierbom zichtbaar.

6.2.4.2. Vondsten

In kuil **S33** werd een zogenaamde mortierbom aangetroffen. Het betreft een ijzeren holle bal met aan de bovenzijde een gat. Rond het gat waren verdikkingsknoppen zichtbaar. De mortierbom is te dateren vanaf het einde van de 16de eeuw maar werd vooral gebruikt in de 17de - 18de eeuw.¹⁰ Uit historische gegevens is bekend dat de wijk waarbinnen onze site zich bevindt, zwaar werd bestookt tijdens het beleg van 1706. Dit gebeurde van bij het bastion van Wervik (op de zandleembodems die in staat zijn dergelijk zwaar geschut te dragen) en de Ieperpoort, dat wil zeggen vlakbij de site (zie figuur 38). Een gelijkaardige beschieting vond plaats in 1744 tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog. Bronnen maken ook melding dat heel de omgeving van de Sint-Franciscuskerk zwaar werd toegetakeld.¹¹

Figuur 37: Mortierbom uit kuil S33.

---

¹⁰ <http://archeologieboz.nl/2014/07/mortieren/>

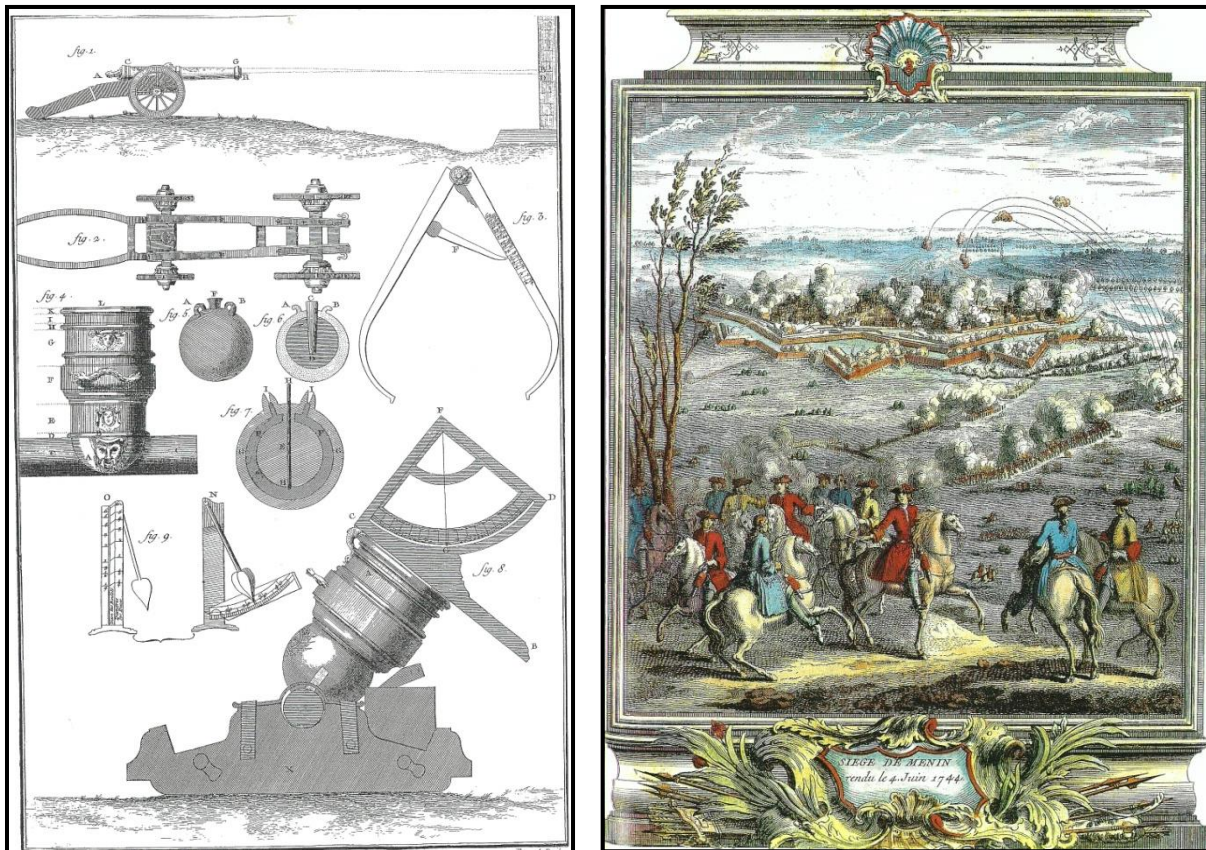
¹¹ DESPRIET PH. *et.al.* 1987, p. 52.

Figuur 38: Beschiëting van een vesting (MALLET A.M. 1672, p. x).

Figuren 39 en 40: Respectievelijk een prent met daarop de mortier. Art Militaire Fortification. (DIDEROT ET D'ALEMBERT 2002, plaat VII) en een illustratie van de beschieting van Menen in 1744 (TYRAN G. 1982, p. 99.)

6.2.5. 18de-, 19de- tot 20ste-eeuwse bewoningssporen

6.2.5.1. Sporen

Een eerste categorie grondsporen zijn kuilen met heel wat afbraak materiaal in. Daarmee wordt bedoeld dat de vulling van de kuilen bestond uit brokken baksteen en (kalk)mortelfragmenten. Het ging om **S1**, **S5**, **S8**, **S9**, **S10**, **S11**, **S12** en **S13** (zie figuur 41) in sleuf 1. In sleuf 3 ging het om spoor **S34**.

De tweede categorie grondsporen waren zogenaamde afvalkuilen. Het ging om **S16** en **S17** in sleuf 2 en om **S36**, **S38** en **S50** in sleuf 3. Sporen **S16** en **S17** (zie figuur 42) hadden een cirkelvormige aflijning. Op profiel 2 is zichtbaar dat de kuil **S16** (+17,70m TAW) een vlakke bodem had. De vulling was een donkerbruine zandleem met heel wat inclusies van baksteen en kalkmortel. **S36** was een vrij klein kuiltje, gelegen aan het zuidelijke profiel van sleuf 3. **S38** (zie figuur 43) had een rechthoekige vorm met afgeronde hoeken. In deze kuil werd heel wat materiaal verzameld. **S50** was zichtbaar

op profiel 3 in sleuf 3 (zie figuur 44). De kuil was uitgegraven tot op een diepte van +16,42m TAW. De kuil had verder licht schuin lopende wanden en een hobbelige bodem.

Figuur 41: S13 in sleuf 1.

Figuur 42: Sleuf 2 met in het vlak de twee cirkelvormige sporen S16 en S17.

Figuur 43: Sleuf 3 met op de voorgrond S38.

Figuur 44: Sleuf 3, profiel 3 met daarop kuil S50.

6.2.5.2. Muurstructuren

De muurstructuren kunnen onderverdeeld worden op basis van de gebruikte mortel. Een eerste categorie vormde muurwerk dat opgebouwd was uit beige, eerder zachte en zandige kalkmortel. Het ging om sporen S19 en S21 (zie figuur 45) in sleuf 2 en om sporen S41 (zie figuren 46 en 47), S45 en S52 in sleuf 3:

- **S19** in sleuf 2 was één baksteen diep bewaard en had een N-Z oriëntatie. De fundering was opgebouwd uit bakstenen (21,5cm x 10cm x 5cm) en kon gevolgd worden over een lengte van 2,79m. De fundering had een breedte van 0,29m.
- **S21** had dezelfde kenmerken als S19 maar had een kleiner oppervlak.
- **S41** lag in sleuf 3 en had een N-Z oriëntatie. De fundering kon gevolgd worden over een lengte van 7,79m. De bakstenen hadden een grootte van 20cm x 9,5cm x 4,5cm. De onderzijde van de muur bevond zich op 16,93m TAW (zie figuur 48). De muur was grotendeels uit beige kalkmortel opgetrokken maar op de vierkante uitsprongen werd ook grijs witte en hardere mortel aangetroffen.
- In de oostelijke zijde van de sleuf kon een lange N-Z georiënteerde fundering **S52** waargenomen worden (zie figuur 49). Deze was opgebouwd uit brokken baksteen en brokken witte kalksteen, bewaard tot op een TAW van +16,98m en kon gevolgd worden over een lengte van 3,2m.
- **S45** lag in de zuidwestelijk hoek van sleuf 3 (zie figuur 50). De structuur kon geïnterpreteerd worden als een beerput. De structuur had een gewelf, de bakstenen hadden een grootte van 20cm x 9,5cm x 4,5cm. Nadat het gewelf werd opengebroken kon de binnenzijde van de beerput bekeken worden. De put was grotendeels leeg, er bleek een laag puin en een 30cm dikke laag beer bewaard. De bodem van de beerput bevond zich op een diepte van +15,90m TAW.

Figuur 45: S19 en S21 in sleuf 2.

Figuur 46: Sleuf 3 met S41 bovenaan de foto.

Figuur 47: S41 in sleuf 3.

Figuur 48: De onderkant van S41.

Figuur 49: S52 in sleuf 3.

Figuur 50: S45.

Een andere categorie funderingen had een grijswitte, harde kalkmortel. Het betrof fundering S4 in sleuf 1, S20, S22 en S23 in sleuf 2 en onderdelen van S41, S42, S43 (zie figuur 53) en S52 in sleuf 3:

- **S4** had een vermoedelijk ronde vorm en kan geïnterpreteerd worden als een waterput. Na opening van de waterput was een (loden) buis zichtbaar en water op de bodem.
- **S20, S22 en S23** waren onderdeel van één en dezelfde structuur, gelegen in de westelijk hoek van sleuf 2. De fundering was opgebouwd uit rode bakstenen.
- **S42** bevond zich in sleuf 3 en had een O-W oriëntatie, haaks op Ieperstraat. De fundering was bewaard tot op een diepte van +17,46m TAW (zie profiel 3).
- **S43** was tegen S42 gebouwd en had een N-Z oriëntatie.

Figuur 51: S4, waterput in sleuf 1.

Figuur 52: Zicht op de binnenzijde van S4.

Figuur 53: Sleuf 3 met S42 en S43.

Een laatste categorie betrof een fundering **S44** (zie figuren 54 en 55), waarvan de bakstenen gevoegd waren met cement. In sleuf 4 werd over het ganse oppervlak een structuur **S58** waargenomen opgebouwd uit gewapend beton. Het betreft een vloerplaat die gerelateerd kan worden aan een 20ste-eeuwse bunker.

Figuur 54: Zicht op sleuf 4.

Figuur 55: Detail van een opgekuist deel van het gewapend beton.

6.2.5.3. Vondsten

Aardewerk uit afvalkuil S38

In samenwerking met Ph. Despriet¹² werd het materiaal uit de afvalkuil volledig gebulkt, drooggezeefd en onderzocht. Algemeen genomen kan het aardewerk uit de afvalkuil gedateerd worden in het midden 18de - 19de eeuw. Het rijke materiaal lijkt afkomstig van een huishouden van de burgerij. Hieronder zullen de verschillende categorieën aardewerk kort besproken worden.

Twee diepe kommen werden herkend als Brusselse majolica (zie figuur 56). Dit type aardewerk met een blauw, geel en groen decor is te dateren tussen 1770 en 1820. Een ander type aardewerk kon als een typisch product van Rouen (Normandië) en de goedkopere versie van Forges-les-Eaux (Normandië) herkend worden. Het ging om twee diepe kommen op vlakke voet, waarvan de binnenzijde met wit tinglazuur was bezet en de buitenzijde met mangaan. Er werd ook wat Engels industrieel vaatwerk verzameld. Op figuur 56, de rechterzijde, is een laag eetbord afgebeeld dat op de keerzijde een stempel 'S' bevat. Naast dit eetbord werden ook een fragment van een kruik, een ander laag eetbord, een eenorige beker op standring, een tas op standring en een sauskom op ovale voet aangetroffen.

Figuur 56: Links Brusselse majolica, rechts het eetbord in Engels industrieel vaatwerk.

Verder werd ook heel wat rood geglazuurd aardewerk verzameld. Het gaat om een kom, een deksel, 3 tuinpotten, een grape en 2 potjes op een standring. Enkele

---

¹² Dank ook aan Albert Koopman.

roodgeglazuurde scherven bevatten slibversiering op de binnenzijde (een papkom). Daarnaast waren er twee kommen met dekselgeul die slibversiering hadden op de schouder (zie figuur 57). Er werd ook heel wat zogenaamd Menens aardewerk verzameld. Het betreft roodbakkend aardewerk, bedekt met purper tot purperzwarte mangaanoxideglazuur (zie figuur 57). Uit archiefonderzoek blijkt dat dergelijk aardewerk werd vervaardigd in een pottenbakkerij gevestigd in de Kortrijkstraat in Menen in de 18de eeuw.

Figuur 57: Links aardewerk met slibversiering, rechts Menens aardewerk.

Als laatste kan industrieel, bedrukt vaatwerk aangehaald worden (zie figuur 58). Het aardewerk is vermoedelijk van Engelse origine. Het gaat om 2 lage bordjes op standring met pagode motief, 1 laag bordje op standring met vegetaal motief en 3 theekopjes met florale motieven.

Figuur 58: Industrieel bedrukt vaatwerk.

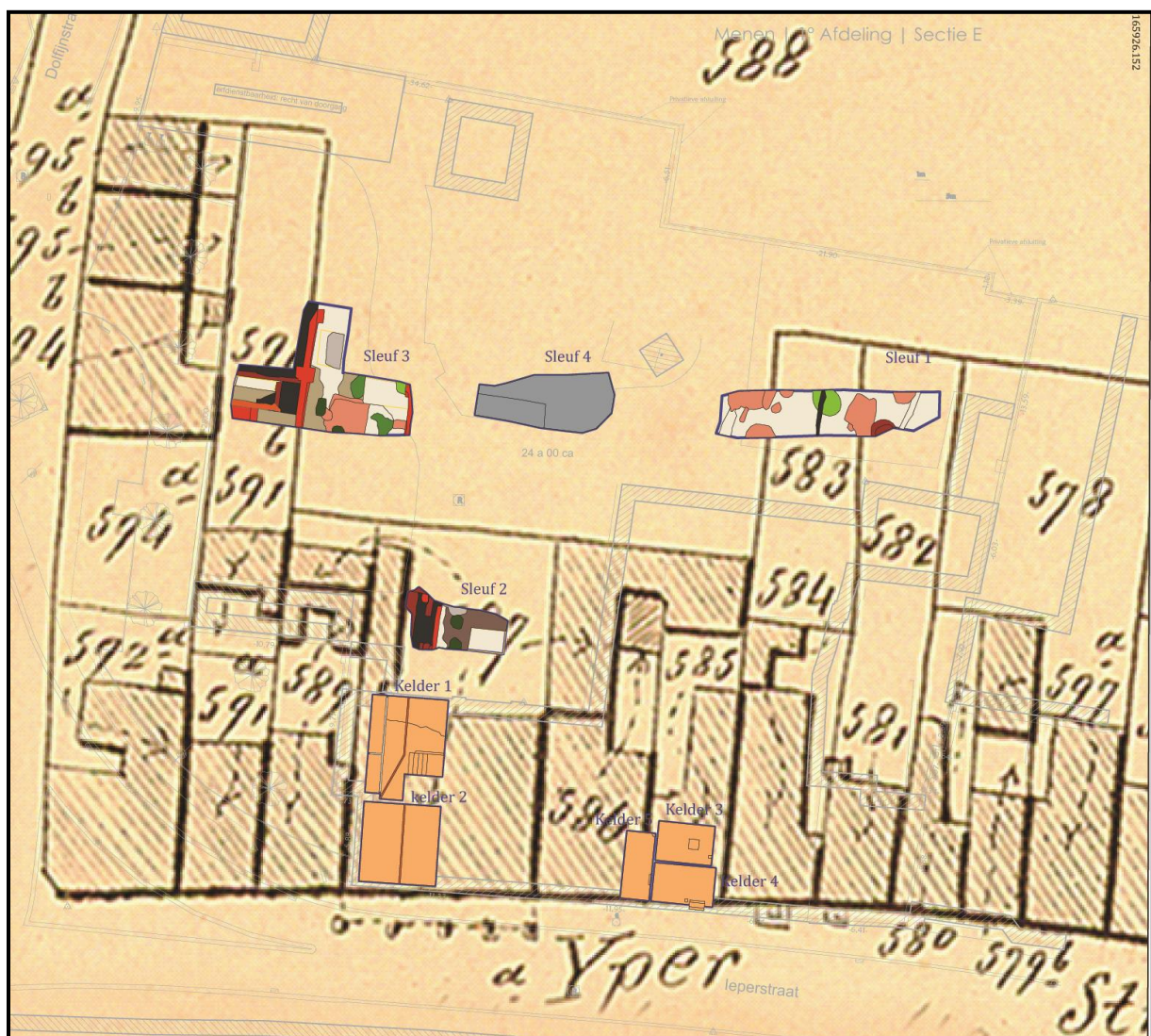

6.2.5.4. Interpretatie

18de- 19de-eeuwse sporen en structuren

De aangetroffen grondsporen en funderingen kunnen in verband gebracht worden met de bewoning die zeker aanwezig was tijdens de 18de, 19de en 20ste eeuw op het terrein. Aan de hand van de projectie van het onderzoeksgebied op kaartmateriaal zal getracht worden de verschillende muurstructuren te linken.

Een eerste projectie betreft er één op het primitief kadasterplan van 1815 (zie figuur 59). Hierop is te zien dat de kelders in de gebouwen te passen zijn. Linksboven kan S41 eventueel gelinkt worden met de N-Z perceelsgrens. Waarschijnlijk had S41 uit sleuf 3 dan een functie als tuinmuur.

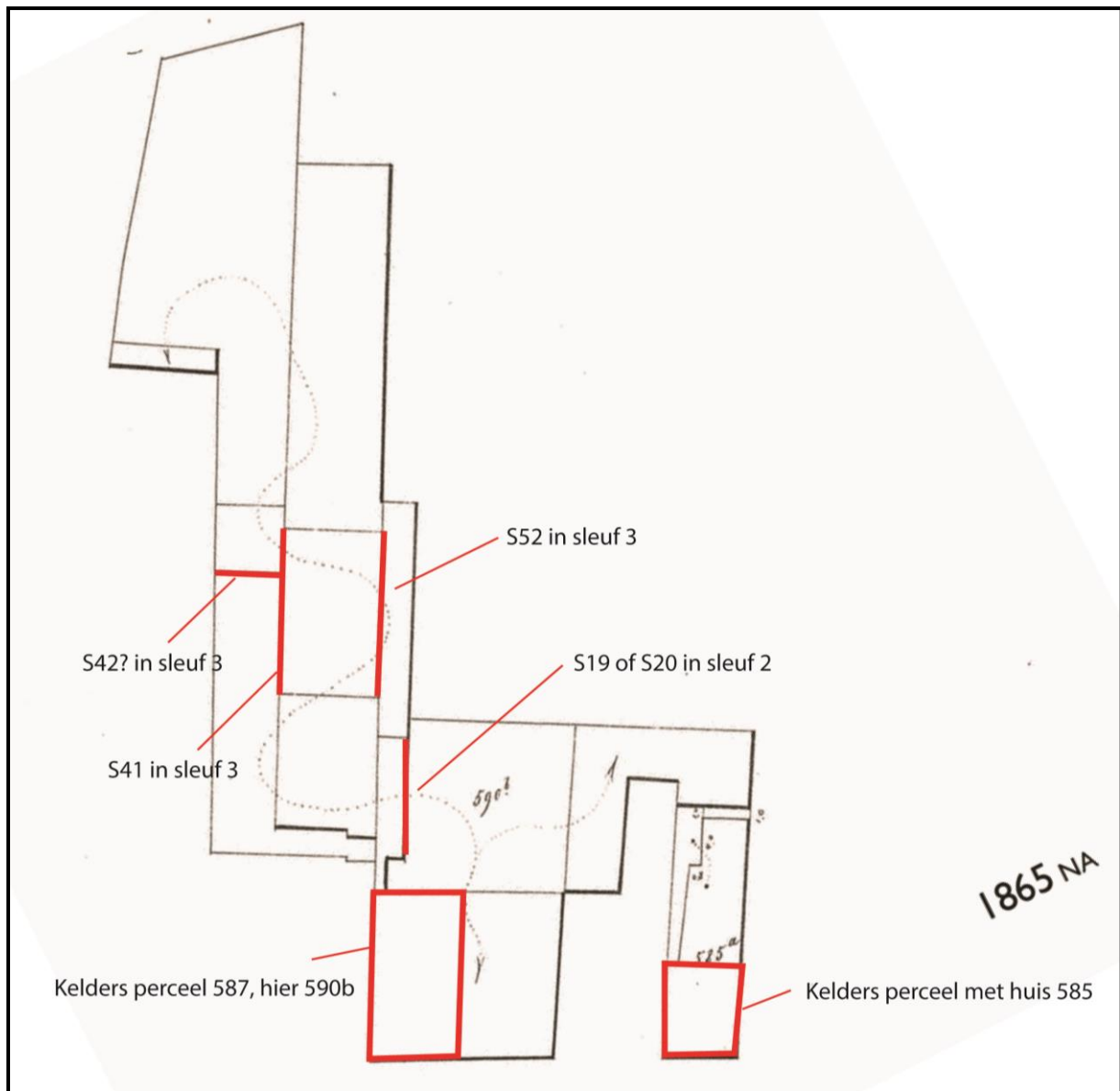
Figuur 59: Projectie van het onderzoeksgebied op het primitief kadasterplan.

Een volgende projectie is er één op de kadasterkaart uit 1855 (zie figuur 60). Op deze kaart is te zien dat het muurwerk aangetroffen in sleuf 3 (S41 en S52) heel waarschijnlijk de restanten betreffen van de nieuw gebouwde kapel in 1855 (zie hoofdstuk 4.2.1.). Ook is te zien dat de waterput, aangetroffen in sleuf 1, misschien toebehoorde aan het huis met perceelsnummer 583.

Figuur 60: Projectie van het onderzoeksgebied op het kadaster van 1855.

Ook op de kadasterkaart van 1865 kunnen verschillende sporen gelinkt worden (zie figuur 61).

Figuur 61: Kadaster uit 1865 met aanduiding van de spoornummers.

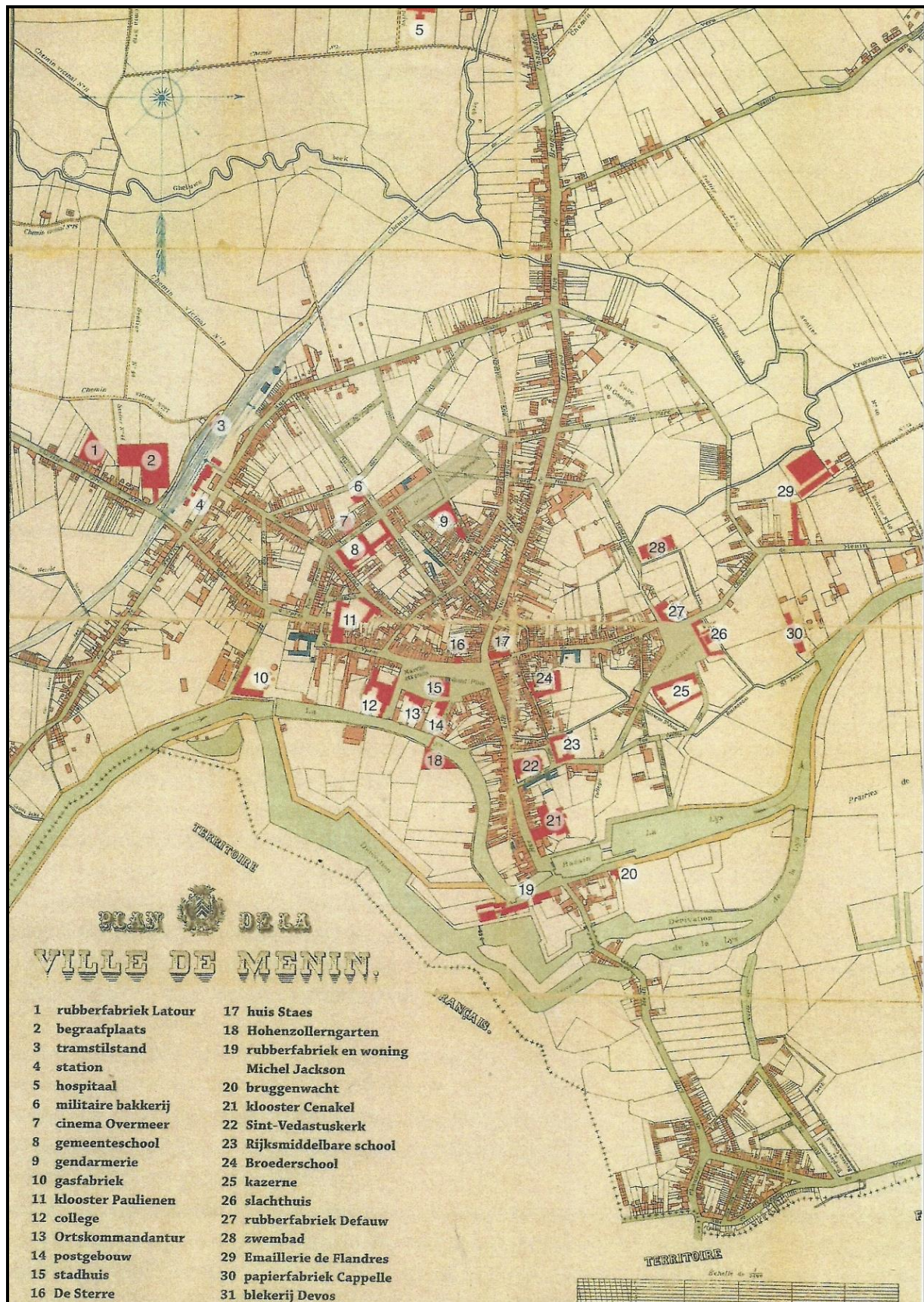
20ste-eeuwse structuren

Hier betreft het hoofdzakelijk de restanten van een bunker die werden aangetroffen. Uit historische bronnen is geweten dat het klooster van de Paulienen in de Eerste Wereldoorlog werd gebruikt als soldatenkazerne.¹³ Vanaf 1917 werd Menen vaak getroffen door Engelse granaten, afgevuurd met verdragend geschut. Dit kan de reden zijn voor de bouw van de bunker op het terrein (zie figuur 62).

---

¹³ PYNCKET 2015, p. 174.

Figuur 62: Ingebruikname van de stad Menen in de Eerste Wereldoorlog. Nr. 11 is het klooster (PYNCKET 2015, p. 175).

7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

Hieronder wordt een antwoord gegeven op de aan het proefsleuvenonderzoek gerelateerde onderzoeksvragen zoals vastgelegd in de Bijzondere Voorwaarden opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

- *Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijn gesteld worden?*

Een aantal elementen uit de bureaustudie konden effectief teruggevonden worden tijdens de archeologische prospectie. Het betreft o.a. muurstructuren, een bunker, ... die konden gelinkt worden aan structuren waarvan het bestaan duidelijk was, of vermoed kon worden, via de studie.

- *Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?*

Door de bouw van het kloostergebouw 'De Paulientjes' en de bouw en verbouwingen aan de huizen die langs de Ieperstraat stonden zijn de oudste archeologische resten van de bebouwing verdwenen. Ook op de achtererven van de huisjes is op sommige plaatsen serieus gegraven (kuilen met puin, bunker, ...) waardoor vermoedelijk ook oudere archeologische sporen zijn weg gegraven. Anderzijds moet gezegd dat op sommige plaatsen het bodemarchief nog vrij intact was (cfr. de aangetroffen oude begraven bodem) en dat daar nooit enige ingrijpende activiteit heeft plaatsgevonden.

- *Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?*

In sleuf 1 bevond de niet-geroerde grond zich op een hoogte van +17,02m TAW, in sleuf 2 op +17,23m TAW, en in sleuf 3 op +17,15m TAW. In sleuf 4 werd de moederbodem niet bereikt door de aanwezigheid van een vloerplaat in gewapend beton van een bunker.

- *Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.*

De aanwezige sporen kunnen in een aantal categorieën onderverdeeld worden. Enerzijds zijn er grondsporen die verder onderverdeeld kunnen worden in afvalkuilen, puinkuilen, horizonten en natuurlijke sporen. Anderzijds zijn er de muurstructuren.

- *Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?*

Alle sporen bevonden zich in stratigrafisch verband. Dit wil echter niet zeggen dat alle sporen die werden aangetroffen op de site stratigrafisch aan elkaar gelinkt kunnen worden.

- *Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?*

Behalve in sleuf 4, waar zich de vloerplaat van een bunker bevond, konden in alle sleuven twee chronologische niveaus worden aangetroffen. Enerzijds een niveau met de oude begraven bodem waarin zich al dan niet nog sporen bevonden. Anderzijds een stratigrafisch jonger niveau waarin zich o.a. de muurstructuren en recente (afval-, puin-) kuilen manifesteerden.

- *Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?*

De vondsten uit de onderste lagen bevatten materiaal uit de metaaltijden, de 15de eeuw en de 18de-19de eeuw.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja; 1. Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? 2 Wat is de omvang? 3 Wat is het geschatte aantal individuen?*

Er zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten.

- *Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte (omvang, verspreiding, indeling site, ruimtelijke relaties) en functie (inclusief de argumentatie)?*

De muurstructuren vormen de ruimtelijke grens tussen de bebouwde zone en de tuinzone (de zogenaamde achtererven). Chronologisch zijn er geen duidelijke afbakeningen te herkennen.

- *Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen / van de verschillende afbakeningen / van de vindplaats in zijn geheel?*

De bewaringstoestand van de sporen is vrij goed.

- *Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*

De plaats kent enige waarde maar is reeds voldoende gekend vanwege het vooronderzoek en het historisch onderzoek. Naast twee afvalkuilen uit de 15de-16de eeuw zijn er geen andere (bewonings-)sporen aangetroffen dan deze uit de 17de-18de eeuw en later. Een vervolgonderzoek wordt dus niet aanbevolen.

- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*

Niet van toepassing.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?*

Niet van toepassing.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? 2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*

Niet van toepassing.

- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*

Niet van toepassing.

- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*

Niet van toepassing.

8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Gezien de afwezigheid van bewoningssporen uit de oudere periodes, de lage sporendensiteit in het algemeen en de recente aard van de aangetroffen sporen, wordt het niet noodzakelijk geacht een archeologisch vervolgonderzoek te adviseren voor de site.

9. SYNTHESE

In het kader van een geplande nieuwbouw op een terrein op de hoek van de Ieperstraat en de Dolfijnstraat te Menen (West-Vlaanderen) voerde een team archeologen van Monument Vandekerckhove nv een archeologische prospectie uit op de desbetreffende percelen. Opdrachtgever voor het onderzoek was de projectontwikkelaar De Steenoven NV uit Roeselare. Het projectgebied was ca. 0,3ha groot en bestond uit een bebouwd deel en een tuinzone. Aangezien de nieuwbouw gepaard zal gaan met een verstoring van de bodem adviseerde Onroerend Erfgoed voorafgaand aan de werken een archeologische evaluatie door middel van proefsleuven en proefputten, teneinde te vermijden dat archeologisch waardevolle informatie verloren zou gaan. De prospectie vond plaats in de week van 25 januari 2016.

Het archeologisch onderzoek leverde enkele sporen op. Het oudste bewaarde element betrof een oude cultuurlaag. Uit een boomval die deze cultuurlaag doorsneed werden enkele scherfjes handgevormd aardewerk verzameld, wat wijst op enige menselijke activiteit gedurende de ijzertijd en/of Romeinse periode. Twee afvalkuilen uit de 15de-16de eeuw kunnen in verband gebracht worden met de bewoning die toen al aanwezig was op de site. Twee bomkraters, waarvan er één een mortierbom bevatte, getuigen van de belegeringen die Menen troffen in de 18de eeuw. Voorts konden enkele muurstructuren in verband gebracht worden met de huizen die langs de Ieperstraat stonden en met het klooster en het bijhorende schoolgebouw dat op het terrein stond. Als laatste kan een vloerplaat van een Duitse bunker uit de Eerste Wereldoorlog vermeld worden.

Gezien de lage sporendensiteit en de overwegend recente aard van de sporen wordt het niet noodzakelijk geacht een archeologisch vervolgonderzoek te adviseren voor de site. Deze aanbeveling heeft geen enkele bindende kracht, maar dient als advies voor de bevoegde overheid.

10. LITERATUUR

• Uitgegeven bronnen

- DE GROOTE K. 2008, Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen: Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw), *Relicta Monografieën 1*, 2 volumes, Brussel.
- DESPRIET PH., PYNCKET M. & PILLE R. 1987, 900 jaar Menen, in: *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen*, nr. 16.
- DESPRIET PH. 1997, Afvalkuil uit de vroege La-Tène-tijd in Menen, in: *Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk*, volume LXII, Kortrijk.
- DESPRIET PH. 2009, 10.000 jaar Menen, 40 jaar opgravingen 1969-2009, in: *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen*, nr. 72.
- DIDEROT & D'ALEMBERT 2002, *Arts Militaires*, Plaat VII, Parijs (heruitgave Tours).
- MALLET A.M. 1672, *Les travaux de Mars*, Amsterdam.
- PYNCKET M. 2014, Historische stedenatlas Menen. Van nederzetting tot grensstad, *'t Wingheroen 35*, nr. 121.
- PYNCKET M. 2015, *Menin Road-Ypernstrasse. De weg Ieper-Menen 1914-1918*, Wervik.
- TYRAN G., 1982, Wervik onder de Oostenrijkse Succesieoorlog, *Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie Wervik*, Jaarboek 1982, pp. 99-127.

- **Onuitgegeven bronnen**

- *Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Menen, Ieperstraat, 'De Paulientjes', 2015.*
- BRADT T. 2010, *Archeologische prospectie Huize Ter Walle Menen*, Monument Vandekerckhove nv, Rapport 2010/12.

- **Internetbronnen**

- <http://archeologieboz.nl/2014/07/mortieren/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21790>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/55804>
- <https://www.dov.vlaanderen.be>
- <https://www.google.be/maps>

11. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Bureaustudie Ph. Despriet
- Bijlage 2: Voorstel sleuvenplan
- Bijlage 3: Situerings-/overzichtsplan
- Bijlage 4: Detailplan
- Bijlage 5: Profielen
- USB-kaart met daarop dit rapport, de bijlagen, een overzichtsplan en een fotolijst

De database met alle foto's en inventarissen is te raadplegen via de website: <http://www.monarcheo.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via info@monument.be.

Bijlage 1: Bureaustudie Ph. Despriet

De heerlijkheid Menen

De heerlijkheid Menen en haar ligging is tijdens de 13de eeuw gemakkelijk topografisch te situeren!

Oorspronkelijk ging ze terug op de kruising van een drukke handelsweg met een rivier, nl. van de weg Rijsel/hinterland en Brugge/Torhout met de Leie en haar verschillende armen, te situeren in een laaggelegen, drassige alluviale vallei. Naderhand heeft ook de noordelijke Leieoeverweg naar Kortrijk en zijn kruispunt met de Brugse heerweg een steeds grotere rol in de ontwikkeling van de nederzetting gespeeld.

Op de heerlijkheid waren enkele belangrijke elementen aanwezig. De reeds genoemde kerk stond nabij de „manoir”, „son ostel” of „le cort”, d.w.z. de herenwoning van het geslacht „van Menen”. In de onmiddellijke omgeving trof je 80 huizen aan, een wind- en een watermolen en de brug tussen Menen en Halewijn (12). Tijdens de 13de eeuw was daar het „passantenliedengasthuis” van Sint-Joris bijgekomen (13). Het ging dus om een aanzienlijk domein, begrensd door de Dode Leie (grens van de kasselrijen Rijsel en Kortrijk), de Leie en de zanderige kouters bij de weg naar Kortrijk. Het laagst gelegen moerassig gedeelte, in de Leievallei, werd „Bruel” genoemd (14), en daar bevonden zich de genoemde gebouwen.

In het oudst bewaarde denombrement (een beschrijving van de heerlijkheid met opsomming van de daaraan verbonden rechten en lasten), opgesteld tussen 1278 en 1288, leren wij hoe de heerlijkheid eruit zag en welk aanzien de heren van Menen bezaten.

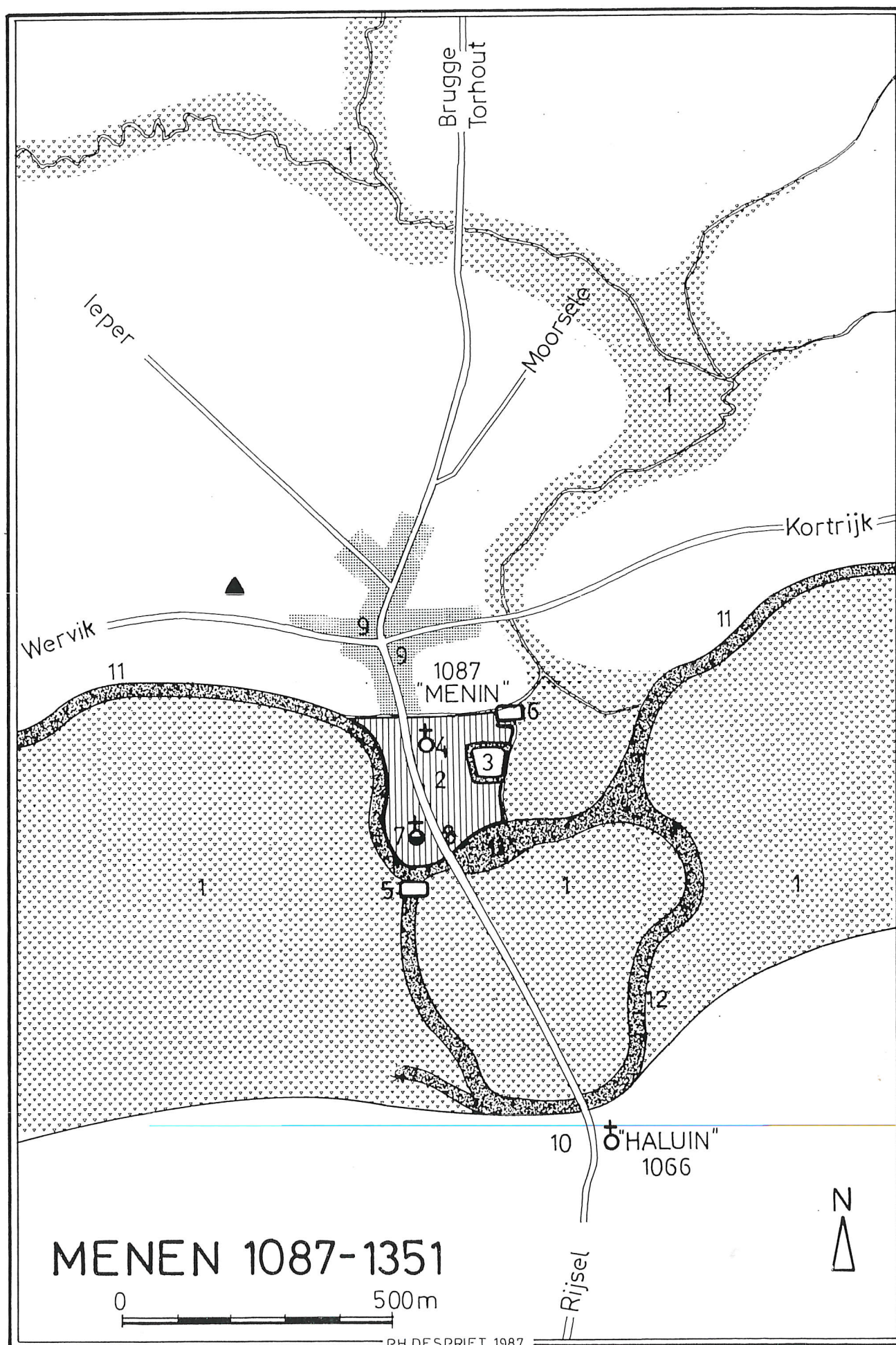
Menen was één der twaalf burchtgenootschappen van het kasteel van Kortrijk en werd op dat ogenblik gehouden door ridder Jan van Menen.

Zijn grondbezit besloeg in de kern van Menen 63,7 ha, waarvan 12,7 ha weide, 4,2 ha bebouwde erven en 46,7 ha akkerland, plus 85 ha buiten zijn domein.

Op zijn grond stond een herenwoning, een watermolen en 80 woningen, waarvan de bewoners diensten en rechten verschuldigd waren.

Jan mocht tol heffen op alle vis, elk lot wijn, bier, brood en brouwsel dat over de brug van Menen passeert! Zo controleerde hij al het verkeer van Brugge naar Rijsel, Dowaaï, Kamerijk, Saint-Quentin en Atrecht.

-
3. Het ontstaan van de kern „Menen”, 1087-1351
    1. overstromingsgebieden van Leie en Geluwebeek
    2. de laaggelegen „Bruel”, kern van de heerlijkheid Menen
    3. de herenwoning met walgracht
    4. de parochiale Sint-Vedastuskerk
    - 5.-6. de twee watermolens van de heer van Menen
    7. het Sint-Jorisgasthuis
    8. de belangrijke handelsweg Brugge-Rijsel, waarop de heren van Menen tol heffen
    9. de woonzone, ontstaan bij de kern van de heerlijkheid Menen en de kruising van twee wegen
    10. de nederzetting van Halewijn in de kasselrij van Rijsel
    11. de Leie
    12. de Dode Leie
    13. de Wael of Leiekom

VAN 1351 TOT 1566

Menen wordt stad

Met een grafelijke heerlijkheid als kern van een vlug aangroeiende, gunstig gelegen economische plaats, waren voor Menen belangrijke kansen weggelegd. Het stimuleren van de plaatselijke handel en nijverheid zou niet enkel de inwoners ten goede komen, maar ook de graaf die via zijn tolrechten en taksen op handel en nijverheid op aanzienlijke meerinkomsten kon rekenen.

Om die reden kwam graaf Lodewijk van Male, heer van Menen, in 1351 tussenbeide. Op 9 juni verordende hij per oorkonde dat de inwoners van Menen een laken-nijverheid mochten oprichten, vrijheid van export kregen en voortaan een jaarlijkse en een wekelijkse markt mochten houden.

Aan de inwoners werd dus toegestaan laken te produceren, te verhandelen, keuren uit te vaardigen en hun afgewerkte produkten op andere markten aan te bieden, dit mits een betaling van 4 pond parisis per laken aan de heer van Menen. De wolstapelplaats van Kortrijk, vroeger te Wervik en aldan op de Kezelberg in Moorsele, werd naar Menen overgeplaatst. Aan de driedaagse jaarmarkt werden dezelfde vrijheden toegestaan, als die welke te Meseu gebruikelijk waren (1).

In feite werd Menen hierdoor van heerlijkheid verheven tot de rang van stad, waarbij de schepenen grotere bevoegdheden kregen.

In 1353 kwamen er klachten omdat Lodewijk van Male in de stad een plaats had aangewezen, waar de lakenhandelaars van Kortrijk hun wol kwamen geven om ze tot garen te kammen. Ze beweerden daardoor grote schade te lijden en kregen van de graaf genoegdoening. Niet alleen kregen de spinsters uit de kasselrijen Kortrijk en Ieper verbod om nog werk aan te nemen voor andere drapeniers dan die uit Kortrijk en Menen. Er werd ook bepaald dat de spinsters geen ruwe wol meer zouden afleveren te Menen, maar wel op de Kezelberg te Moorsele, waar ze zich elke zaterdag moesten aanbieden (2).

4. De ontwikkeling van Menen tussen 1351 en 1578
  1. Overstromingsgebieden van de Leie en de Geluwebeek
  2. Sint-Vedastus, de enige parochiekerk in Menen
  3. Kapel van Sint-Jan (Kerkhof)
  4. Kapel van Sint-Jan
  5. Sint-Jorisgasthuis
  6. Kapel van de H. Maria Magdalena
  7. Omstreeks 1570 nog zichtbare resten van de walgracht rond de voormalige herenwoning
  8. 't Ghelandt
  9. Salines
  10. Nieuwenhove („Nieuhof", het westelijke gedeelte van de huidige Markt)
  11. Blekerijen
  - 12.-14. Watermolens
  - 15.-16. Windmolens
  17. Bebouwde kom (gearceerd = woningen)
  18. Recke bilck
  19. Kasteel van de heren van Halewijn
  20. Parochiale kerk van Halewijn
  21. Fort van Halewijn (1582-1583)
  22. Kapel van O.L.-Vrouw-van-Moorsele
  23. Vestingen (gebouwd vanaf 1578, voltooid eind 16de eeuw, verbeterd 1ste helft 17de eeuw, gesloopt 1664)
  24. Leie
  25. Dode Leie
  26. Wael
  27. Achterwael
  28. Leie- of Rijselse poort

Fase 2 in de stadsontwikkeling van Menen

Driehoek : vindplaats 2016

Gearceerd : zone van bewoning, te situeren aan de hand van cartografie en van het 20e Penningkohier van 1571.

PH.DESPRIET ,M.PYNCKET en R.PILLE ,900 Jaar Menen ,1987,blz. blz.14-19.
M.PYNCKET, Historische stedenatlas Menen ,van nederzetting tot grensstad,
't Wingheroen ,35, nr. 121, 2014, blz. 13-26.

De topografische groei

De topografische groei van de stad kan men gemakkelijk op de voet volgen.

A. Tijdens de 14de eeuw was de nederzetting in volle ontwikkeling. Bij het „Nieuwe Hof” (de Markt), ten westen daarvan (de Nieuwstraat), bij de Ieperstraat en op de noorzijde van de stad, in de Brugse- en Moorseelestraat (latere Koningstraat), kwam nieuwbouw tot stand (20).

Ten gevolg van de economische ontwikkeling (draperie, brouwerijen, linnennijverheid), de intense handel en het verdwijnen van de voormalige herenwoning als centrum van de heerlijkheid Menen, verplaatste het zwaartepunt van de bebouwde kom zich tijdens de eerste helft van de 15de eeuw definitief naar het kruispunt van de Kortrijkse en de Brugse straat, waar uit het „Nieuwenhove” de Markt groeide (21).

B. Dank zij een cijsregister van 1516 is een duidelijk beeld beschikbaar van de stad tijdens de eerste helft van de 16de eeuw (30).

Het ging om een nederzetting met een open karakter en een 20-tal straten. Bij de voornaamste was een gesloten bebouwing ontstaan, meestal van huizen uit brandbaar materiaal, af en toe gescheiden door een brandgang. Is het register juist, dan bevonden zich in de stadskern een 425-tal huizen, hofsteden en brouwerijen, naast de Leiepoort, de molens, het hospitaal, de kerk, de Sint-Janskapel, de pastorie en het H. Geesthuis. Over het gebouw waar de magistraat zetelde en over de eventuele aankleding van wat „de Markt” genoemd werd, weten we haast niets (31).

Overige realisaties: de aanleg tijdens de eerste helft van de 16de eeuw van een loskaai aan de Leie (Gewad), de vergroting van de Markt in 1535 door aankoop van een herberg en het ontstaan van nieuwbouw aan het einde van de Iepersestraat (32).

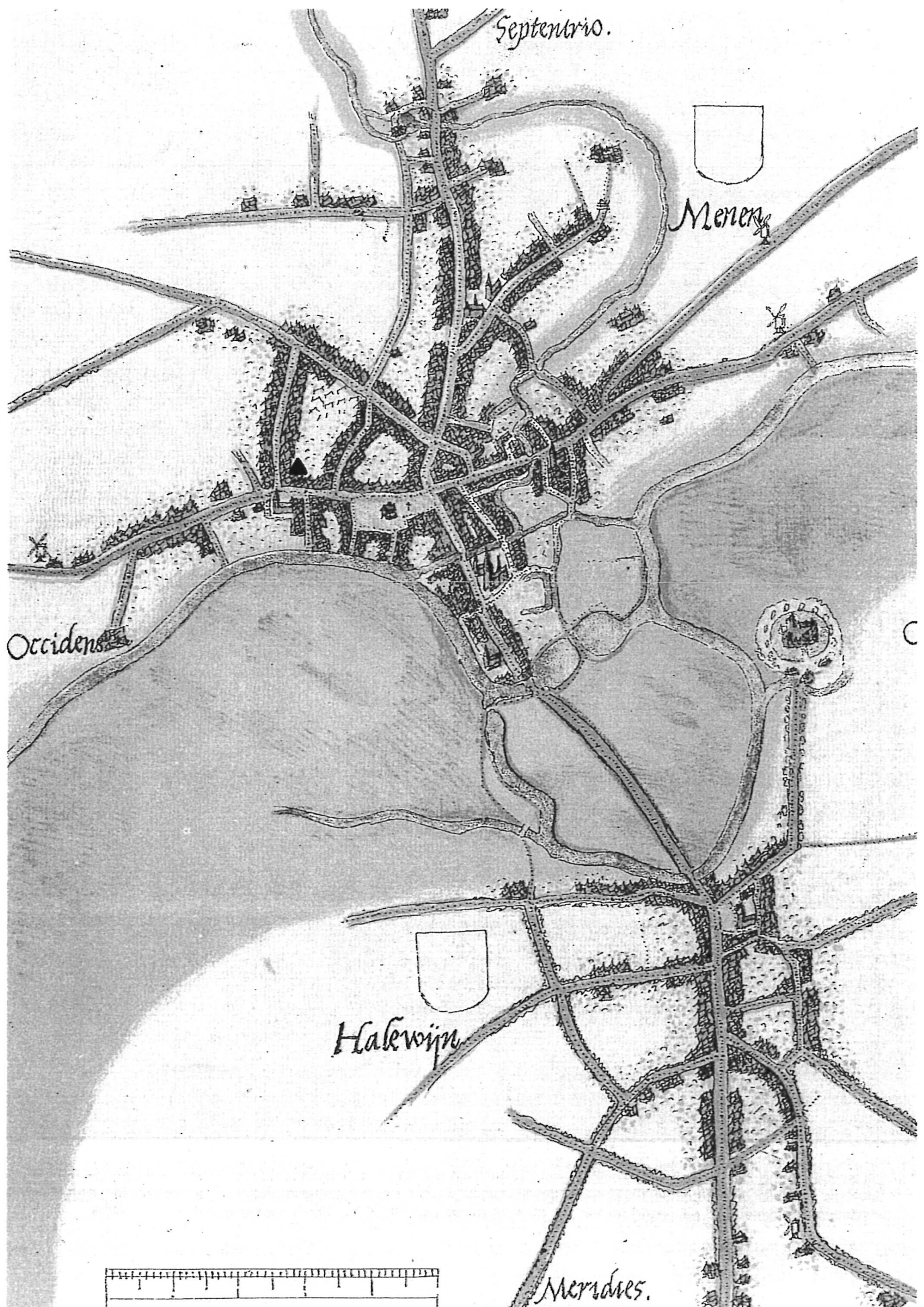
C. De van brandbaar materiaal gebouwde woningen in de stadskern waren op 9 mei 1548 oorzaak van een der ergste rampen uit de geschiedenis van Menen!

Toen omstreeks 14.00 uur vuur ontstond in een woning van een lakenverver, aan de rand van de stad in de Werviksestraat wakkerde een felle westenwind het vuur zo aan, dat in twee tot drie uur tijd 570 van de naar schatting 700 woningen in de as gelegd werden. Het vuur greep zo snel om zich heen, dat er zes doden vielen. De meeste inwoners verloren al hun have en goed, en talrijke brouwerijen en laken-nijveraars zagen hun bedrijf in de vlammen opgaan (33).

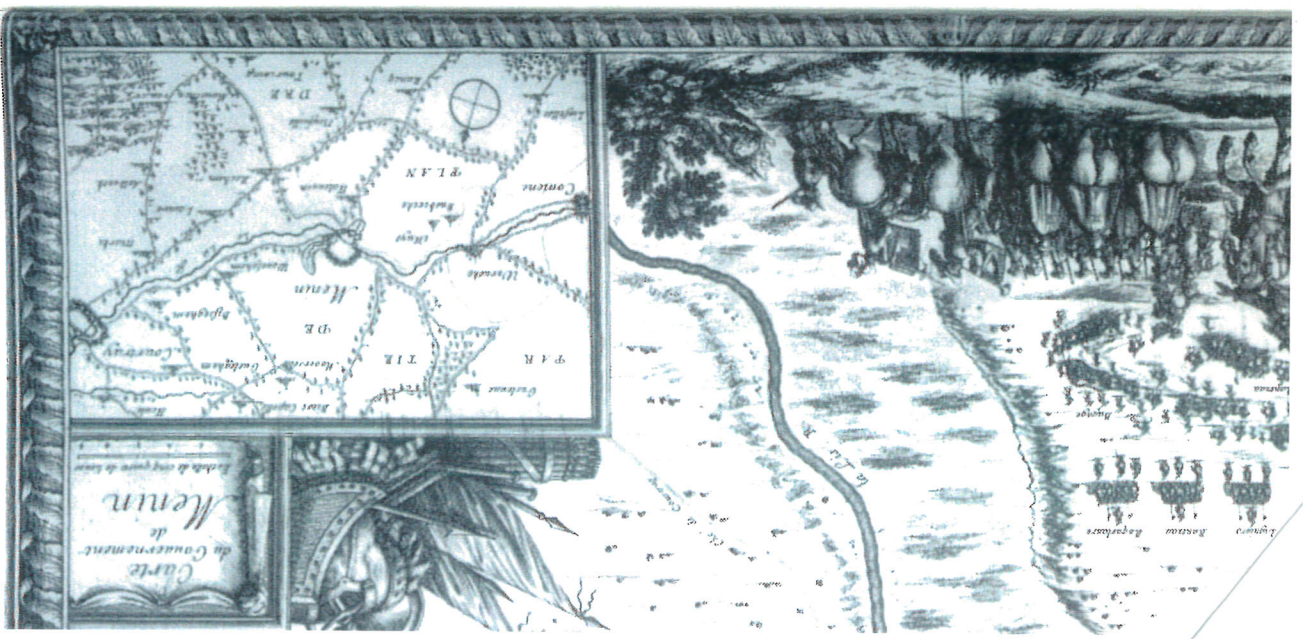
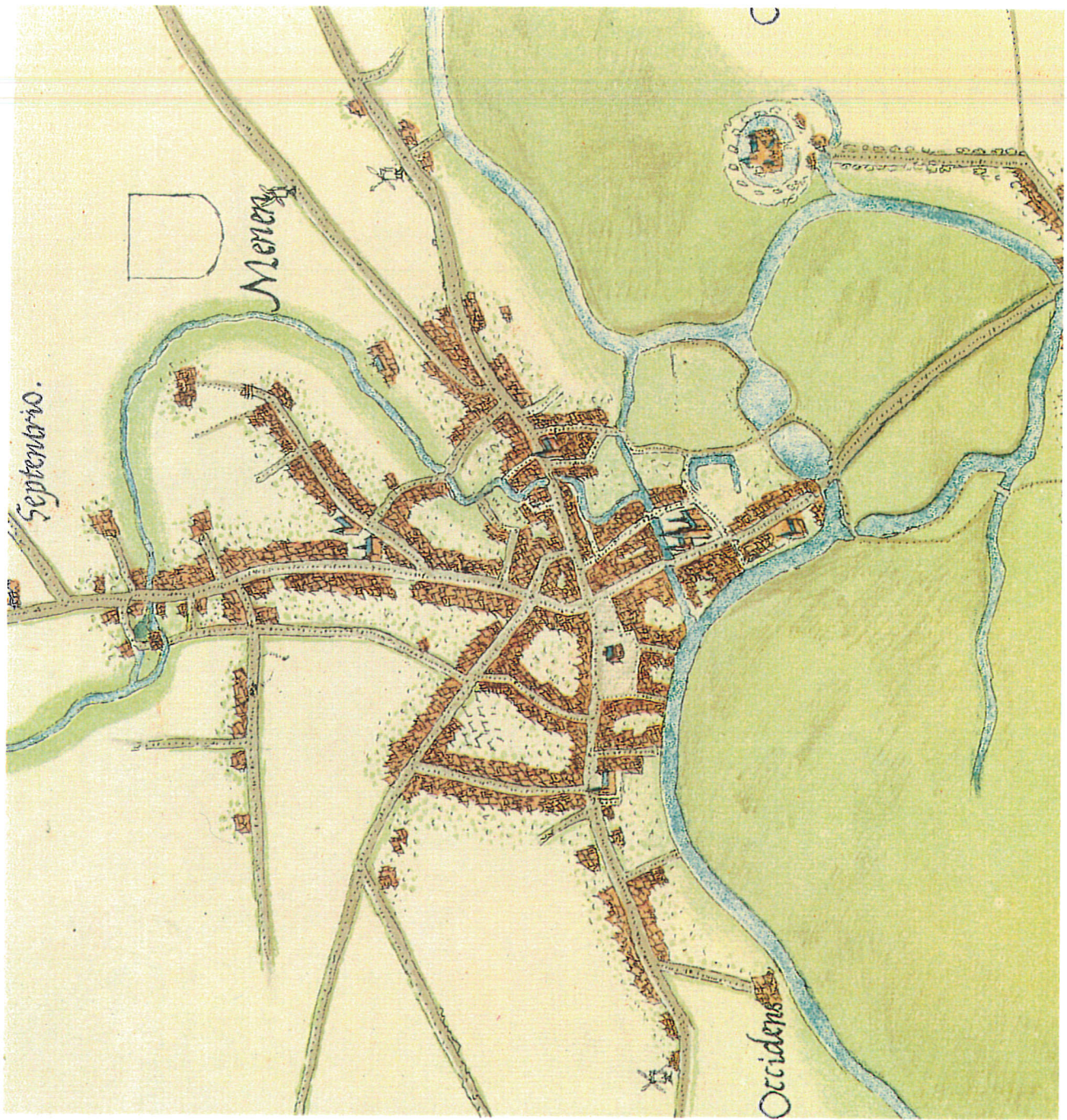

Fase 2 in de stadsontwikkeling van Menen

Driehoek = vindplaats 2016 gesitueerd t.o.v. J. van Deventer
in 1567-1573 ; het gaat om randbebouwing van Menen als
een open agglomeratie, niet door vestingen omgeven.

Fase 3 : Menen wordt met een vesting omgeven (1578).

PH.DESPRIET, M.PYNCKET en R.PILLE, 900 Jaar Menen ,1987, blz. 25.

Opgraving 2016 : 2 kuilen met bruinrood aardewerk

1 wand van een steengoedbeker uit Siegburg, losse vondst bij het controleren van de uitgegraven aarde.

Datering : XVe eeuw volgens HURST, NEAL en VAN BEUNINGEN, Pottery produced and traded..., Rotterdam Papers, 1986, Fig. 88.258.

Topografische ontwikkeling

Dé grote ingreep in het uitzicht van de stad was de aanleg van een versterkings-systeem tussen 1566 en 1600, waardoor Menen een gesloten stad en ongewild een strategisch waardevolle stelling werd.

Tussen 1566 en 1573-1574 plaatste men aan de rand van de stad, op de zes drukste toegangswegen, houten slagbomen met bijhorende wachthuisjes. Militair hadden die weinig waarde (27).

In juni 1578 startte de bouw van de vesting, die voorlopig nog bestond uit de veelzijdige verdedigingslijn van een aarden wal en een brede watergracht, op de hoekpunten voorzien van een zestal primitieve bastions of bolwerken. Vijf stadspoorten sloten de toegangen naar de stad af; de in 1460 gebouwde Rijselsepoort aan de Leie, en vier houten poorten met ophaalbrug als onderdeel van de vestingsgordel.

Deze vesting besloeg de noordelijke Leieoever en omsloot slechts de noordelijke helft van Menen. Aan de kant van de Leie bleef de bebouwde kom volledig open, aanzien men de laaggelegen, 300 tot 600m brede moerassige Leievallei als een vol-doende obstakel beschouwde.

De wal en de gracht liepen in een wijde boog vanaf de Leie en de Werviksestraat ten westen, over de Brugse poort in het noorden naar de Sint-Jansbeek en de Grote Moutmolen in het zuidoosten. De Wael of Leiekom en het Ghelandt bleven open. Tenslotte bouwde men aarden „houdanen” of waterdammen, teneinde het water van de Leie in de grachten op peil te houden (28).

In het kader van de uitbouw van de vesting verplaatste men in 1595 de Beekmolen van buiten de stad tot achter de vestingswal, tussen de Brugse en Kortrijkse poort (29).

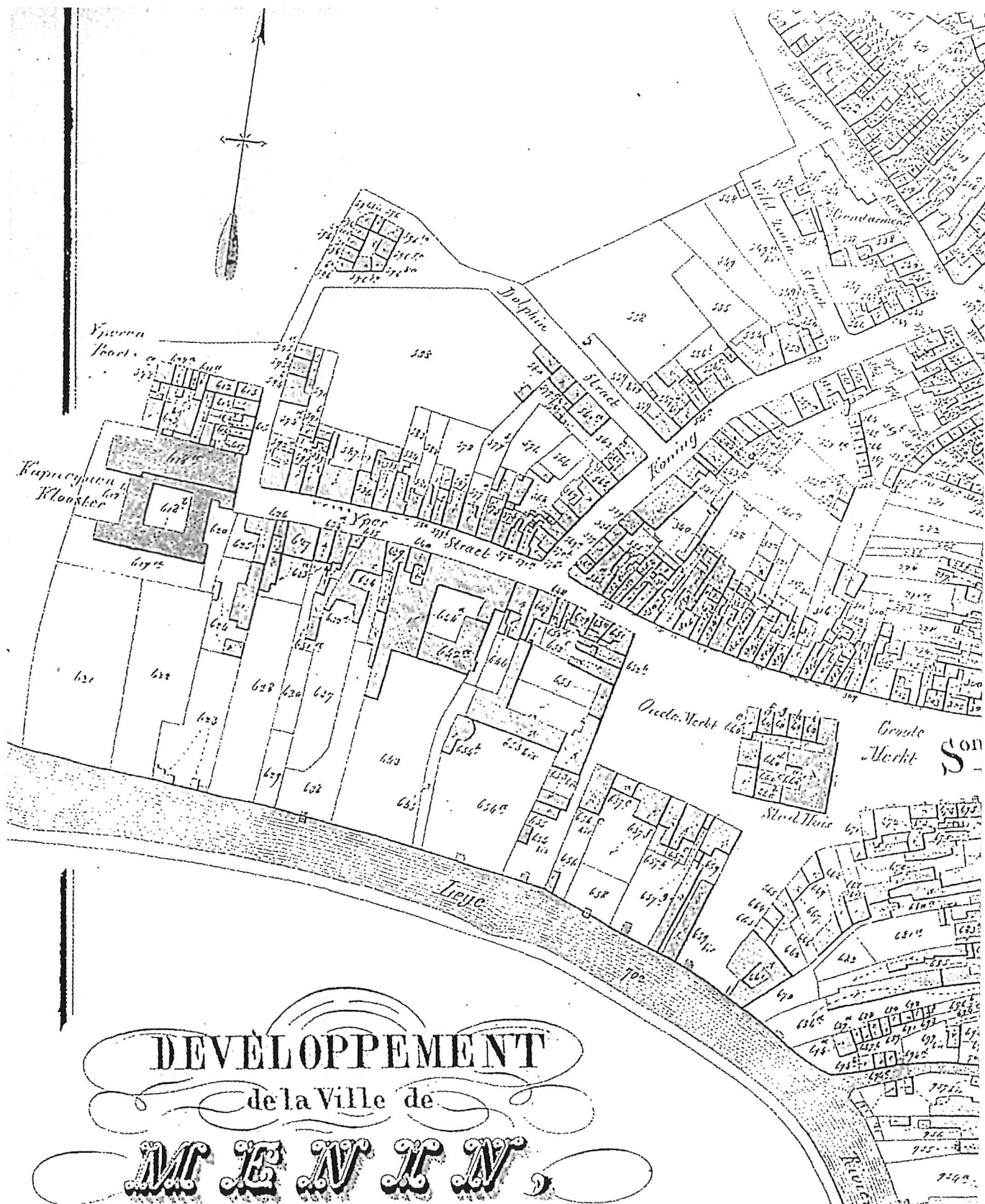
De moeizame heropbouw van Menen na de brand van 1548 werd door de crisis vanaf 1566 aanzienlijk vertraagd en door de gevechten van 1578-1583 stilgelegd.

Voor de heropbouw van de hallen kreeg het stadsbestuur op 19 oktober 1568 octrooi om gedurende negen jaar bijzondere taksen op te leggen op elk stuk laken, ter plaatste door vreemde kooplieden aangeboden (30).

Van een nieuw belfort legde men op 5 maart 1574 de eerste steen, doch verder dan de onderbouw kwam men niet; het werk viel stil en werd slechts in 1602 hernomen (31).

Schaal 1/500e .

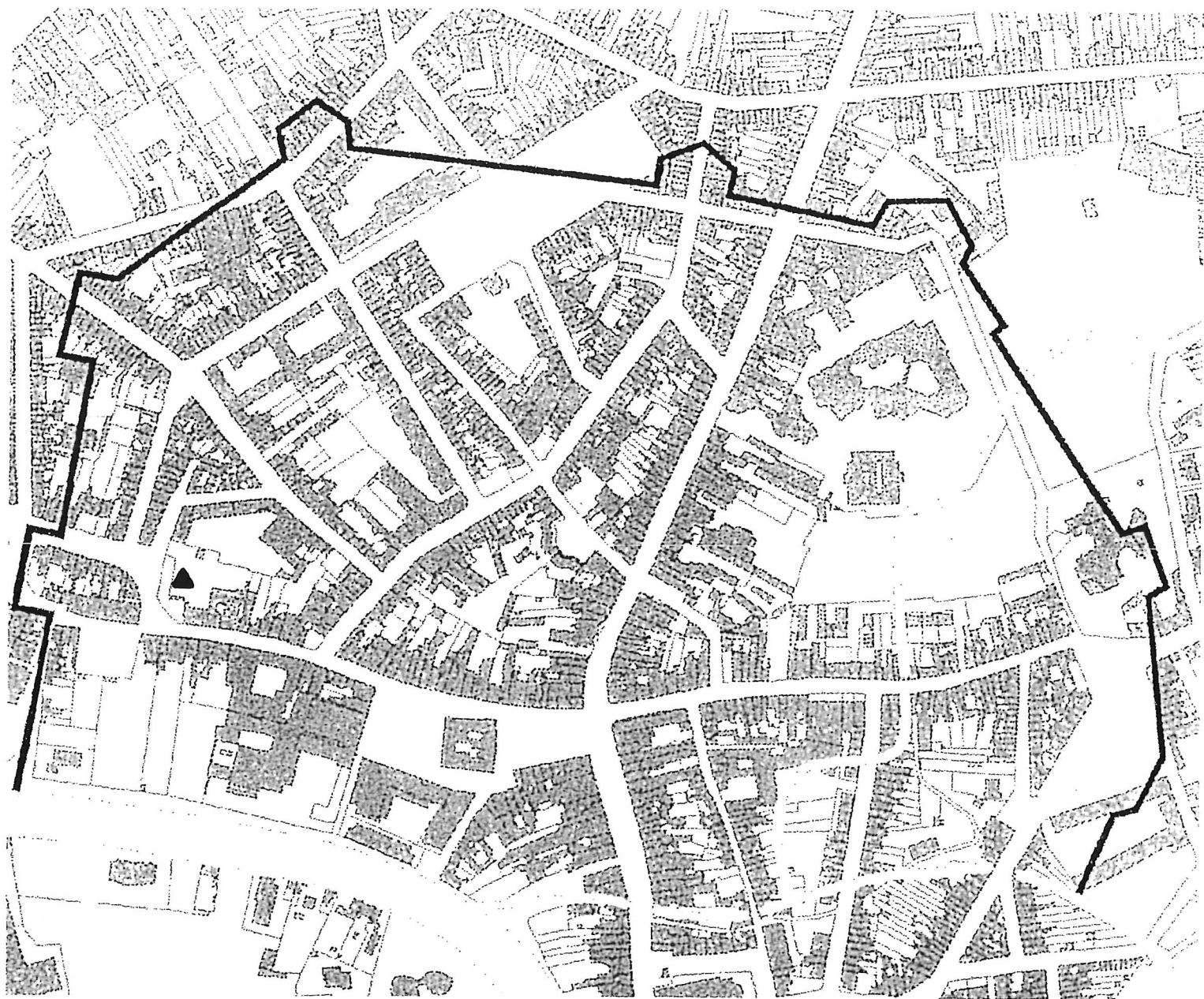

Situering vindplaats 16.ME.207 t.o.v. van de DERDE FASE in de ontwikkeling van Menen.

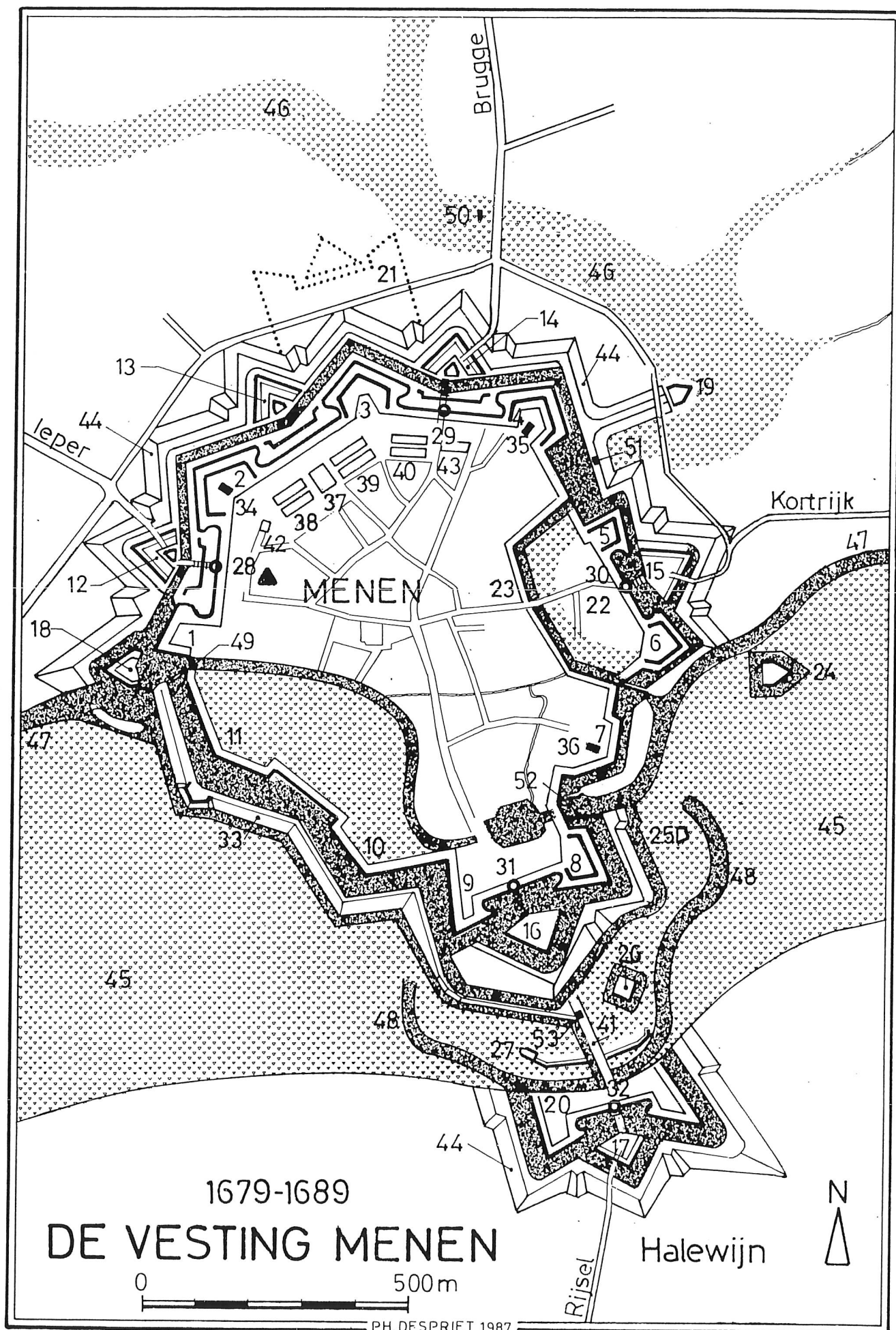

Reconstructie vesting 1578 op basis van archief en cartografie.

M. PYNCKET , Historische stedenatlas Menen, van nederzetting tot grensstad,
't Wingheroen , nr. 121, maart 2014, blz. 29.

Fase 3 in de stadsontwikkeling van Menen

25. Beschiëting van een vesting. Uit A. M. Mallet, *Les travaux de Mars* (Amsterdam 1672).

fig. 1.

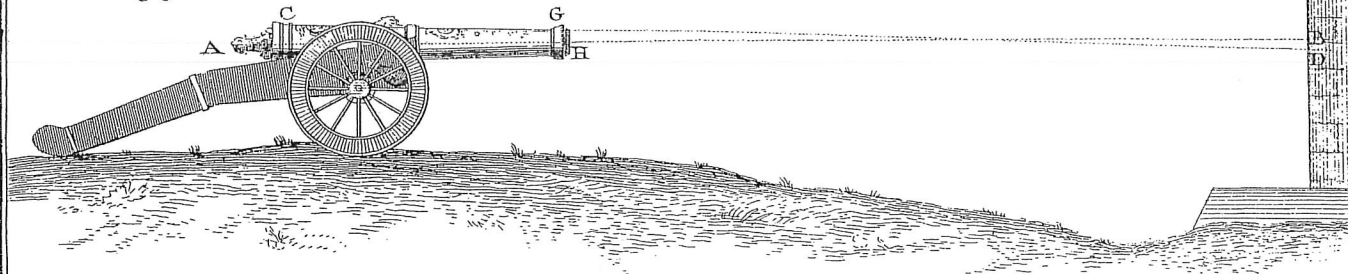

fig. 2.

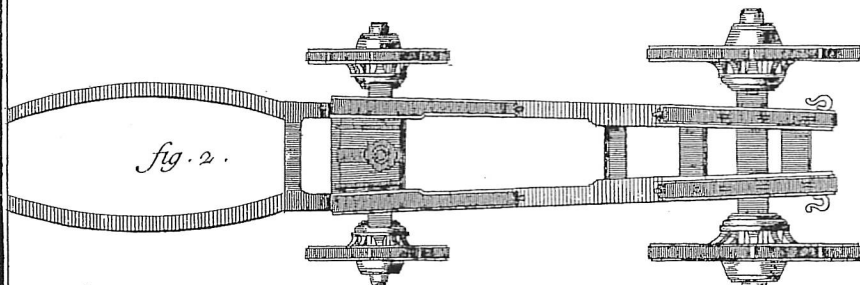

fig. 4.

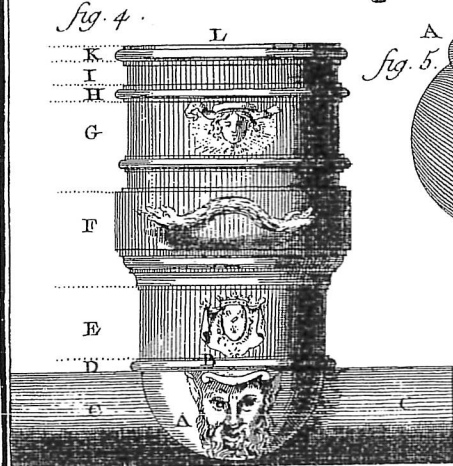

fig. 5.

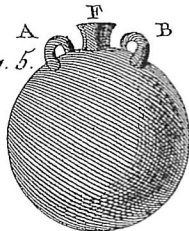

fig. 6.

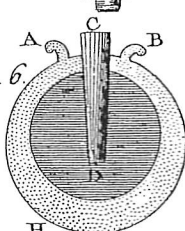

fig. 7.

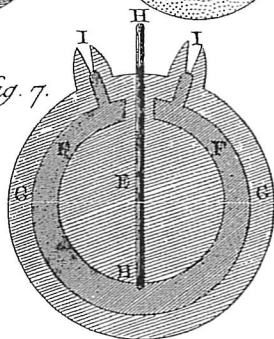

fig. 9.

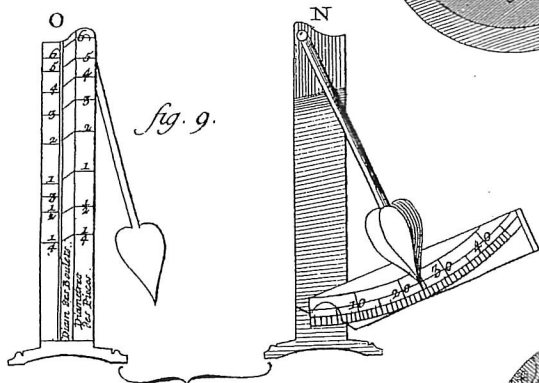

fig. 3.

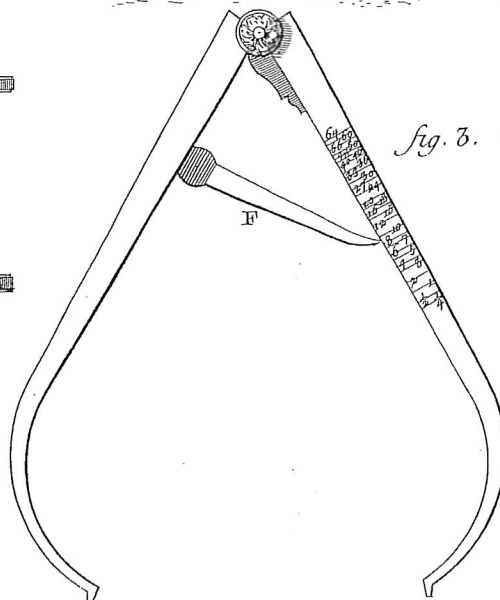
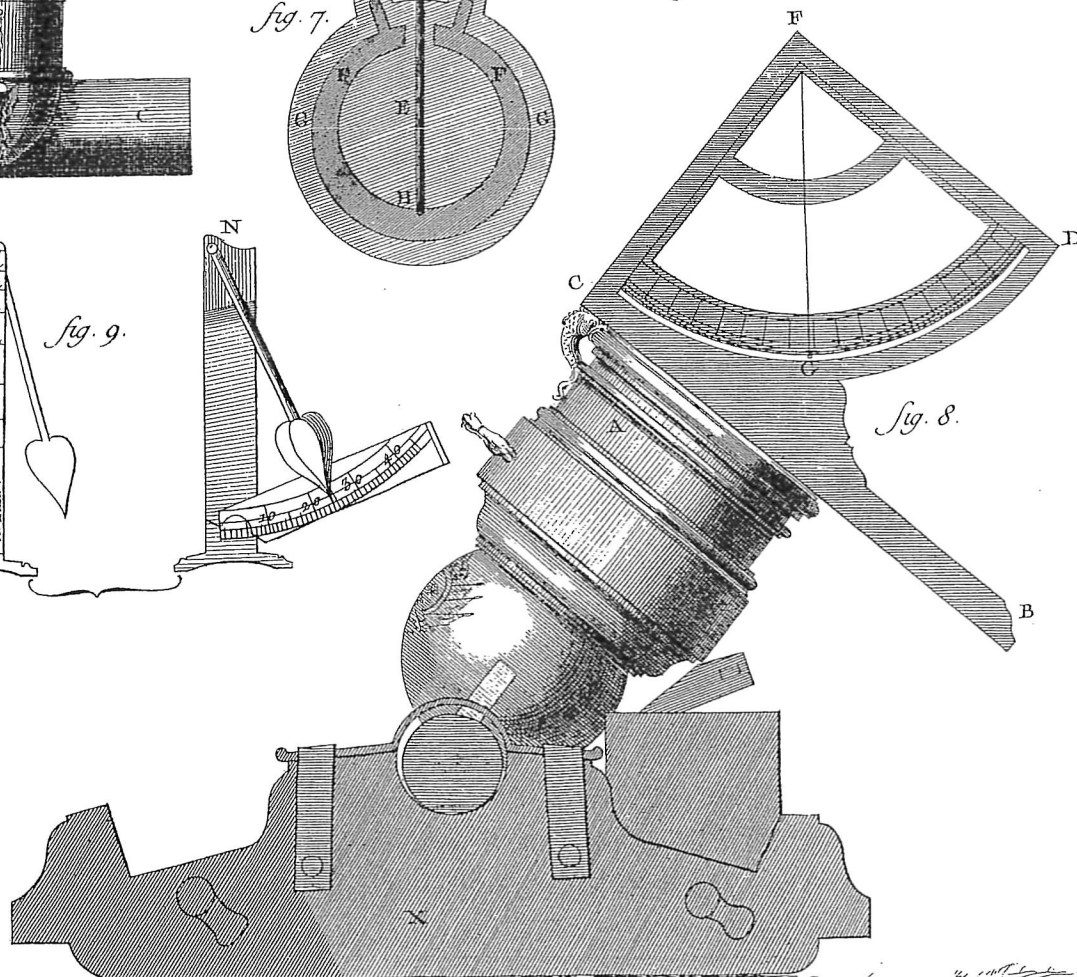

fig. 8.

SIEGE DE MENIN
rendu le 4. Juin 1744.

De benaming en de nummering van de bastions was verschillend met vroeger:

Hollandse periode

1. bastion van Halluin
2. bastion van Rekkem
3. bastion van Kortrijk
4. bastion van Brugge
5. bastion van Ieper
6. bastion van Wervik
7. bastion van de Capucijnen
8. bastion van de Leie
9. bastion van de blekerijen
10. bastion van het moeras
11. bastion van Rijsel

Vauban

7. bastion Camus
6. bastion van de Leie
5. bastion van Kortrijk
4. bastion van Brugge
3. bastion van Wervik
2. bastion van Ieper
1. bastion van de Capucijnen
11. bastion van de blekerijen
10. bastion van de meersen
9. bastion van de molens
8. bastion van Rijsel

Voor het type en het gebruik:

- A.M. MALLET , Les travaux de Mars, Amsterdam 1672;
- L'Encyclopédie Diderot et d'Alembert, Arts militaires, Parijs (heruitgave Tours 2002, Plaat VII.

Betekenis :

- de wijk waar de opgraving van januari 2016 plaatsvond werd zwaar met dergelijke bommen bestookt tijdens het geallieerde beleg van 1706. Dit gebeurde van bij het bastion van Wervik en de Ieperpoort, d.w.z. vlak bij de vindplaats.

Situering bastion Wervik: zie M. PYNCKET , De vesting Menen, een verkenning ,Menen 2002 , blz. 38.

Studie over de aanval van 1706 : PH.DESPRIET , M.PYNCKET en R. PILLE, 900 Jaar Menen , Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen , 16, Kortrijk 1987, blz. 52.

J.LOGIE , Het beleg van Menen in 1706 , De Gids , nr. 99, 2004, blz. 54-59.

Gelijkaardige aanval en beschieting vond plaats in 1744 : G.TYRAN , Wervik onder de Oostenrijkse Successieoorlog, Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie Wervik, Jaarboek 1982, blz. 99-127.

Origineel verslag : Kortrijk, Stadsbibliotheek ,Fonds de Bethune, JB 3628, Journal Du Siege Royal de la Ville de Menin, 1744.

NOTEER:

De bronnen melding dat heel de omgeving van de Sint-Franciscus kerk zwaar toegetakeld werd , dus ook onze vindplaats.

De bronnen situeren de aanval tegenover het bastion van Wervik; daar bevinden zich de zandleembodem, die in staat zijn dergelijk zwaar geschut te dragen .

Vindplaats ingeschreven op de ARCHEOLOGISCHE KAART VAN MENEN als 16.ME.207.

In : PH.DESPRIET, M.PYNCKET en R. PILLE , 900 Jaar Menen , Atch. en Hist. Monogr van Zuid-West-Vlaanderen , 16 , Kortrijk 1987, blz. 52.

DE 18DE EEUW EN HET EIND VAN HET ANCIEN REGIME (1789)

In oorlogstijd (1689-1744)

De 9-jarige oorlog (1688-1697) bracht Menen niet direkt in het nieuws. De stad en de vesting vormden voor het Franse garnizoen een waardevolle uitgangsstelling voor acties in de kasselrij Kortrijk, maar ze werden zelfs niet direkt bij het oorlogsgeweld betrokken. Door het Verdrag van Rijswijk op 20 september 1697 ontruimden de Fransen het Kortrijkse en de Spierelinies tussen de Leie en de Schelde, maar ze behielden Menen (1).

→ Tijdens de Spaanse Succesieoorlog (1707-1713) ontbrandde de strijd over de troonopvolging in Spanje. Engeland, de Republiek Holland en Oostenrijk stuurden samen hun geallieerde troepen in het veld tegen Frankrijk. De inname van Menen in 1706 opende voor deze legers de weg naar de invasie en de bezetting van de Noord-Franse steden.

De hertog van Marlborough liet Menen onder leiding van generaal de Salish insluiten en begon een beleg, dat 30 dagen zou aanslepen. Het zwaartepunt van de aanval lag op de westzijde van de vesting, tussen de bastions van Ieper en van de Capucijnen. Daar werden 116 stukken geschut opgesteld en begon een intens bombardement. Op 9 augustus bestormden de geallieerden de contrescarpen (de van de vesting afgekeerde grachtboorden); ze ondermijnden ze van 14 tot 16 augustus en stonden op de 18de tegen de hoofdwal. Na verwoede gevechten gaf het garnizoen van 4326 soldaten en 574 officieren zich over op 22 augustus 1706 (2).

In de stad was de schade aanzienlijk! De kloosters van de Capucijnen, de Benedictiessen en de Bleuetten lagen in puin, evenals het stadhuis en de aanpalende gebouwen. De toren van Sint-Vedastuskerk stond op instorten, het interieur van de kerk helemaal doorzeefd (3)!

De inwoners gingen gebukt onder opeisingen, plunderingen en voedselleveringen (4).

Menen, dat juridisch nog Frans grondgebied was, werd door de Vrede van Utrecht (4 april 1713) en het Verdrag van Rastadt (6 maart 1714) samen met zijn roede aan Oostenrijk toegewezen. Namens Frankrijk zag Lodewijk XIV van verdere aanspraken af en stond nog 9 andere steden en vestingen waaronder Ieper, definitief af. Op plaatselijke wijzigingen na is toen de huidige Frans-Belgische grens ontstaan.

- 1-2. Brusselse majolica. Twee diepe kommen; blauw,geel en groen decor.
Te dateren 1770-1820.
- 3-4. Twee diepe kommen op vlakke voet. Binnenzijde wit tinglazuur, buitenzijde mangaan.
Typisch product van Rouen (Normandië) en de goedkopere versie van Forges-les-Eaux (Normandië).
Ruim verspreid vanaf midden 18e eeuw.
5. Potje op vlakke voet, ingesnoerd onder de rand. Witte faïence.
- 6-11. Engels industrieel vaatwerk
  - laag eetbord .Stempel S op onderzijde.
  - kruik (fragm.)
  - laag eetbord.
  - eenorige beker op standring; naar buiten omgebogen wand.
  - tas op standring
  - sauskom op ovale voet.
- 12-19. Roodbakkend ,loodgeglazuurd aardewerk
  - kom met brede ,horizontale bandvormige rand
  - deksel
  - 3 tuinpotten (randen en bodemfragm.)
  - grape rustend op 3 aangezette poten
  - 2 potjes, eenorig, op standringDit huiselijk aardewerk biedt weinig dateringsmogelijkheden!
- 20-22. Roodbakkend, slibversierd vaatwerk
  - papkom ,geel slib op de binnenzijde
  - 2 stukken volksaardewerk , nl. twee-orige kommen met dekselgeul; staande oren . Grillige motieven van geel slib op de schouder.
Zeer populair tijdens de XVIIe-XIXe eeuw in de Nederlanden.
- 23-27. Menens aardewerk
Definitie : roodbakkend , bedekt met purper tot purperzwart mangaan-oxydeglazuur .
Bodemvondsten + archief duiden een dergelijke pottenbakkerij aan in de Kortrijkstraat in Menen ,18e eeuw, en in Kortrijk,1847.
  - pot op vlakke voet
  - beker
  - 2 stoofpotten met dekselgeul en 2 liggende oren als greep.
  - randfragmenten type onbekend .
- 28-34. Industrieel, bedruktvaatwerk (mogelijks Engelse origine)
  - 2 lage bordjes op standring;; motief pagode
  - 1 laag bordje op standring; motief vogel en vegetaal decor.
  - 1 laag bordje op standring; motief schapen. Op de onderzijde fragmentaire stempel...)ENSON.WAA..
  - 3 theekopjes; motieven pagodes en bloemen .Het mechanisch bedrukken was in Engeland al ruim verspreid vanaf 1800-1820 ; bij ons in Maastricht vanaf ca. 1845.
- 35-37. Scherven van 2 drinktassen met industrieel bedrukt motief.

38. Regionaal industrieel vaakwerk , XIXe eeuw.

Fragm. van een deksel. Witbakkend, groen glazuur.

Totaal : minstens 38 stukken aarden vaatwerk, daterend van de periode 1750-1850 en ingegraven tijdens het derde kwart van de 19e eeuw.

oorsprong : huishouden van de burgerij.

Deze afvalkuil bevatte verder nog volgende zaken:

- . pijpen van witte en zwarte klei ,type hielpijp.
  - 1 ex. vertoont het zijmerk : wapenschild Gouda (Nederland)
  - 1 ex. vertoont het hielmerk gekroonde WS = of uit Gouda, of uit Kortrijk , illegale namaak door Malfait, 1827.
  - 1 zwart ex. met versierde ketel ,model typisch begin XIXe eeuw.
- . dierenbeenderen, visresten en zoetwatermosselen of oesters.
- . natuursteen:
  - Doornikse kalksteen
  - zandsteen uit Artesië
  - witte, krijthoudende kalksteen uit het bekken van Pas-de-Calais o.m. een profiellijst
  - paarse en groene leien uit de Franse Maasstreek
  - 3 splinters silex zonder enige vorm
- . bouwmaterialen:
  - klopsteentjes (typisch 18e eeuw,meestal in haard verwerkt)
  - roodbakkende ,niet geglazuurde vloertegels 13,5 x 1,5 x 13,5 cm
  - roodbakkende ,rechthoekige daktegelfragm., bedekt met mangaanoxyyde-oxyydeglazuur (= niet ouder dan de XVIIIe eeuw)
  - roodbakkende vloertegel 13,5 x 1,5 x 13,5 cm, mangaanoxyydeglazuur.
- . steengoedbolletje (zuiveren wijnkruiken) 1 ex.
- . varia fragm. glazen vaatwerk
- . koper : enkele stukken

Inventaris voltooid 2 februari 2016

PH.DESPRIET

PLAN DE LA
VILLE DE MENIN.

1 rubberfabriek Latour	17 huis Staes
2 begraafplaats	18 Hohenzollerngarten
3 tramstilstand	19 rubberfabriek en woning Michel Jackson
4 station	20 bruggenwacht
5 hospitaal	21 klooster Cenakel
6 militaire bakkerij	22 Sint-Vedastuskerk
7 cinema Overmeer	23 Rijksmiddelbare school
8 gemeenteschool	24 Broederschool
9 gendarmerie	25 kazerne
10 gasfabriek	26 slachthuis
11 klooster Paulinen	27 rubberfabriek Defauw
12 college	28 zwembad
13 Ortskommandantur	29 Emaillerie de Flandres
14 postgebouw	30 papierfabriek Cappelle
15 stadhuis	31 blekerij Devos
16 De Sterre	

Reden van aanleg : klooster der Paulienen werd gebruikt als soldatenkazerne. Vanaf 1917 werd Menen vaak getroffen door Engelse grana-
ten, afgevuurd met verdragend geschut.

Overzicht door M. PYNCKET in : Menin Road-Ypernstrasse. De weg Ieper-Menen
1914-1918, Wervik 2015, blz. 174 (tekst) en 175 (kaart,nr.
11).

Voor de soldaten werden een aantal grotere gebouwen in de stad ingenomen:

- de kazerne (op de Wapenplaats – Leopoldplein)
- de gendarmerie (op het Vander Merschplein)
- het klooster van het Cenakel (in de Rijselstraat)
“600 infanteristen slapen in het Cenakel: 300 in het gebouw bij de tuin en 300 in het oud hospitaal in de Sint-Jansmolenstraat.” (GV 5/01/1915)
- het klooster van de Paulienen (in de Ieperstraat)
“Van den eersten dag hunner intrede in de stad had het klooster soldaten te logeeren; dagelijks groeide het getal aan en tot den oogenblik van de uitwijking was het klooster opgepropt (van 700 tot 800).”
- het “Massenquartier” in de rubberfabriek Latour (Ieperstraat 157 – voorbij de spoorweg richting Ieper)
- de Broederschool (in de Kerkstraat), de gemeentescholen (Schoolstraat – R. Gombertstraat), de middelbare school achter de kerk (Kerkomtrek), de school in de Lammerstraat-JM Sabbestraat
- in de Barakken deed de zaal van cinema Bucksom dienst als onderkomen voor de soldaten.
- de piloten van de Flieger Abteilung kregen onderdak in het huis Michel aan de Leiekaai
- de Nieuwe Zaal in de Koningstraat deed aanvankelijk dienst als paardenstal, maar werd later kazerne en Soldatenheim
- in de lijst van gebouwen waarvoor de stad onderhoudskosten diende te betalen, vonden wij ook een aantal zalen uit de stad terug, maar het is niet duidelijk of die voor inkwartiering van soldaten of voor het opslaan van materiaal gebruikt werden: de Piuszaal (Ieperstraat), de zaal van de Vooruit (Wildzwijnstraat), het liberale Huis Au Casino (Bruggestraat) en de zaal van Help U zelve (Kazerne-straat).
- ook in de kleurpapierfabriek Cappelle (Kortrijkstraat) werden in 1917 soldaten ondergebracht
“Er worden 700 stapelbedden geïnstalleerd in de fabriek: dat betekent plaats voor 1400 mannen.” (LCD 19/02/1917)

Daarnaast werd ieder huisgezin verplicht minstens twee slaapgelegenheden voor soldaten ter beschikking te houden voor de bezetter. Niet alleen in de stad, maar ook in de vele boerderijen op het platteland van Menen.

Twee vondsten, aangetroffen in de uitgegraven aarde, buiten context:

A. Albarello

Cilindrische zalfpot op vlakke bodem, ingesnoerdonder de rand.
Diam.: 14,5 cm, hoogte 10,7 cm.
Wand versierd met trapvormig geplaatste penseelstrepen ,omkaderd door driehoeken. Boven en onder dikke blauwe lijnen.
Witgele klei.

Het type is algemeen bekend door de studie van D. KORF, Nederlandse majolica, Haarlem 1981, blz. 138-141 en Fig. 336-358.
Globale datering tussen 1575 en 1675.

Nederlands product of eventueel in Frankrijk vervaardigd naar Nederlands model; in dit geval mogelijks nog begin 18e eeuw.

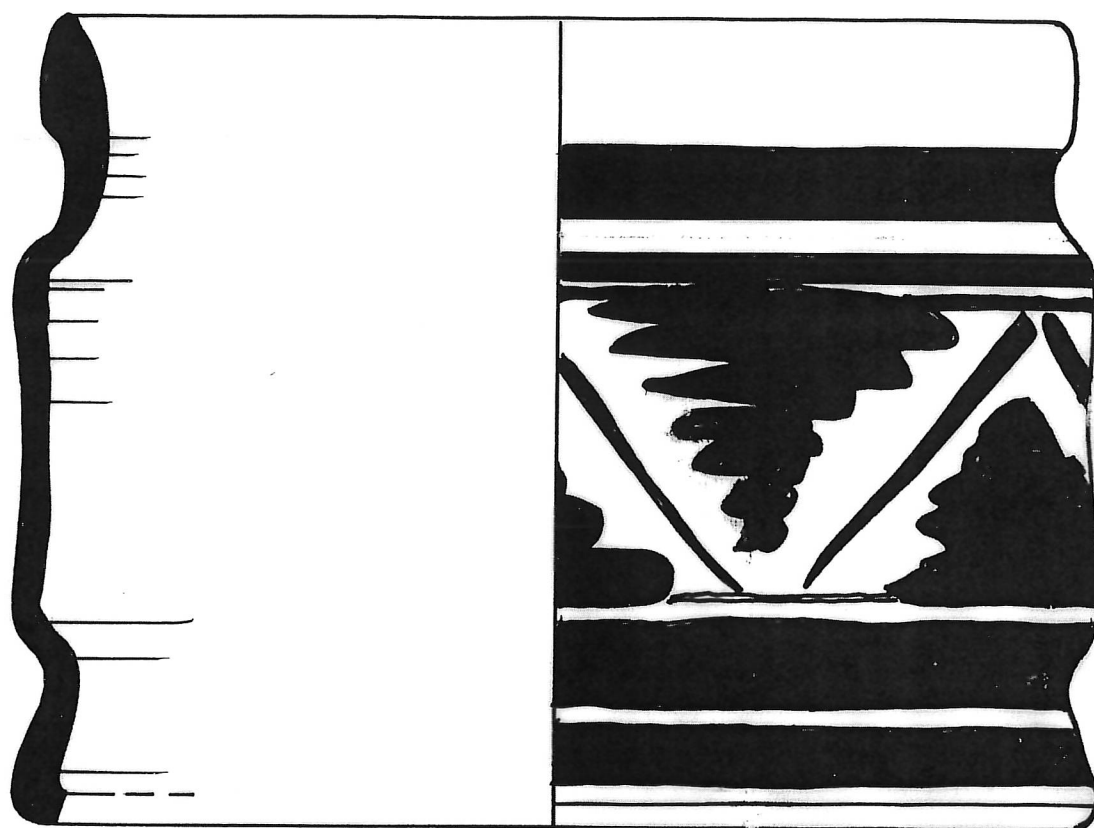
B. Steengoedkruik

Schouderfragment ; grijze, hardgebakken klei
Bedekt met grijs zoutglazuur . Decor van eenvoudige bloemen, ontstaan door het inritsen van de omtreklijnen, met opvulling van de zo ontstane figuur met kobaltblauw.

Vervaardigd door Westerwaldtraditie, maar afkomstig uit de werkplaats van Ferrière-la-Petite (Frankrijk, département du Nord), waar dit type vaatwerk massaal geproduceerd werd tussen 1718 en 1868.

Zie J.BARBIEUX en J.GUILLOUET , Céramiques du XVIIIe siècle à Douai , (Nord), Septentrion, 9, nr. 37, 1979, blz. 1-14.

0 1 2 3 4 5 10 cm

Figure 6. — DOUAI. Grès (la flèche du n° 5 est dirigée vers le motif central).

N° 16 : (non représenté), fond, pâte rougeâtre, glaçure brune intérieure et extérieure.

e) *PRODUCTIONS DE SAUCHY-LESTREE* (fig. 3, n° 10 et 11).

N° 10 : forme caractéristique de ces ateliers, céramique grossière à pâte rouge brique, couverte d'une glaçure marron noir à l'intérieur, moins soigneusement ap-

pliquée à l'extérieur. A rapprocher d'un exemplaire trouvé sur le site du manoir de Quiquempois (4).

N° 11 : céramique plus fine que le n° précédent, glaçure également de meilleure qualité, même origine ?

Figure 7. — DOUAL. Grès.

II. - LES GRES (fig. 6 à 8).

Les grès constituent un ensemble techniquement et typologiquement très homogène, presque tous sont des grès à décor bleu. Ils proviennent sans doute du même atelier.

Ils correspondent à 47 pièces minimum dont 25 cruches minimum, 19 tasses et 3 sous-tasses.

a) LES CRUCHES (fig. 6 et 7), grès gris.

Elles se caractérisent par une panse globulaire sur un pied mouluré nettement dégagé. Elles sont surmontées d'un col droit ou légèrement rentrant (à l'exception du n° 8 de la fig. 7 dont la panse piriforme est surmontée d'un col cannelé). Quelques unes seulement sont pourvues de becs (voir fig. 7, n° 1 et fig. 6, n° 4 et 10).

Le pied et la partie supérieure du col ont généralement reçu une bande bleue ; les cols ont parfois en plus une collerette sous cette bande. Les panses portent un décor bleu dessiné et limité à la pointe. Seul la cruche n° 6 de la fig. 7 ne semble pas avoir reçu de décor sur la panse.

On signalera d'abord la présence ou non d'un bec, la présence ou non de bandes décoratives sur le col et le pied.

Fig. 6 n° 1 : Pas de bec, bandes sur le col et le pied, collerette ; motif central de feuillage symétrique (n° 1b) encadré de motifs asymétriques.

N° 2 : Pas de bec, bandes sur le col et le pied, collerette, motif proche du n° 1.

N° 9 : Fond, pâte brunâtre, surface extérieure marron très sombre et très luisant, surface intérieure brun mat.

N° 10 : Non représenté, deux fragments de panse appartenant à une même cruche, pâte grise, surface extérieure brune, surface intérieure gris luisant.

c) *LES TASSES* (fig. 8, n° 1 à 9).

Trois types peuvent être distingués. Le type 1 est réalisé en grès brun, les parois sont épaisses. Le type 2 est réalisé en grès gris, les parois sont plus fines. Le type 3 est réalisé en grès gris également.

Type 1 : N° 1 et 2, 7 exemplaires, la surface est brune, elle est restée localement brune pour quelques uns. Tous portent un décor bleu en S. Le n° 1 montre deux coulures accidentelles.

Type 2 : N° 3 à 7, les bords peuvent être ouverts (n° 3), droits (n° 4, 5 et 6) ou rentrants (n° 7). Ces tasses ne semblent pas avoir systématiquement reçu un décor.

Type 3 : N° 8, un exemplaire à panse carénée, décor bleu. Forme en usage à Bouffiuolx après 1585 (6).

Le n° 9 est un type de fond qu'il est difficile de rattacher à l'un ou l'autre de ces types.

d) *LES SOUS-TASSES* (fig. 8, n° 10 à 12).

N° 10 : grès brun.

N° 11 : grès brun, Ø col 15 cm.

N° 12 : grès grisâtre, Ø col 14,8 cm.

III. - FAÏENCE, FAÏENCE FINE, PORCELAINE,

PORCELAINE TENDRE (fig. 9 à 14).

La faïence est représentée par 53 pièces. Surtout destinées au service de table, elles sont généralement de qualité moyenne.

FAÏENCE BLANCHE NON DECOREE (fig. 9).

Neuf pièces se répartissent en 3 types : (a, b et c).

a) *BOL A OREILLES* : n° 1.

Ensemble de 4 pièces, couvertes d'une glaçure stannifère blanche à l'intérieur (elle déborde légèrement à l'extérieur) et d'une glaçure plombifère à l'extérieur. Cette dernière glaçure n'a pas été appliquée sur un des exemplaires. Les oreilles semblent toutes appartenir au type « coquille Saint-Jacques ». Les diamètres à l'ouverture des exemplaires 2, 3 et 4 (non représentés) sont de 14 cm, 15 cm et 13,4 cm.

b) *POT* : n° 5a et b.

Plusieurs fragments appartenant à un même pot et un fond (non représenté) pouvant correspondre à une

forme semblable. Pot à panse globulaire couvert d'une glaçure stannifère à l'intérieur et à l'extérieur, Ø ouverture 21 cm, Ø du fond 14 cm.

c) *PETIT POT* : n° 6, 7 et 8.

Trois pièces couvertes à l'intérieur et à l'extérieur d'une glaçure stannifère blanc bleuté. Le n° 8 a un diamètre de 11 cm.

d) *CUL NOIR* (fig. 11, n° 1).

Un exemplaire, oreillons dérivés de la fleur-de-lys, glaçure stannifère bleutée à l'intérieur, glaçure plombifère marron noir à l'extérieur, pâte rosée.

e) *FAÏENCE DECOREE : ASSIETTES* (fig. 10).

Ensemble de 8 pièces, les n° 6 et 8, trop fragmentaires, ne sont pas représentés. Du point de vue typologique, seul le n° 2, avec anneau de base, s'écarte du type habituel. Les glaçures stannifères couvrent l'intérieur et l'extérieur pour les n° 1, 4, 6, 7 et 8. L'extérieur est couvert d'une glaçure plombifère pour les n° 2, 3 et 5. Généralement craquelées, les glaçures stannifères présentent souvent un aspect légèrement bleuté. La qualité est plutôt moyenne.

N° 1 : Pâte blanchâtre, décor bleu souligné d'un liseré gris jaunâtre.

N° 2 : L'anneau du fond porte un trou de suspension, pâte jaunâtre, décor bleu se répétant quatre fois, le motif central a disparu.

N° 3 : Pâte jaunâtre, la glaçure nettement bleutée est assez peu craquelée, décor bleu.

N° 4 : Pâte blanchâtre, décor bleu souligné de traits violets, pièce d'assez bonne qualité.

N° 5 : Pâte rougeâtre, décor bleu et jaune, le motif central n'est pas conservé.

N° 6 : Seul le fond est conservé, pâte jaunâtre, glaçure non craquelée, motif central bleu.

N° 7 : Pâte blanchâtre, décor bleu.

N° 8 : (non représenté) pâte jaunâtre, décoré de deux fins traits violets à la base et à la partie supérieure du marli.

f) *FAÏENCE DECOREE : ASSIETTES ET POT* (fig. 11, n° 2 à 6).

Ce groupe correspond à un ensemble relativement homogène. Seule l'assiette n° 4 correspond à un type avec anneau de base. Les pâtes se répartissent en deux

6. — A. MATTHYS, *Les grès communs de Bouffiuolx et Châtelet (XVIe-XVIIe siècle)*, Bruxelles, 1971, fig. 10.

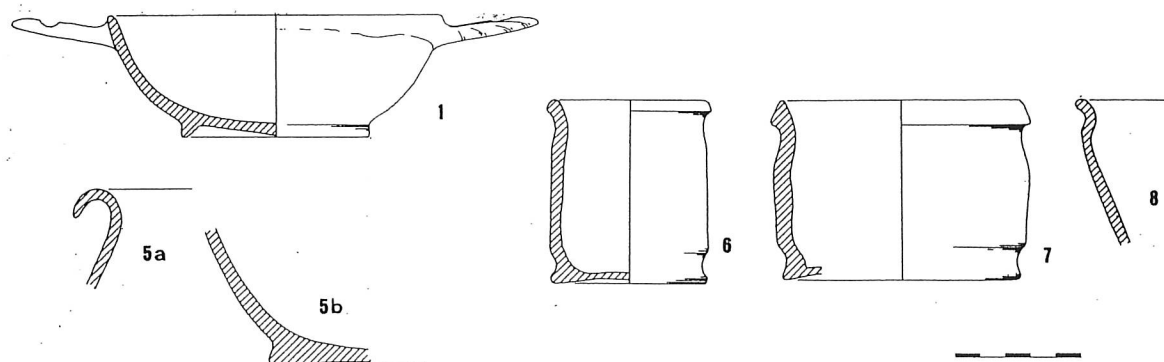
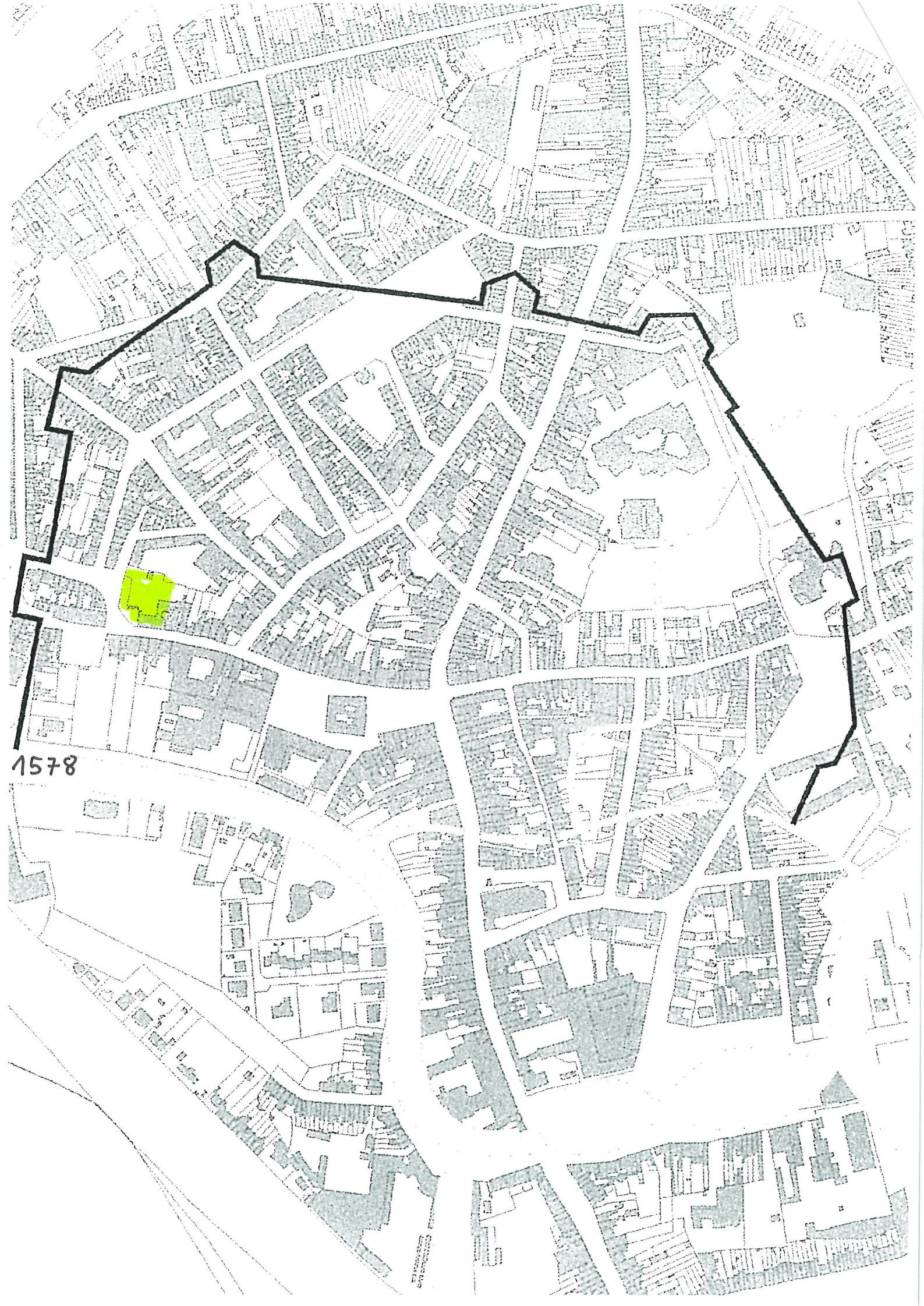

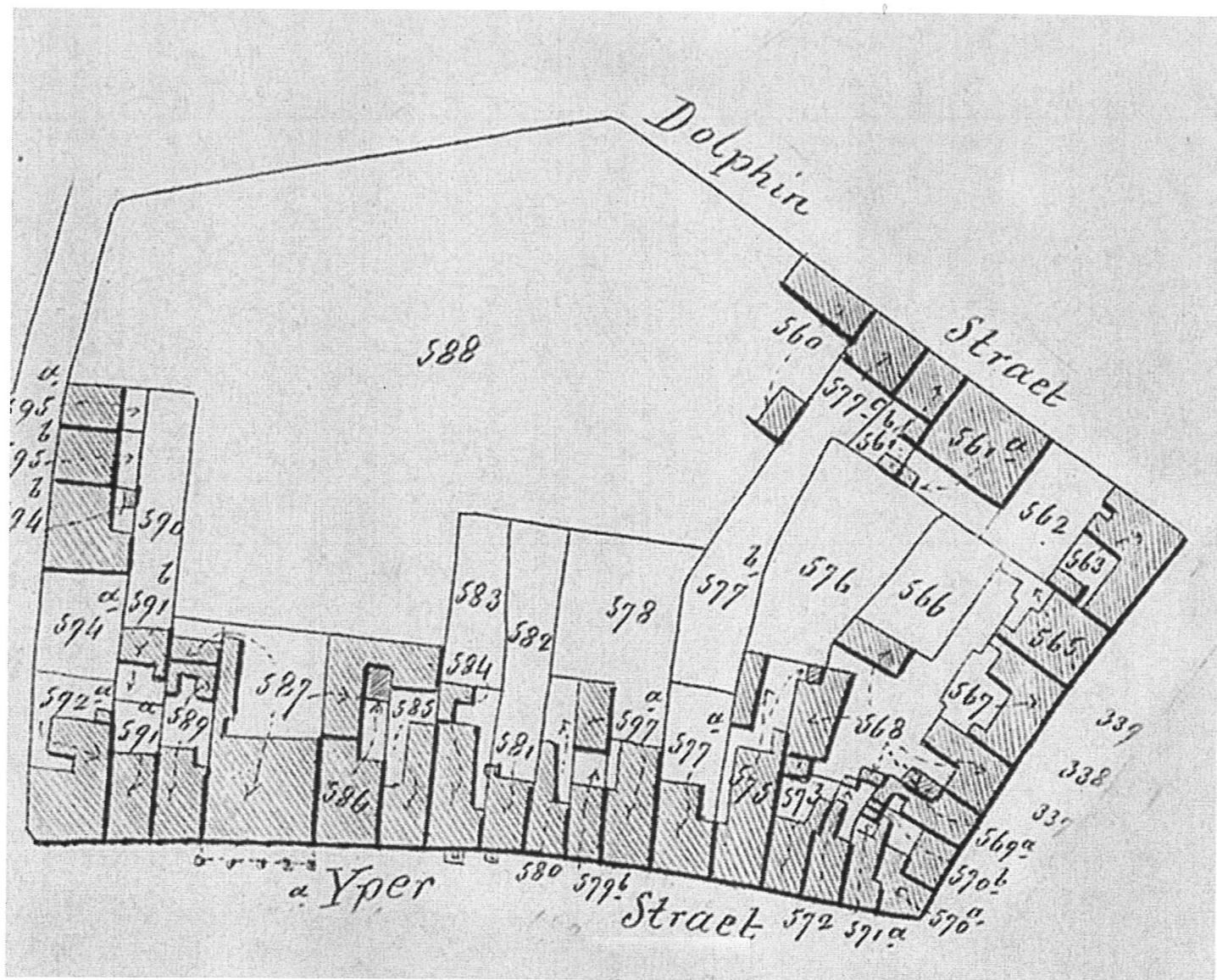
Figure 9. — Faïence non décorée.

1578

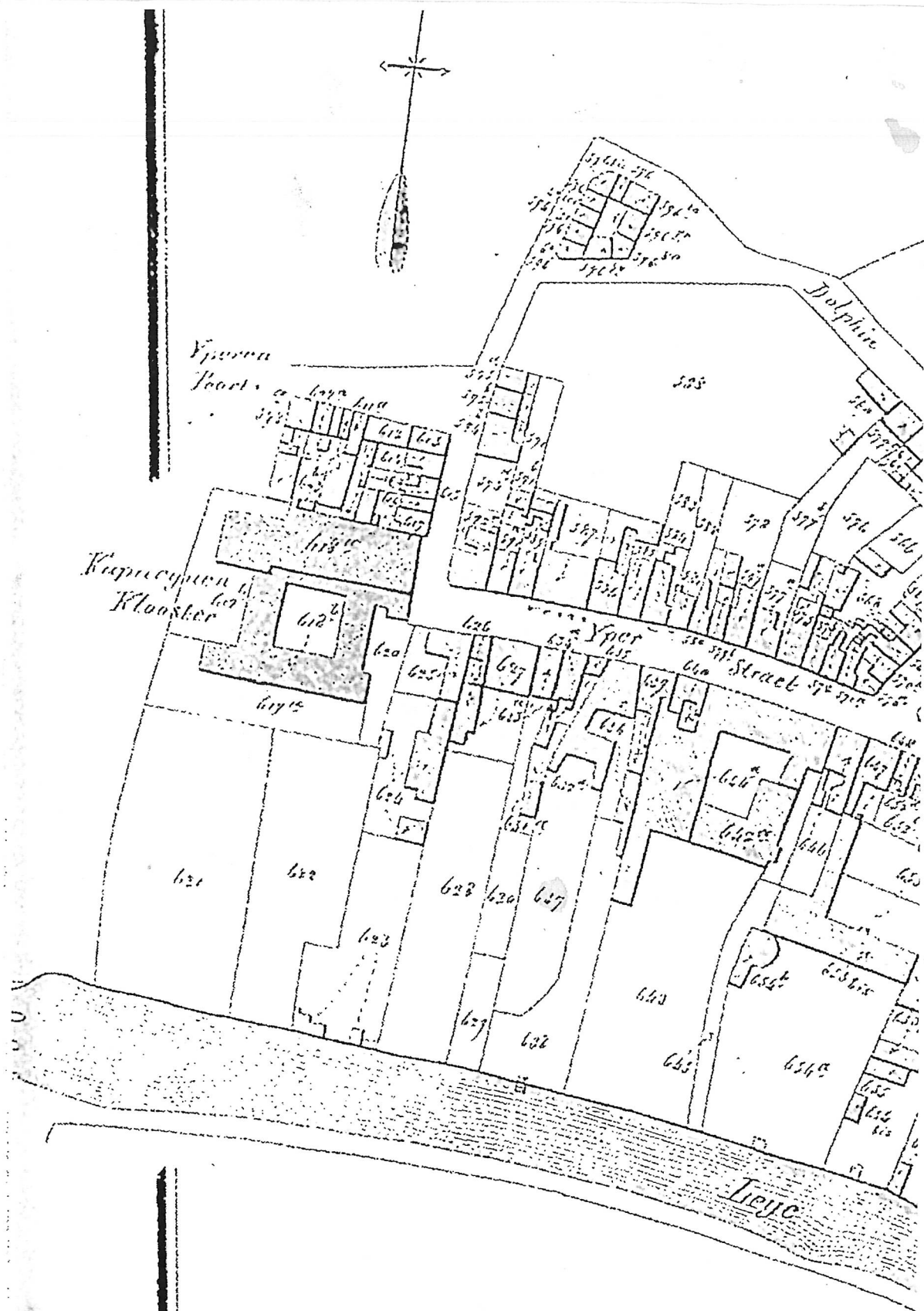

MUTATIES PAULIENENKLOOSTER EN SCHOOL

N	1998/06
L	1985/112
	1980/85
K	1973/82
I	1965/26
H	1953/30
G	1932/38
F	1905/26
E	1898/19
D	1877/16
C	1872/23
B	1865/46
A	1855/08

± 1850

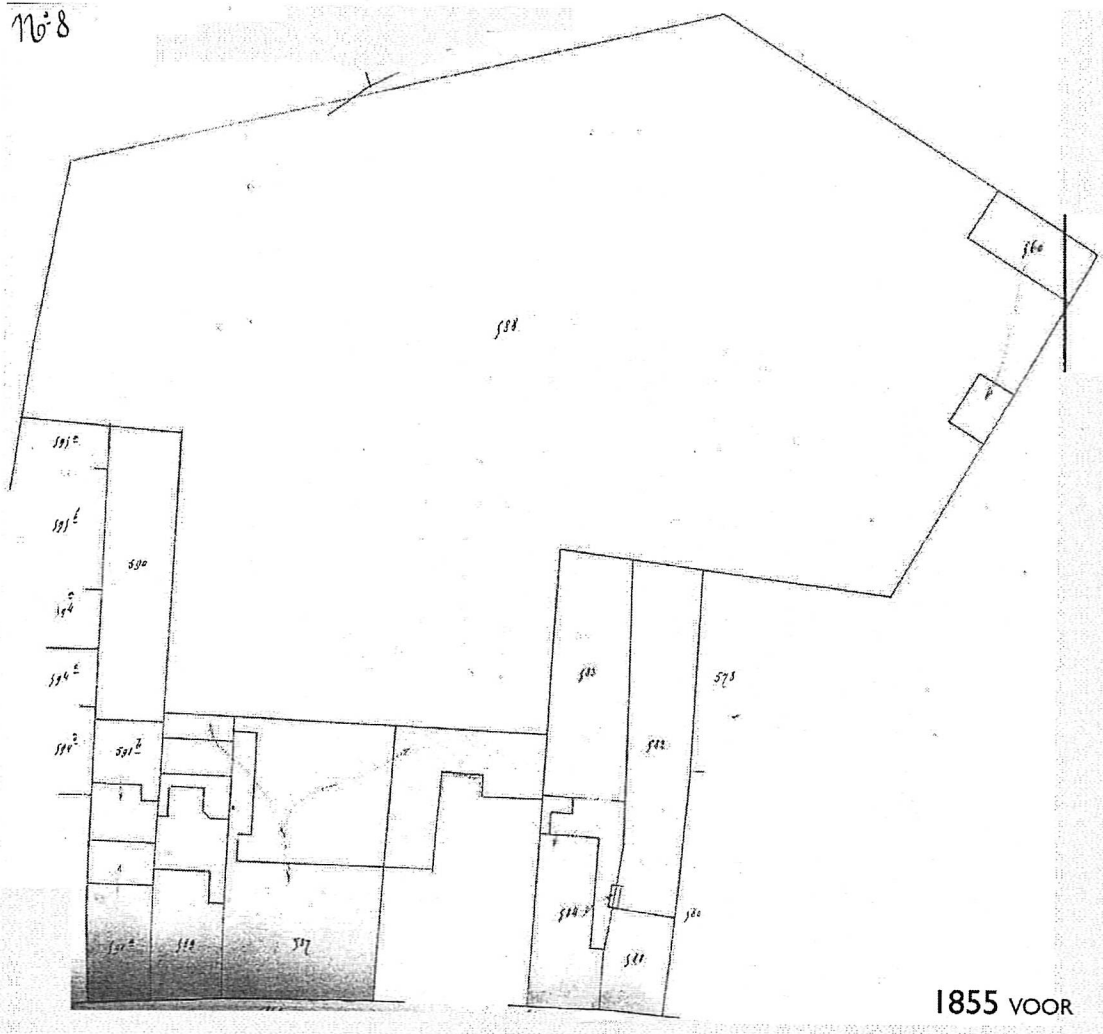
DEVELOPPEMENT

de la Ville de

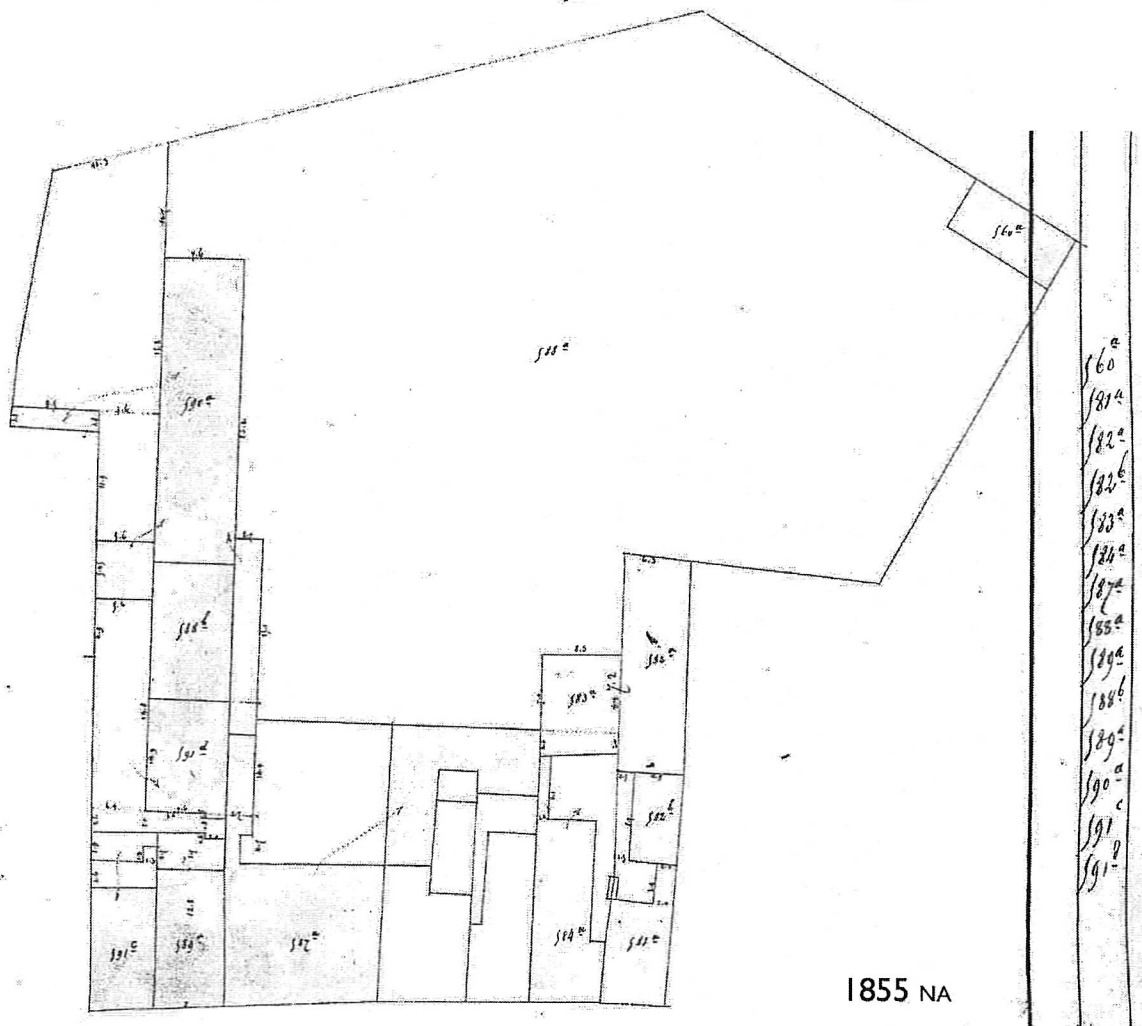
MENNIN

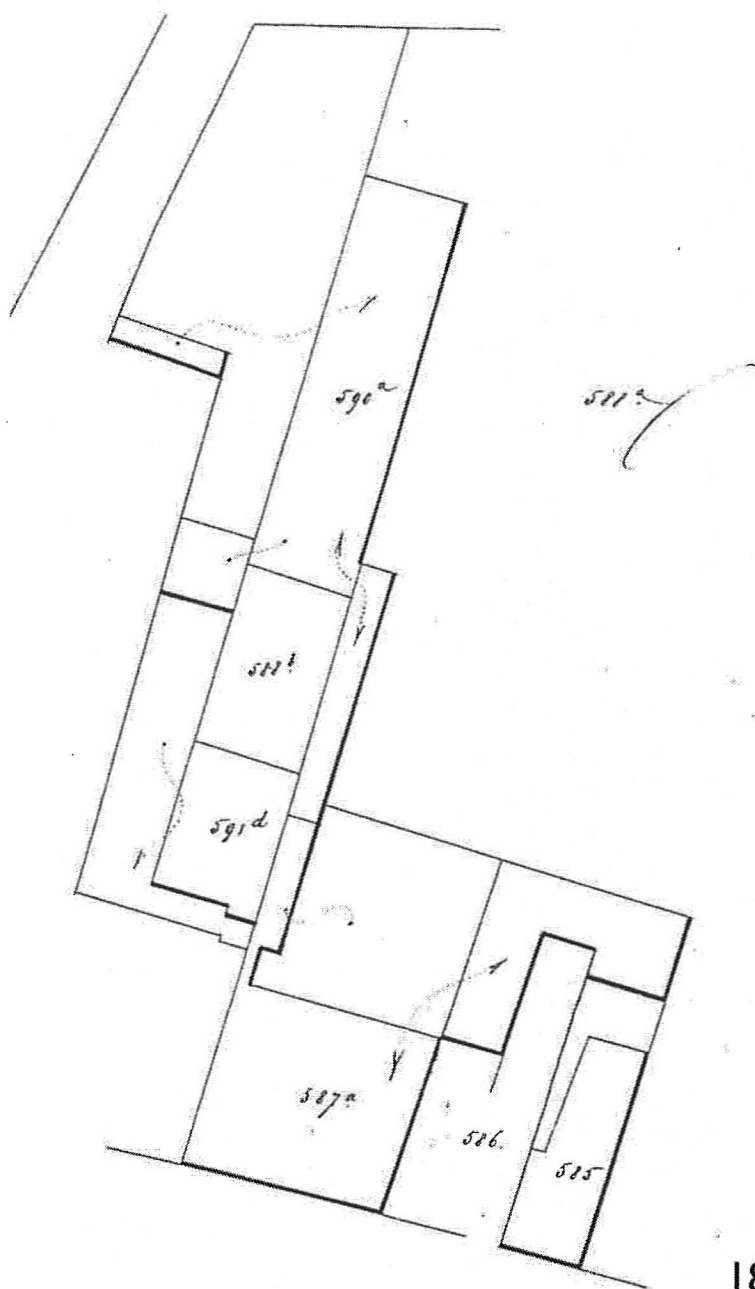
1850

N° 8

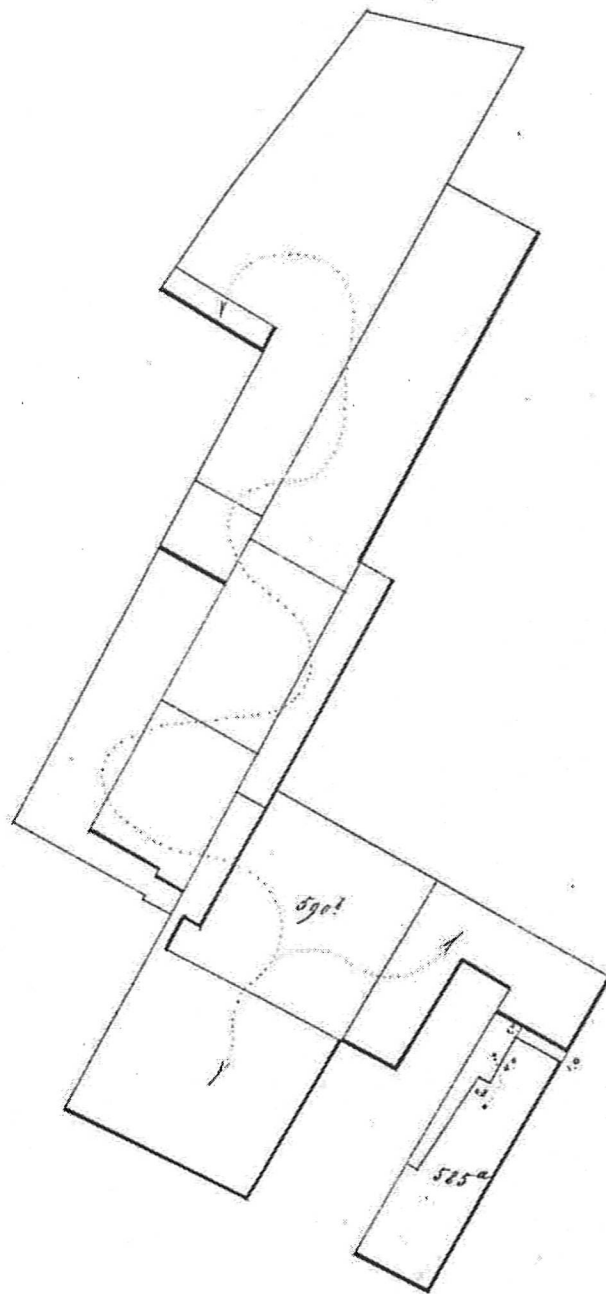

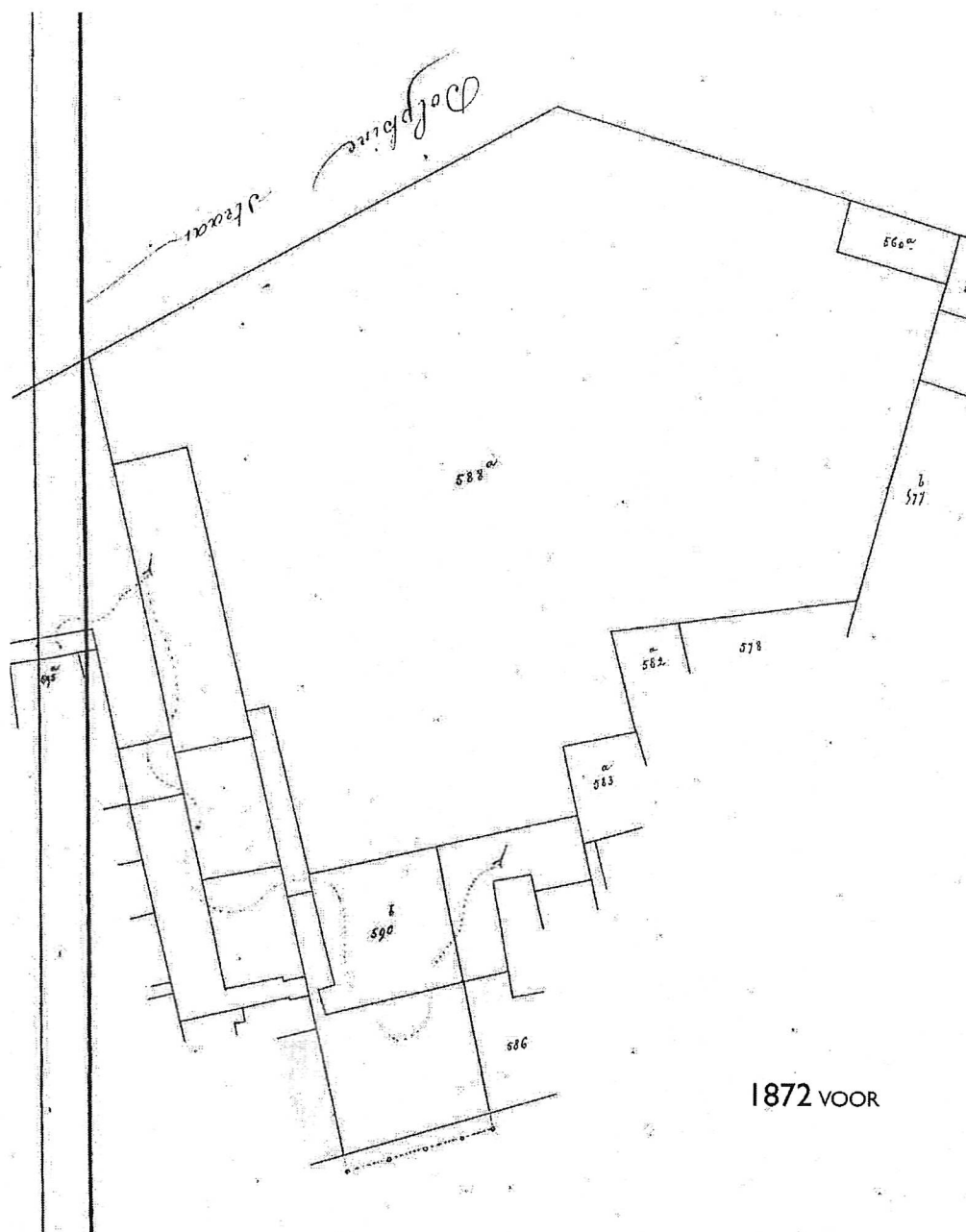

1865 VOOR

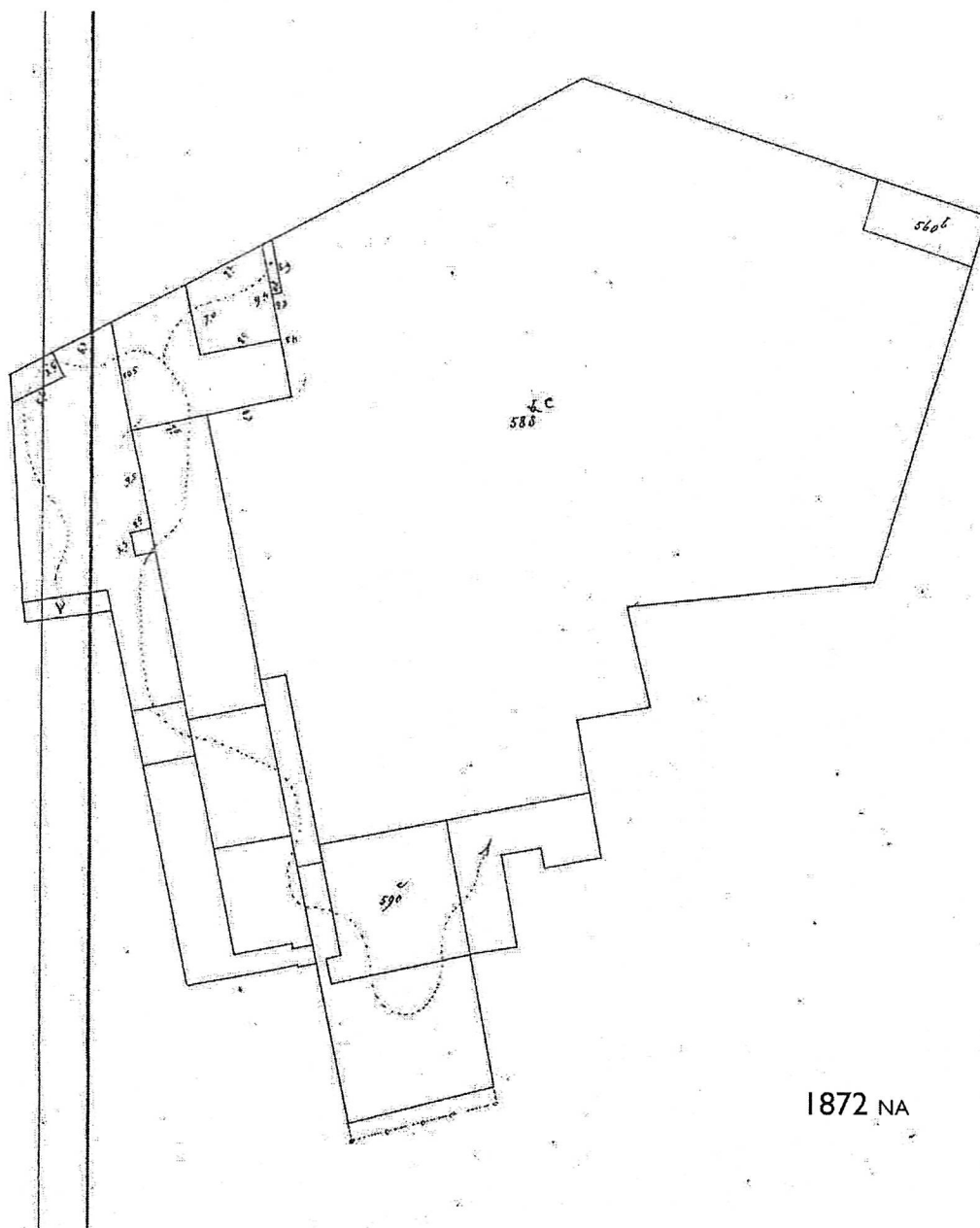

1865 NA

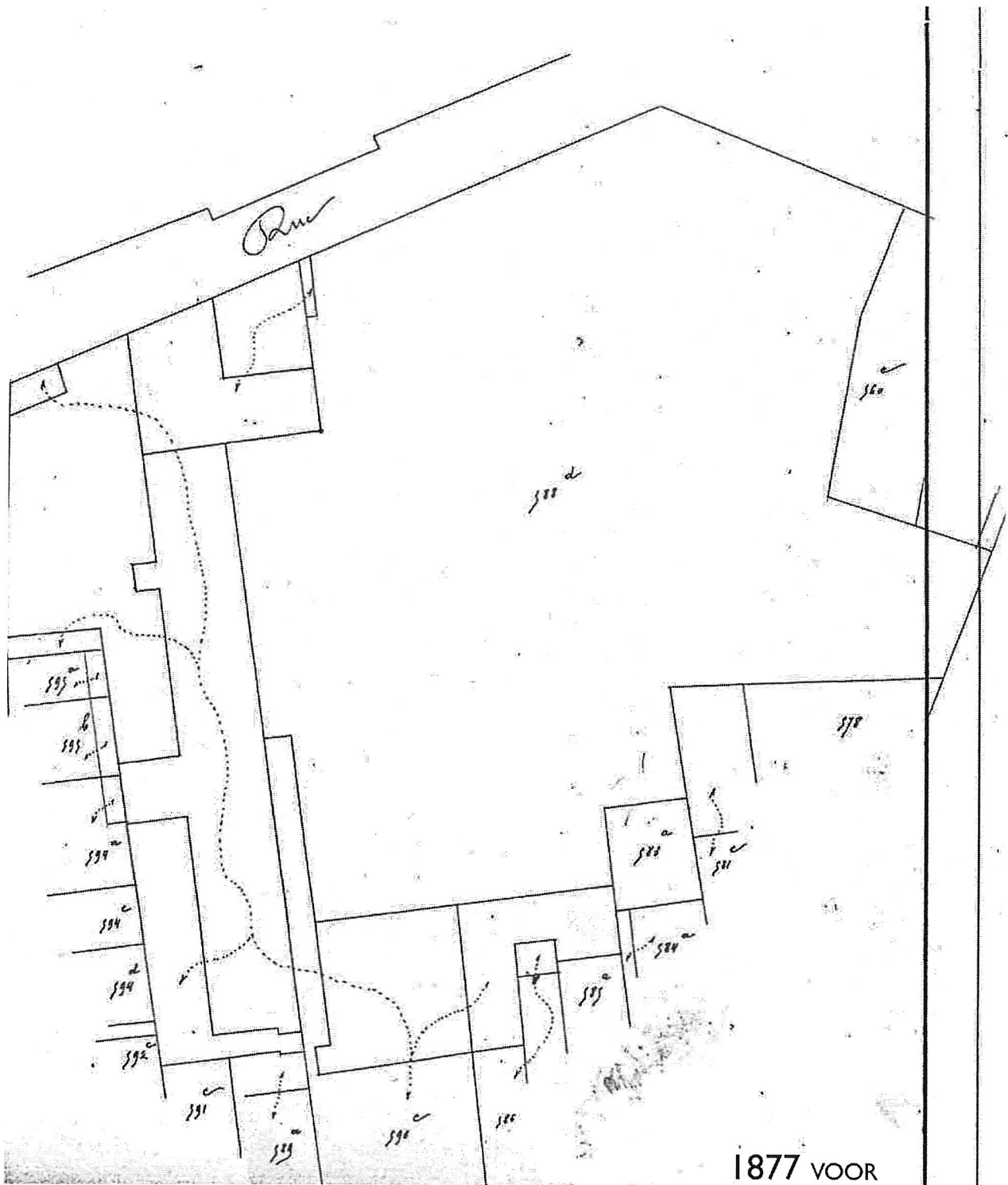

1872 VOOR

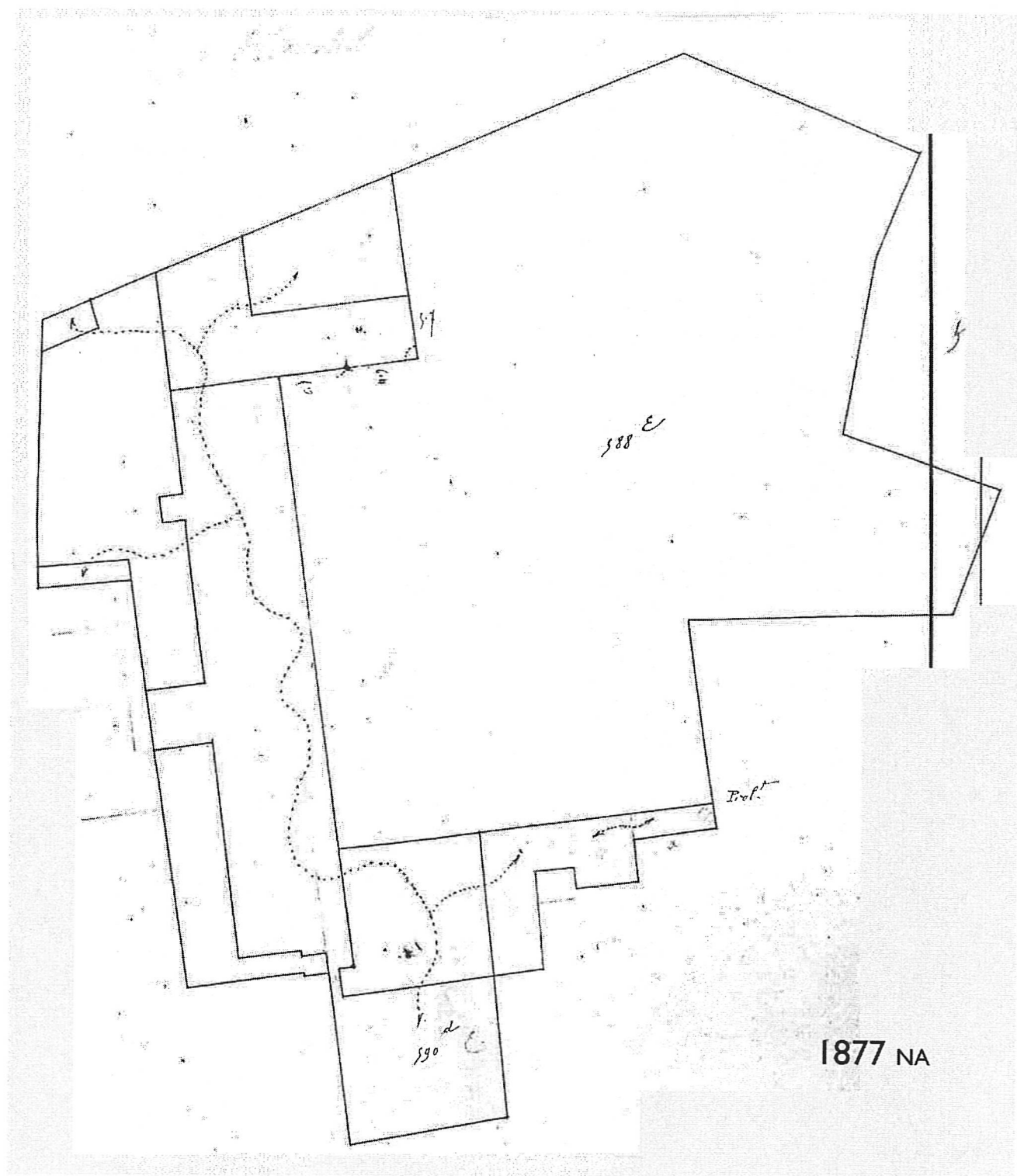

1872 NA

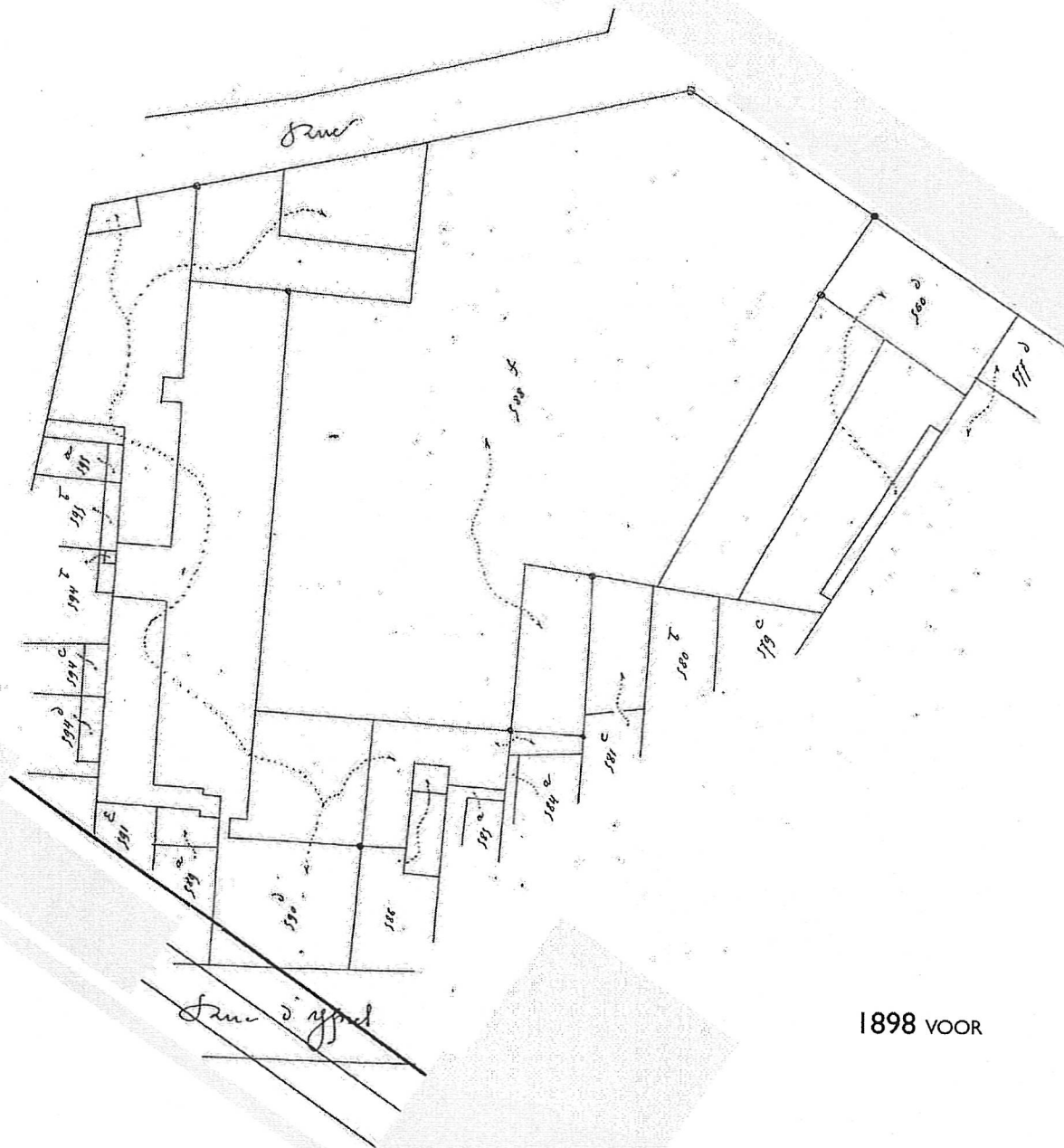

1877 VOOR

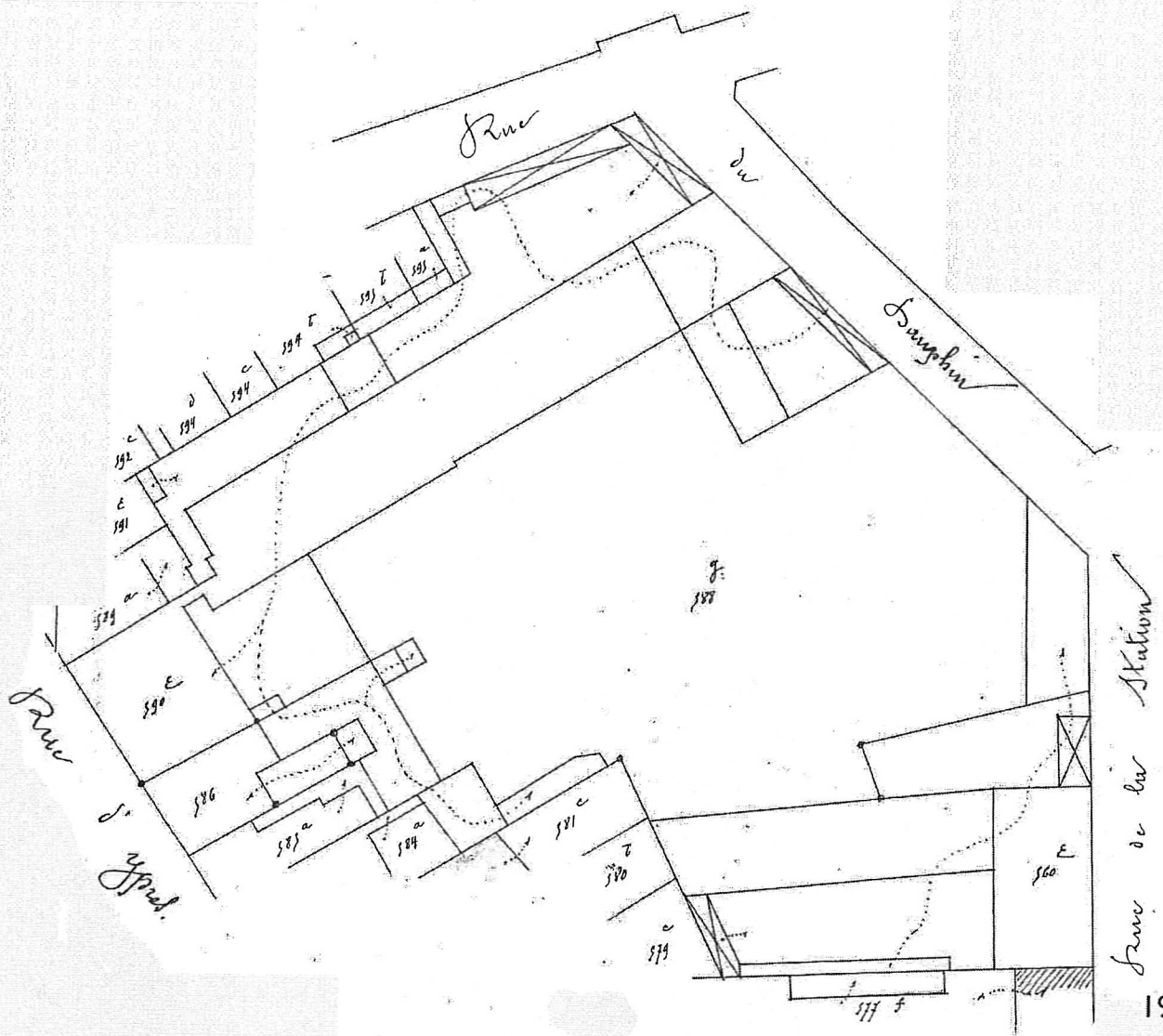
1877 NA

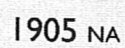
1898 VOOR

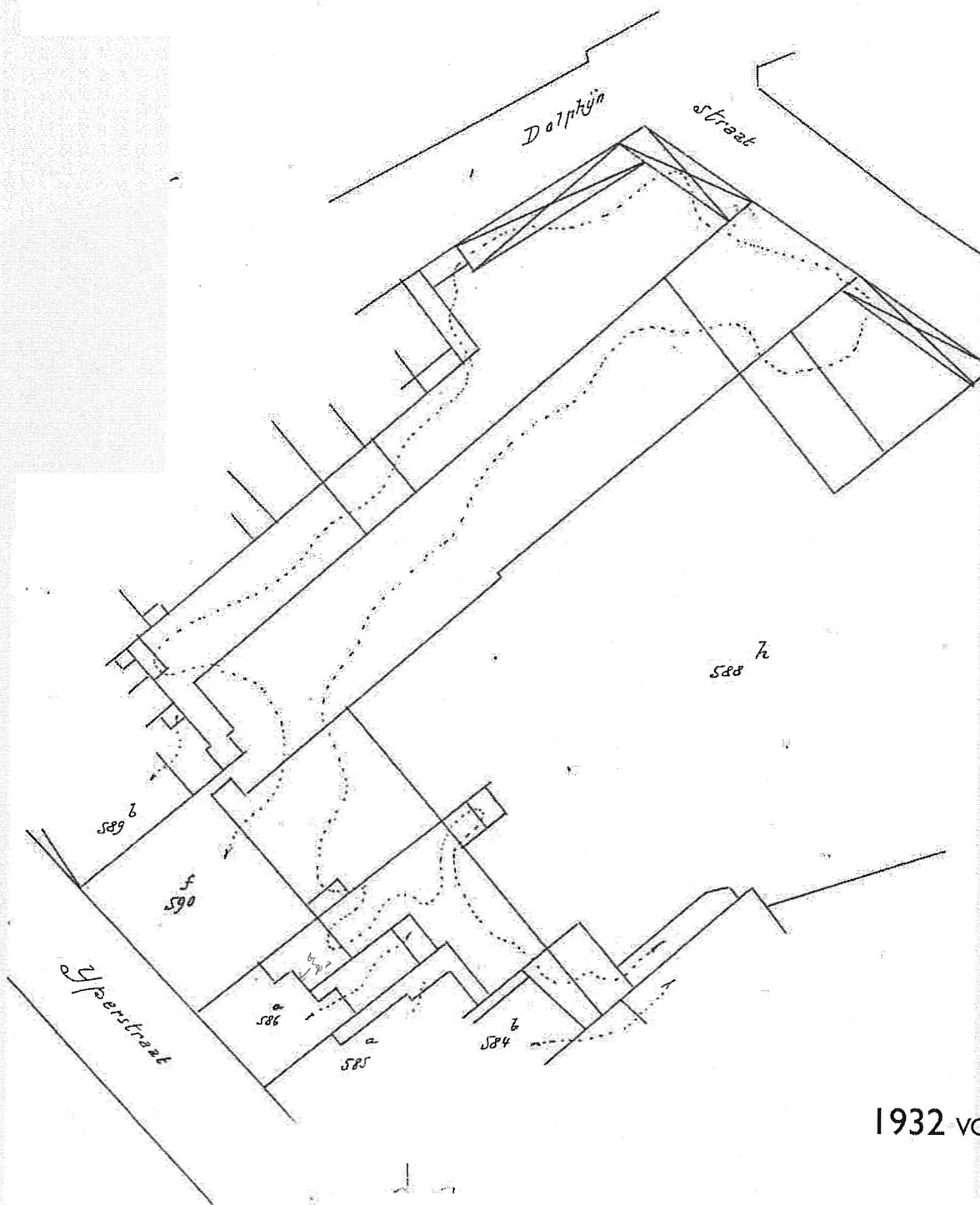

1905 VOOR

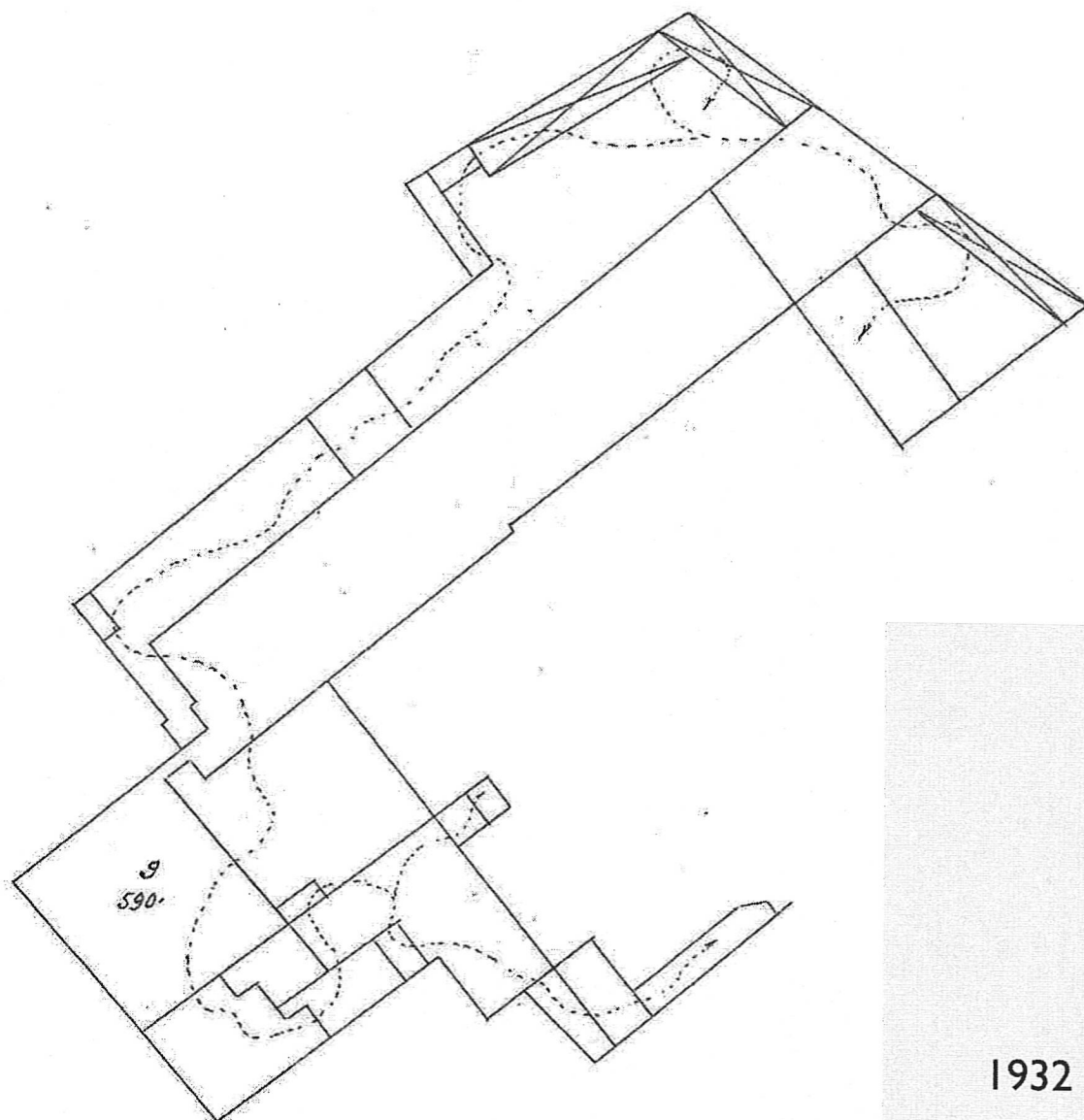

1905 NA

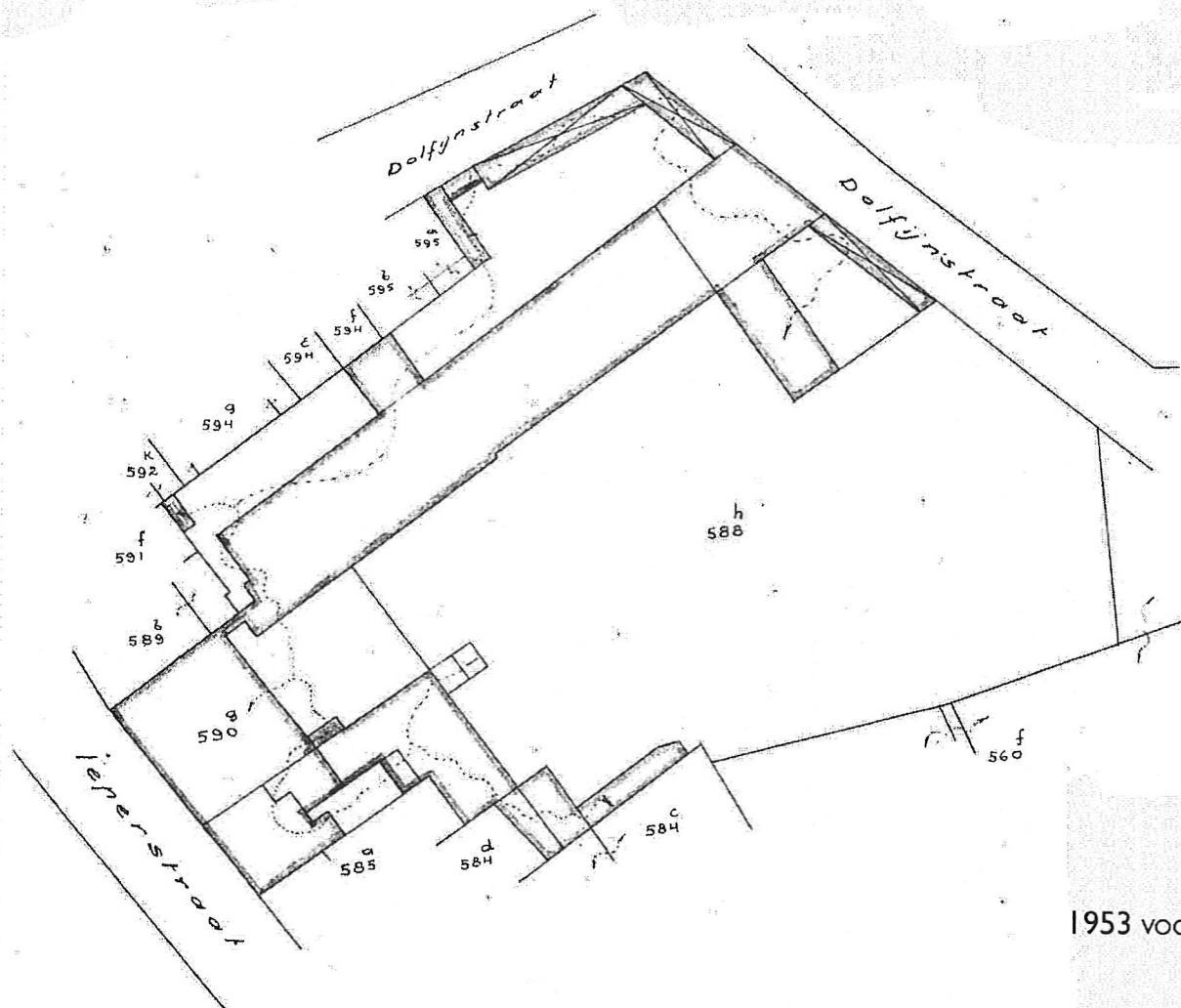

1932 VOOR

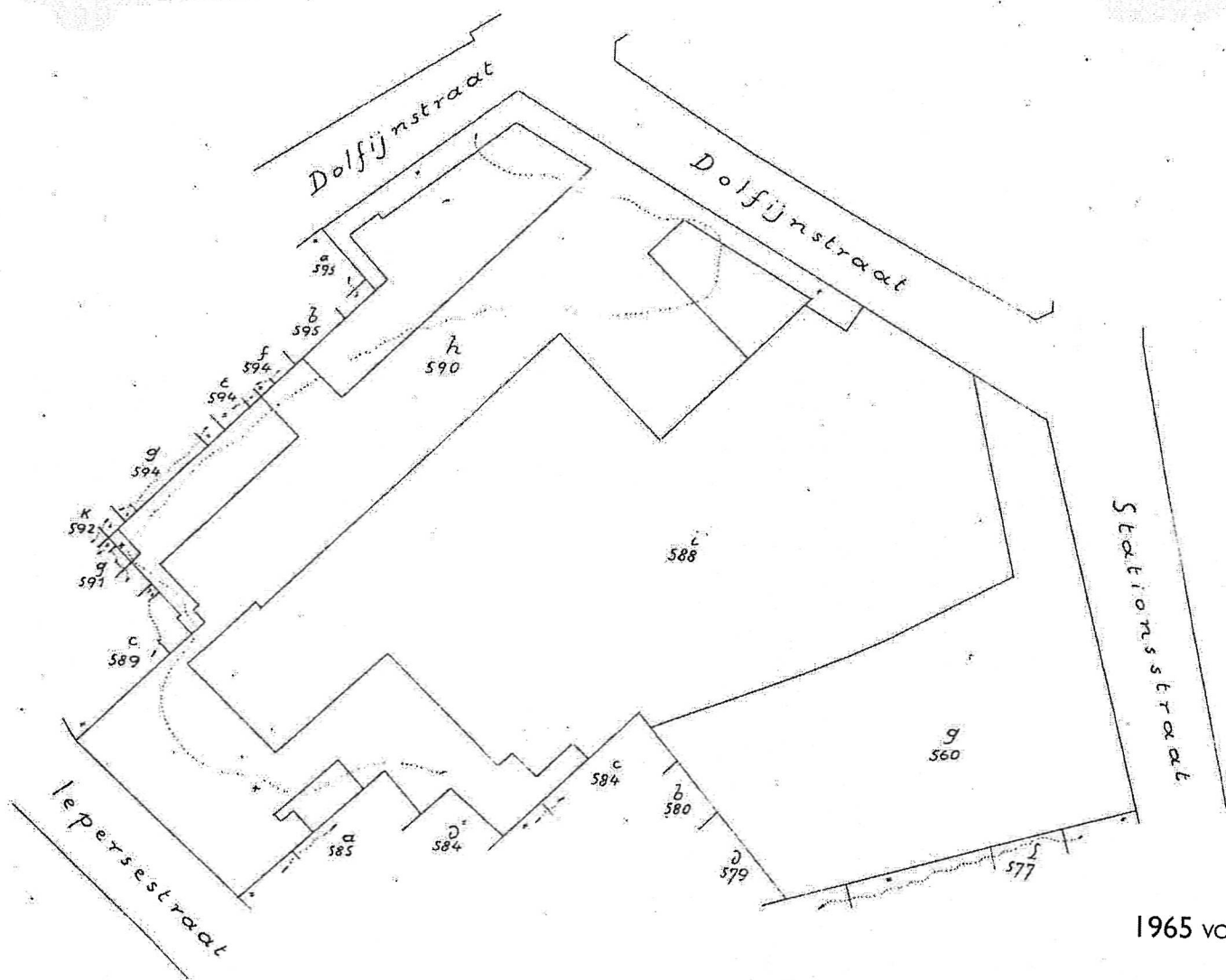
1932 NA

1953 VOOR

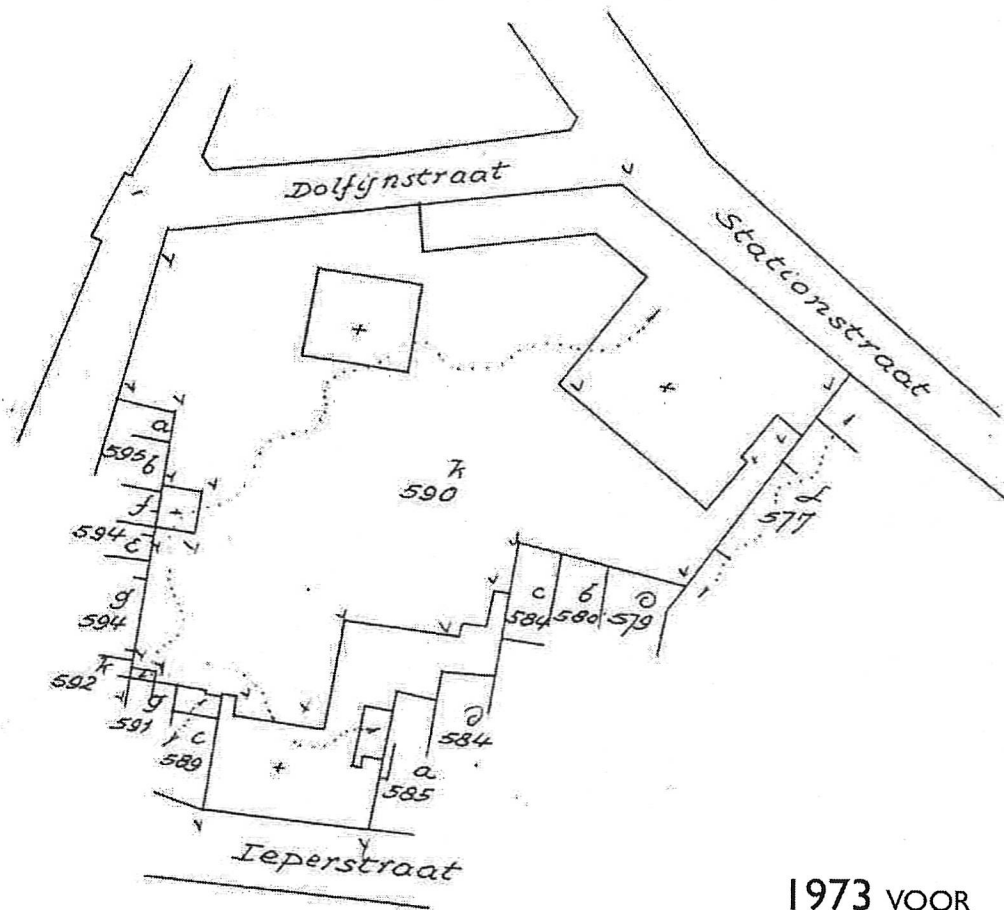

1965 VOOR

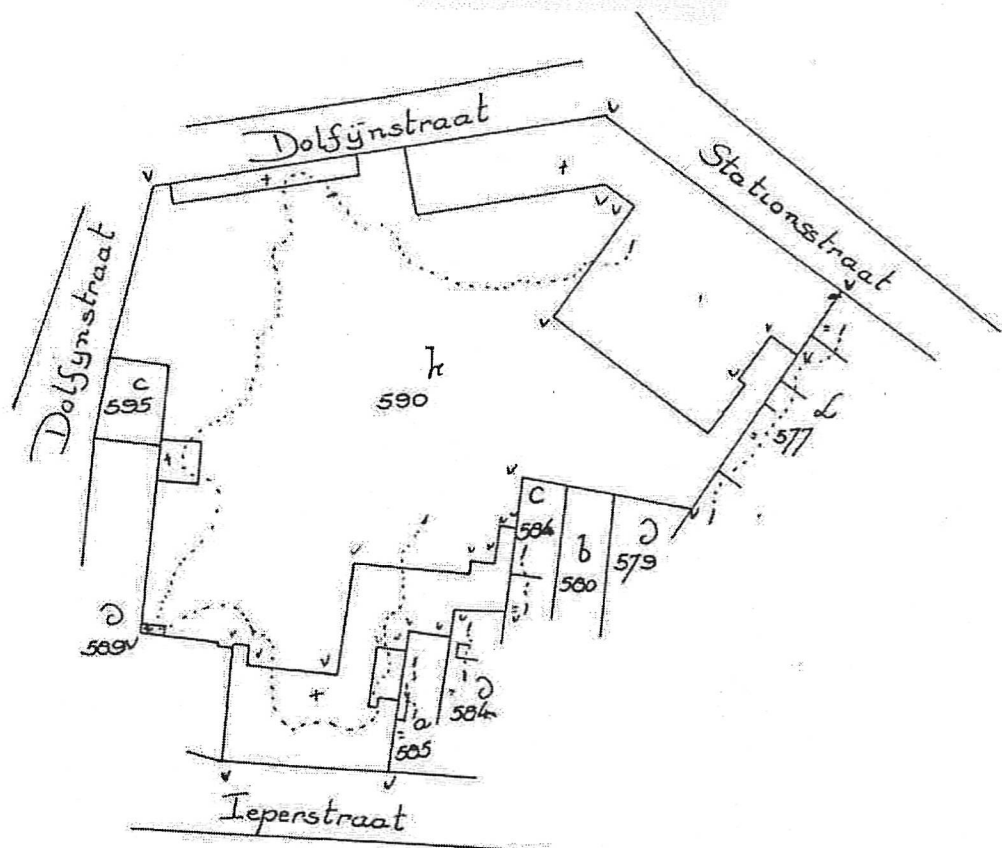

1973 VOOR

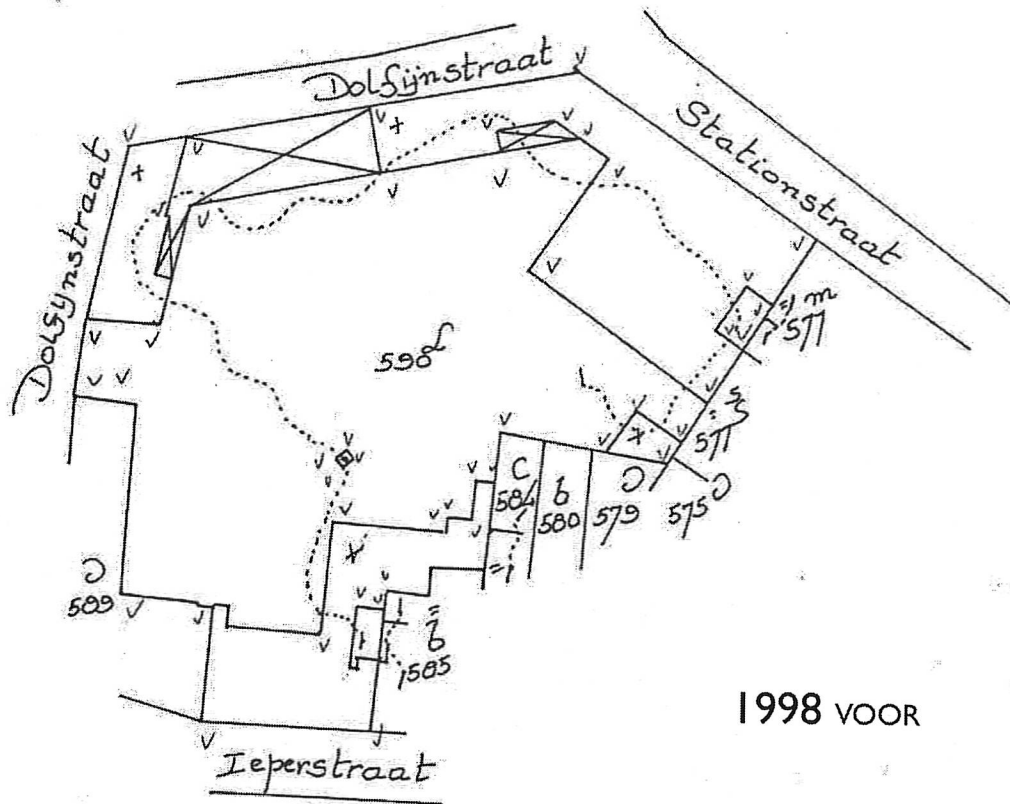

1980 VOOR

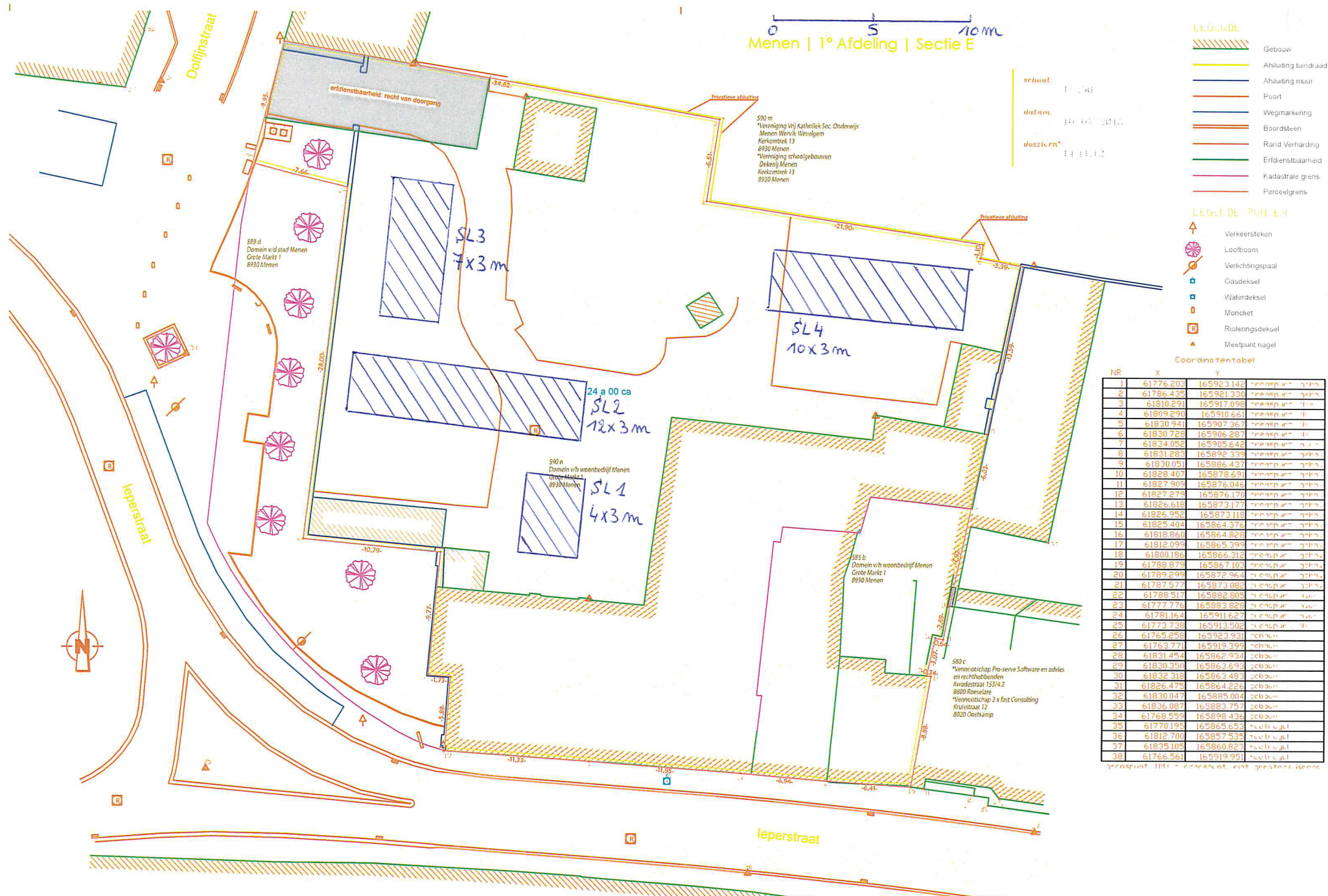

1998 VOOR

Bijlage 2 - Voorstel sleuvenplan

X: 61842.570

Y: 165926.152

Menen | 1° Afdeling | Sectie E

Archeologische Prospectie Menen Ieperstraat

Bijlage 3
Situerings-/overzichtsplan

- Proefput
- Kelder
- Afvalkuil 15-16e eeuw
- Bomkrater 17-18e eeuw
- Afvalkuil 18-19e eeuw
- Kuil ongedateerd
- Laag ongedateerd
- Puinkuil 18-19e eeuw
- Muur ongedateerd
- Fundering 18-19e eeuw
- Fundering 19-20e eeuw
- Bunker WOI
- Natuurlijk
- Verstoring
- Verdieping

Verg.nr. 2016/013

Coördinaten in Lambert 72

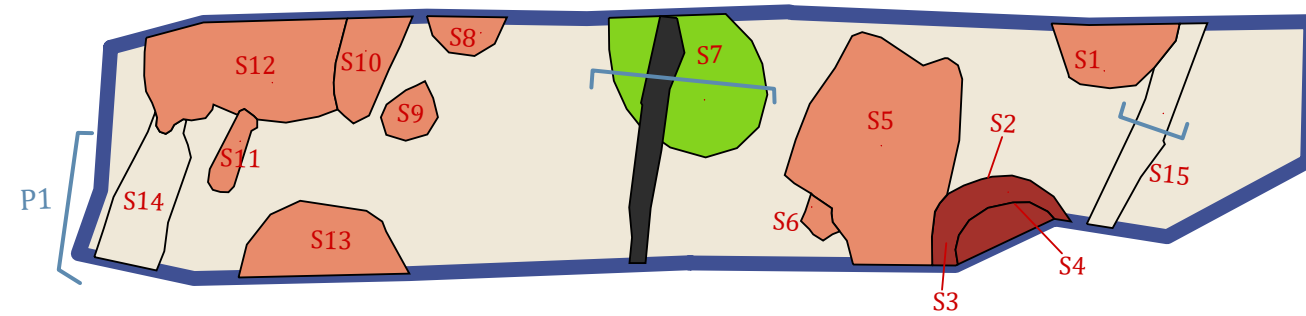

Monument
Vandekerckhove

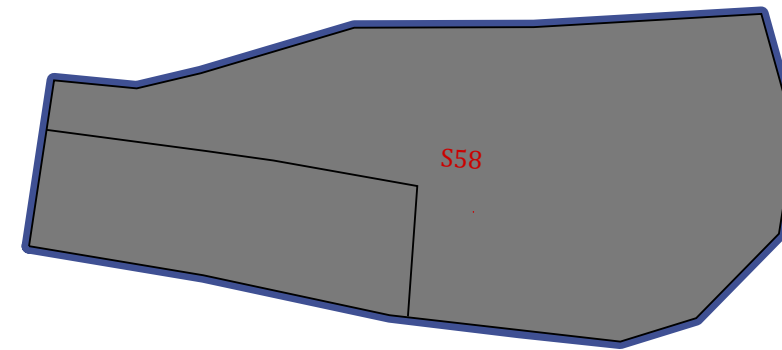
Y: 165856.156

X: 61758.795

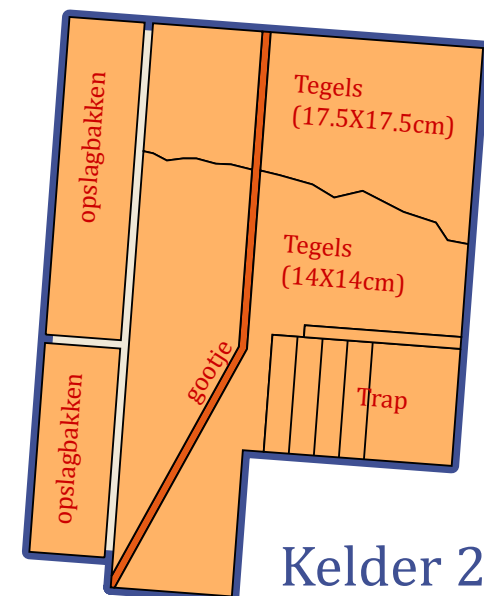
Sleuf 1

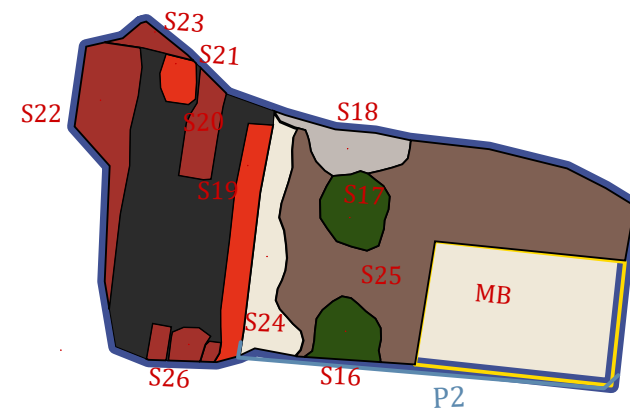
Sleuf 4

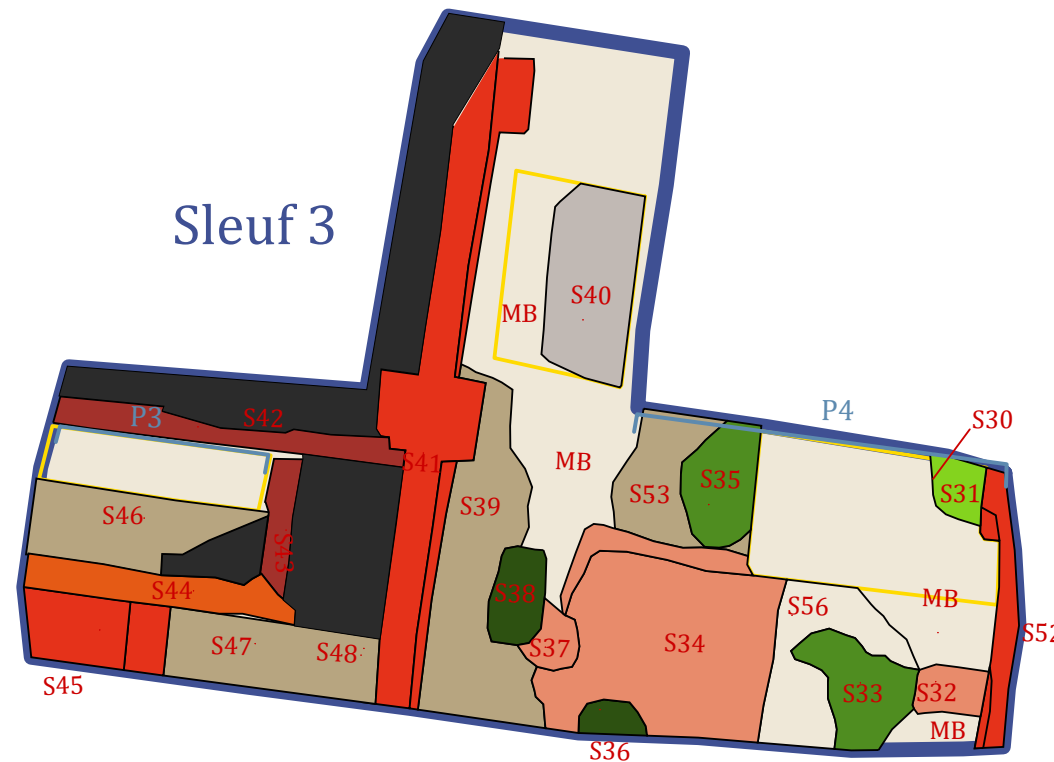
Kelder 1

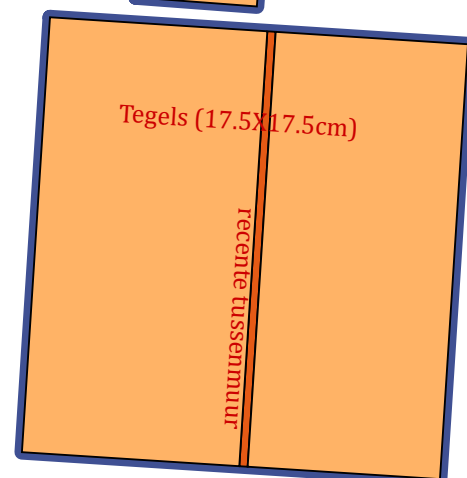
Sleuf 2

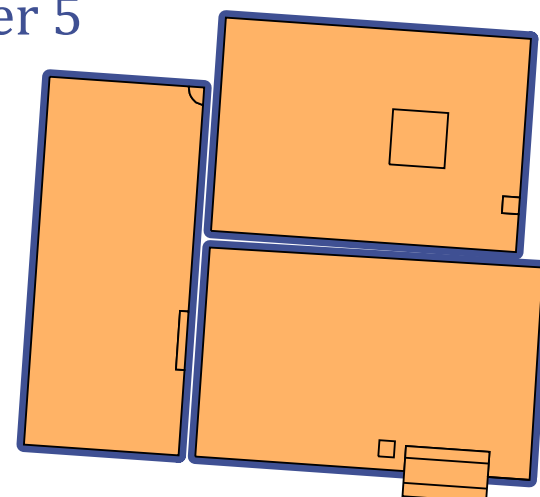
Sleuf 3

Kelder 2

Kelder 5

Kelder 3

Kelder 4

Archeologische Prospectie Menen Ieperstraat

Bijlage 4
Detailplan

- Proefput
- Kelder
- Afvalkuil 15-16e eeuw
- Bomkrater 17-18e eeuw
- Afvalkuil 18-19e eeuw
- Kuil ongedateerd
- Laag ongedateerd
- Puinkuil 18-19e eeuw
- Muur ongedateerd
- Fundering 18-19e eeuw
- Fundering 19-20e eeuw
- Bunker WOI
- Natuurlijk
- Verstoring
- Verdieping

Verg.nr. 2016/013

Coördinaten in Lambert 72 Y X

Monument
Vandekerckhove

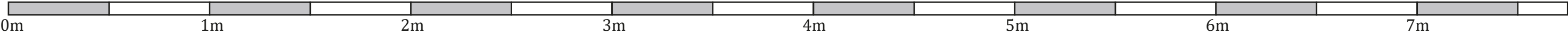
Archeologische prospectie
Menen
Ieperstraat

Bijlage 5
Profielen (1/20)

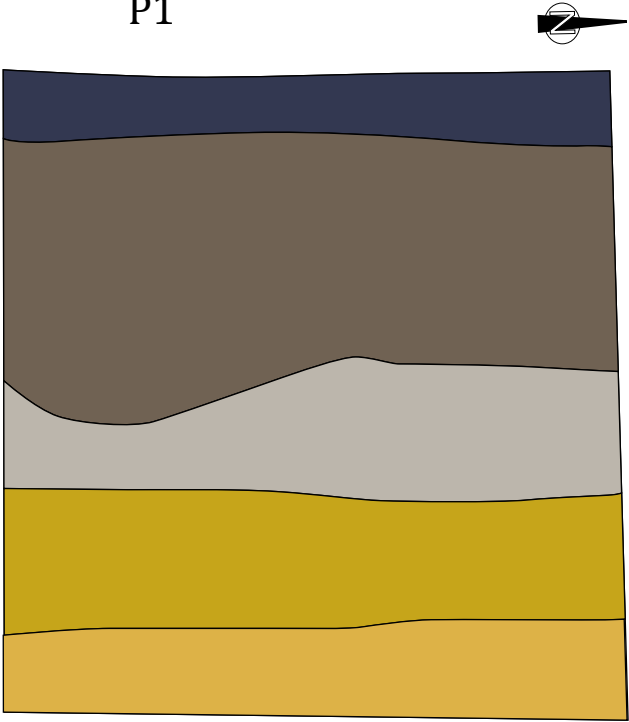
					S49
	A-horizont (antropogeen)		S16		S31
	Oude horizont		S19		S52
	Licht lemig zand		S42		
	Licht zandig leem		S46		

Verg.nr. 2016/013

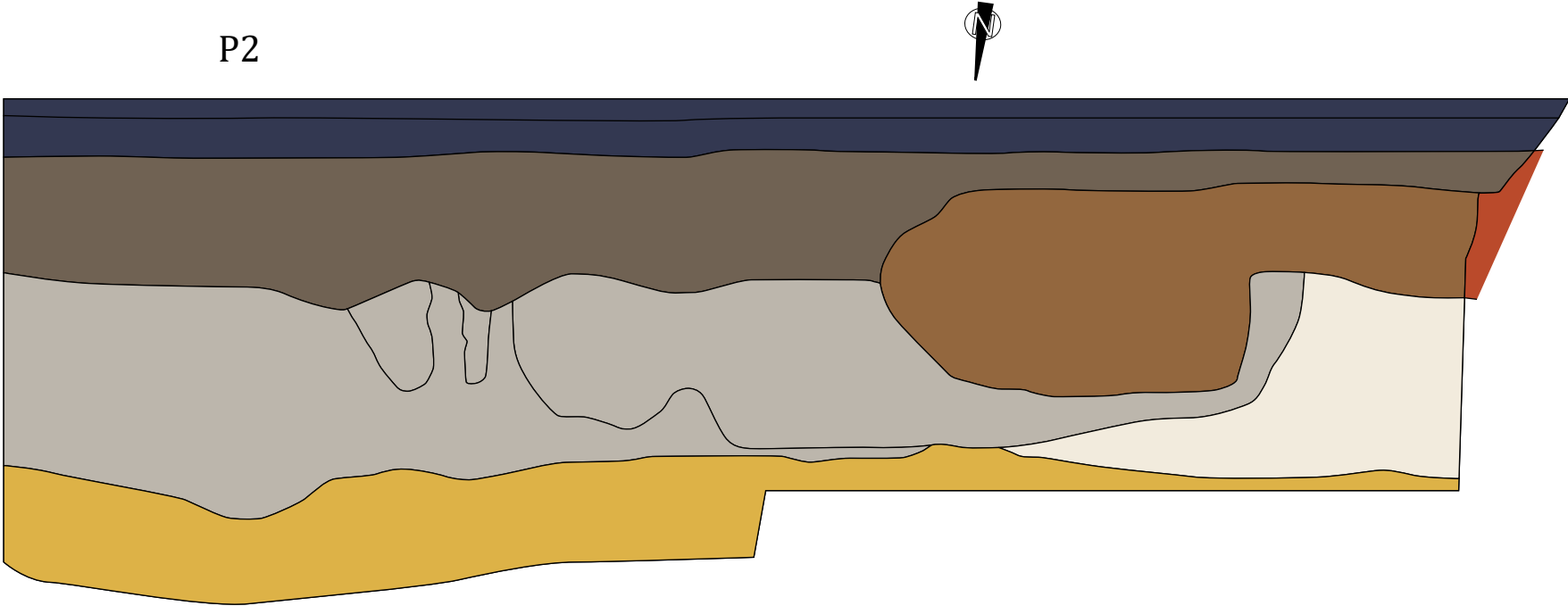
Monument
Vandekerckhove

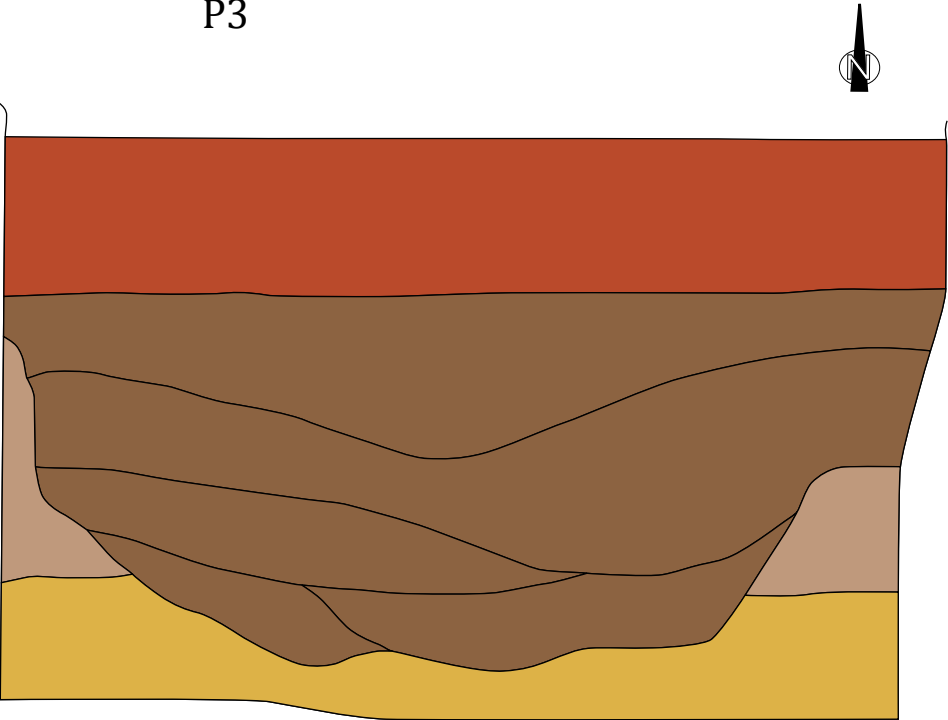
P1

P2

P3

P4

